

Načrt upravljanja Krajinskega parka Goričko za obdobje 2021–2025

Pregled vsebine:

OSEBNA IZKAZNICA KRAJINSKEGA PARKA GORIČKO
1. PRAVNI OKVIRJI IN NAČRT UPRAVLJANJA
I. PRAVNI OKVIR UPRAVLJANJA KRAJINSKEGA PARKA GORIČKO
II. PRAVNI OKVIR UPRAVLJANJA GRADU GRAD
III. NAČRT UPRAVLJANJA KPG
2. VIZIJA IN POSLANSTVO
3. OPIS SPLOŠNEGA STANJA KPG
3.1 Splošni opis zavarovanega območja
3.1.1 Geografska lega, velikost in meje zavarovanega območja
3.2.2 Upravni status in lastništvo zemljišč
3.2.3 Neživa narava z oceno stanja
3.2.4 Živa narava z oceno stanja
3.2.5 Varstveni status območja
3.2.6 Krajinska pestrost območja
3.2.7 Kulturna dediščina območja
3.2.8 Družbenogospodarske značilnosti območja
3.2.9 Glavne dejavnosti in rabe na območju
4. IZVAJANJE JAVNE SLUŽBE OD USTANOVITVE DO LETA 2019
4.1. Javni zavod Krajinski park Goričko
4.2. Mednarodno sodelovanje
4.3. Naravovarstvena raba zemljišč v upravljanju JZ KPG
4.4. Upravljanje kulturnega spomenika državnega pomena – gradu Grad
4.5. Upravljanje parkovne infrastrukture

4.6. Finančni viri in stroški upravljanja v preteklem obdobju 2008–2018
4.7. Stanje javne službe v letu 2020
5. SINTEZNA IZHODIŠČA ZA NAČRT UPRAVLJANJA
5.1. Analiza prednosti, slabosti, priložnosti in nevarnosti v KPG
5.2. Pregled dejavnosti in vplivov
6. Program UPRAVLJANJA KRAJINSKEGA PARKA GORIČKO
6.1. Dolgoročni in operativni cilji ter naloge v obdobju 2021–2025
1.2. Program NUG z določitvijo prednostnih nalog in aktivnosti za izvedbo upravljaljskih nalog v obdobju 2021–2025 P
1.3. Program izvajanja neposrednega nadzora v naravi v obdobju 2021–2025 P
6.4. Program upravljanja zemljišč v upravljanju JZ KPG v obdobju 2021–2025. Dolgoročna vizija upravljanja gozdnih in kmetijskih zemljišč ter njihovo upravljanje v času izvajanja NUG
6.5. Program upravljanja gradu Grad v obdobju 2021–2025
6.6. Projekti v izvajanju v obdobju 2021–2025
6.7. Finančni načrt za izvajanje NUG v obdobju 2021–2025
6.8. Kadrovski načrt za izvajanje NUG v obdobju 2021–2025
7. PODROBNA VSEBINSKA IN PROSTORSKA OPREDELITEV VARSTVENIH REŽIMOV
7.1. Pravni okvir za določitev varstvenih režimov
7.2. Podrobna vsebinska in prostorska opredelitev varstvenih režimov
8. VARSTVENE IN RAZVOJNE USMERITVE PO DEJAVNOSTIH
8.1. Kmetijstvo
8.2. Gozdarstvo
8.3. Lovstvo
8.4. Ribištvo
8.5. Upravljanje voda
8.6. Usmeritve za rabo naravnih virov
8.7. Turizem
8.8. Urbanizacija (stanovanjska in industrijska gradnja, infrastrukturno omrežje)
8.9. Usmeritve za promet
8.10. Kulturna dediščina
9. OCENA URESNIČLJIVOSTI NAČRTA UPRAVLJANJA IN SPREMLJANJE IZVAJANJA PROGRAMA NAČRTA UPRAVLJANJA
10. ZAKLJUČEK

Seznam pogosto uporabljenih kratic

AKTRP	Agencija Republike Slovenije za kmetijske trge in razvoj podeželja
APZ	Aktivna politika zaposlovanja (ZRSZ) – javna dela, usposabljanje na del. mestu ...
ARSO	Agencija Republike Slovenije za okolje
CKFF	Center za kartografijo favne in flore
BF Rakičan	Biotehniška šola Rakičan
DRSI	Direkcija Republike Slovenije za infrastrukturo
DM	delovno mesto
DOPPS	Društvo za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije
DPS	druga proračunska sredstva (APZ, sredstva SKZG, Sklad za podnebne spremembe)
DRSV	Direkcija Republike Slovenije za vode
EPO	ekološko pomembno območje
ESRR	evropski sklad za regionalni razvoj
EŠ	evidenčna številka
FFS	fitofarmaceutvska sredstva
GERK	grafična enota rabe zemljišča kmetijskega gospodarstva
GGE	gozdnogospodarske enote
GGN	gozdnogospodarski načrt
GGO	gozdnogospodarsko območje
GRŐ	Goričko - Raab - Órség
GSO	gensko spremenjeni organizmi
GURS	Geodetska uprava Republike Slovenije
GZS	Gospodarska zbornica Slovenije
HT	habitatni tip
IRSOP	Inšpekcija Republike Slovenije za okolje in prostor
JZ KPG	Javni zavod Krajinski park Goričko
JSKS	Javna služba kmetijskega svetovanja
KBZ KPG	kolektivna blagovna znamka Krajinski park Goričko
KGZS	Kmetijsko-gozdarska zbornica Slovenije
KGZ-zavod MS	Kmetijsko-gozdarska zbornica Slovenije – Kmetijsko-gozdarski zavod Murska Sobota
KMG	kmetijsko gospodarstvo
k.o.	katastrska občina
KOPOP	kmetijsko-okoljsko-podnebna plačila
KPG	Krajinski park Goričko
LAS	lokalna akcijska skupina
LUO	lovsko upravljavsko območje
MDDSZ	Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti
MF	Ministrstvo za finance
MGRT	Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo
MIZŠ	Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport
MJU	Ministrstvo za javno upravo
MK	Ministrstvo za kulturo
MKGP	Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano

MOP	Ministrstvo za okolje in prostor
MS	Murska Sobota
MZI	Ministrstvo za infrastrukturo
NIB	Nacionalni inštitut za biologijo
NP	Naravni, narodni park (Raab, Órség)
NUG	načrt upravljanja Krajinskega parka Goričko
NUV	načrt upravljanja voda
NN	naravovarstveni nadzornik
NV	naravne vrednote
NVO	nevladne organizacije
OE	območna enota
OPN	občinski prostorski načrt
ÓNPI	Órségi Nemzeti Park Igazgatóság (Uprava Narodnega parka Órség)
PMMS	Pomurski muzej Murska Sobota
PRP	Program razvoja podeželja
POO	posebno ohranitveno območje
POV	posebno območje varstva
PTZ	Pomurska turistična zveza
PUN	Program upravljanja območij Natura 2000 2015–2020
PVO	Poročilo o vplivih na okolje
RGN	Ribiško gojitveni načrt
RS	Republika Slovenija
RKD	Register nepremične kulturne dediščine
SDPVN	Slovensko društvo za proučevanje in varstvo netopirjev
SiDG	Slovenski državni gozdovi, d. o. o.
SKZG RS	Sklad kmetijskih zemljišč in gozdov Republike Slovenije
Sredstva SKZG	sredstva Sklada kmetijskih zemljišč in gozdov Republike Slovenije
STO	Slovenska turistična organizacija
SVRK	Služba Vlade RS za razvoj in evropsko kohezijsko politiko
TD	turistično društvo
TIC	turistični informacijski center
UE	upravna enota
UM	Univerza v Mariboru
VVO	vodovarstveno območje
ZGS	Zavod za gozdove Slovenije
ZO	zavarovano območje
ZON	Zakon o ohranjanju narave
ZRSVN	Zavod Republike Slovenije za varstvo narave
ZRSŠ	Zavod Republike Slovenije za šolstvo
ZRSZ	Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje
ZVKD RS	Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije
ZVO	Zakon o varstvu okolja
ZZRS	Zavod za ribištvo Slovenije

OSEBNA IZKAZNICA KRAJINSKEGA PARKA GORIČKO

Podatki o zavarovanem območju	
Pravne podlage za ustanovitev zavarovanega območja	Zakon o ohranjanju narave (Uradni list RS, št. 96/04 – uradno prečiščeno besedilo, 61/06 – ZDru-1, 8/10 – ZSKZ-B in 46/14 – ZON-C, 21/18-ZNOrg, 31/18 ZON-D, 82/20 ZON-E) in Uredba o Krajinskem parku Goričko (Uradni list RS, št. 101/03)
Datum ustanovitve KP	9. oktober 2003
Nacionalna kategorija zavarovanja	krajinski park
IUCN–kategorija zavarovanja	kategorija V – zavarovana krajina
Varstveni statusi zavarovanega območja	Ekološko pomembno območje Goričko (ID 41300) Zavarovano območje KPG (ID 3913) Varovano območje – območje Natura 2000 Goričko: Posebno območje varstva (POV Goričko SI5000009), Posebno ohranitveno območje (POO Goričko SI3000221)
Število naravnih vrednot	44
Legra	skrajni severovzhodni del Slovenije ob meji z Avstrijo in Madžarsko
Površina	462 km ²
Povprečna nadmorska višina	275 m
Število naselij	90 naselij
Število lokalnih skupnosti	11
Število prebivalcev	17.500 ¹
Raba tal v zavarovanem območju ²	gozd: 44,5 % njive, travniki in visokodebelni sadovnjaki: 43,8 % pozidana zemljišča in infrastruktura: 4 % kmetijska zemljišča v zaraščanju: 2,1 % druge rabe: 5,6 %
Podatki o upravljavcu zavarovanega območja	
Pravna podlaga o ustanovitvi zavoda	Sklep o ustanovitvi Javnega zavoda Krajinski park Goričko (Uradni list RS, št. 3/04, 50/05 in 24/18)
Naziv upravljavca	Javni zavod Krajinski park Goričko
Datum ustanovitve zavoda	8. januar 2004. Zavod je začel delovati 1. septembra 2005.
Sedež upravljavca	Grad 191, 9264 Grad
Telefon	++ 386 2 551 88 60
Elektronski naslov	park.goricko@siol.net
Spletna stran	www.park-goricko.org
Podatki o načrtu upravljanja	
Organ sprejema	Vlada Republike Slovenije
Obdobje veljavnosti	pet let

¹ Statistični urad RS, stanje januar 2018 (op.: število prebivalcev po naseljih, ki ležijo na območju KPG)

² MKGP, Grafični podatki RABA za vso Slovenijo za leto 2018

1. PRAVNI OKVIRJI IN NAČRT UPRAVLJANJA

I. PRAVNI OKVIR UPRAVLJANJA KRAJINSKEGA PARKA GORIČKO

Temeljni pravni predpisi, ki urejajo zavarovanje in upravljanje Krajinskega parka Goričko, so:

- **Zakon o ohranjanju narave** (Uradni list RS, št. 96/04 – uradno prečiščeno besedilo, 61/06 – ZDru-1, 8/10 – ZSKZ-B, 46/14, 21/18 – ZNOrg, 31/18 ZON-D, 82/20 ZON-E; v nadaljnjem besedilu: ZON) določa ukrepe ohranjanja biotske raznovrstnosti in varstva naravnih vrednot, s katerimi se med drugim določajo tudi ukrep zavarovanja, splošni varstveni režimi na širših zavarovanih območjih in naloge upravljavcev zavarovanih območij,
- **Uredba o posebnih varstvenih območjih (območjih Natura 2000)** (Uradni list RS, št. 49/04, 110/04, 59/07, 43/08, 8/12, 33/13, 35/13 – popr., 39/13 – odl. US, 3/14, 21/16 in 47/18), ki določa posebna območja varstva oziroma območja Natura 2000, varstvene cilje in varstvene usmeritve za ohranitev ali doseganje ugodnega stanja vrst, njihovih habitatov in habitatnih tipov,
- **Uredba o Krajinskem parku Goričko** (Uradni list RS, št. 101/03 in 46/14 – ZON-C; v nadaljnjem besedilu: uredba), ki med drugim v 12. členu določa, da se ustanovi javni zavod, ki v okviru javne službe ohranjanja narave opravlja varstvene, razvojne, strokovne, nadzorne in upravljaljske naloge na območju Krajinskega parka Goričko (v nadaljnjem besedilu: KPG),
- **Sklep o ustanovitvi Javnega zavoda Krajinski park Goričko** (Uradni list RS, št. 3/04, 50/05 in 24/18; v nadaljnjem besedilu: sklep). S sklepom je bil ustanovljen Javni zavod Krajinski park Goričko (v nadaljnjem besedilu: JZ KPG),
- **Statut Javnega zavoda Krajinski park Goričko** (Uradni list RS, št. 6/05 in 24/18) je uredil organizacijo JZ KPG in določbe, pomembne za opravljanje dejavnosti in poslovanje zavoda.

II. PRAVNI OKVIR UPRAVLJANJA GRADU GRAD

- **Zakon o varstvu kulturne dediščine** (Uradni list RS, 16/08, 123/08, 8/11 – ORZVKD39, 90/12, 111/13, 32/16 in 21/18 – ZNOrg; v nadaljnjem besedilu: ZVKD-1). ZVKD-1 predpisuje, da se lahko nepremična dediščina zaradi svojega izjemnega pomena za državo razglasi za spomenik državnega pomena,
- **Odlok o razglasitvi Gradu Grad za kulturni spomenik državnega pomena** (Uradni list RS, št. 81/99 in 55/02; v nadaljnjem besedilu: odlok),
- **Sklep o ustanovitvi Javnega zavoda Krajinski park Goričko** (Uradni list RS, št. 3/04, 50/05 in 24/18). S sklepom so bile JZ KPG dane v upravljanje nepremičnine v lasti Republike Slovenije, in sicer kulturni spomenik državnega pomena grad Grad, ki obsega naslednje parc. št., k. o. Grad: 1695, 1696, 1697, 1698, 1701, 1702, 1703.

III. NAČRT UPRAVLJANJA KPG

Pripravo načrta upravljanja KPG (v nadaljnjem besedilu: NUG) predpisujejo naslednji pravni akti:

- ZON v 59. členu določa, da se upravljanje zavarovanega območja izvaja na podlagi načrta upravljanja zavarovanega območja, če je v aktu tako določeno. V 60. in 61. členu pa določa postopek priprave in sprejetja načrta ter vsebino načrta. Načrt je v skladu z 61. členom ZON tudi podlaga za urejanje prostora in rabo naravnih dobrin,
- uredba v 16. členu določa, da se upravljanje izvaja na podlagi sprejetega načrta upravljanja parka, ki ga za obdobje petih let sprejme vlada. V uredbi je predpisana struktura nujnih sestavin načrta.

Pripravljaec NUG pri pripravi upošteva tudi druge veljavne pravne akte s področij ohranjanja narave, varstva okolja, upravljanja vod, kmetijstva, gozdarstva, lovstva in ribištva, urejanja prostora in graditve, krajine, kulture in kulturne dediščine, turizma, gospodarstva, regionalnega razvoja, energetike in prometa, rudarstva in drugih.

NUG za obdobje 2021–2025 vsebuje devet vsebinskih poglavij, ki zajemajo celovito oceno narave, dejavnosti in družbenogospodarskega vidika, oceno stanja naravnih vrednot, analitična izhodišča za pripravo NUG, program izvajanja NUG s cilji, nalogami in aktivnostmi ter določitvijo načinov financiranja, določitev varstvenih usmeritev in podrobno opredelitev varstvenih režimov.

2. VIZIJA IN POSLANSTVO

KPG je območje ohranjenih naravnih vrednot in velike biotske raznovrstnosti ter krajinske pestrosti. Gospodarske dejavnosti se razvijajo prijazno do narave, okolja in ljudi. Gradnja objektov in raba tal sta prilagojeni krajinskim značilnostim, kar ohranja in krepi prepoznavnost (identiteto) Goriškega na širšem območju. Nekoč opuščeni objekti in kulturni spomeniki so obnovljeni ter namenjeni bivanju, delu in ustvarjanju mladih družin, aktivnih starajočih se in obiskovalcem. Med upravljavcem KPG, deležniki in domačini poteka nenehen pogovor o razvoju in varstvu na območju KPG.

Grad pri naselju Grad je do 2030 obnovljen in je upravno središče KPG z delovnimi prostori zaposlenih v JZ KPG, središče za obiskovalce in prebivalce ter središče mednarodnega izobraževanja in usposabljanja mladine in odraslih na področju naravoslovja, doživljajskega vodenja v naravi in krajini, ohranjanja kulturne dediščine in trajnostnega razvoja. JZ KPG vzdržuje in upravlja ta kulturni spomenik v državni lasti ter z interpretacijo zgodovine, večšin in narave ohranja snovno in nesovno kulturno dediščino KPG.

Osnovni nameni ustanovitve KPG so zavarovanje naravnih vrednot, ohranitev biotske raznovrstnosti in krajinske pestrosti ter omogočanje razvojnih možnosti prebivalstva na Goričkem. Upravljavec KPG je JZ KPG, ki na podlagi javnega pooblastila opravlja javno službo ohranjanja narave. JZ KPG se zavzema za celovito varstvo narave ter uravnotežen, prostorsko vzdržen ter krajinsko in arhitekturno primeren razvoj na zavarovanem območju, ki temelji na pravičnem, etičnem, naravi in ljudem prijaznem razvoju. Zaposleni s svojim delom in ozaveščanjem prebivalcev o ohranjanju narave sodelujejo pri usmerjanju rabe naravnih virov, razvoja gospodarskih in pristočasnih dejavnosti ter bivanja, kar ustvarja kakovostno življenjsko okolje. Svoje poslanstvo uresničujejo z izvajanjem naravovarstvenih ukrepov za ohranjanje habitatov, prstoživečih živalskih in rastlinskih vrst v ugodnem stanju ter krajinske pestrosti z ohranjanjem kulturne krajine zlasti na zemljiščih v lasti RS, ki so v upravljanju JZ KPG, ter s pogodbami o skrbništvu in pogodbami o varstvu na zemljiščih v zasebni lasti.

JZ KPG s promocijo kolektivne blagovne znamke Krajinski park Goričko spodbuja in podpira domače prebivalstvo pri razvoju in oblikovanju produktov in storitev.

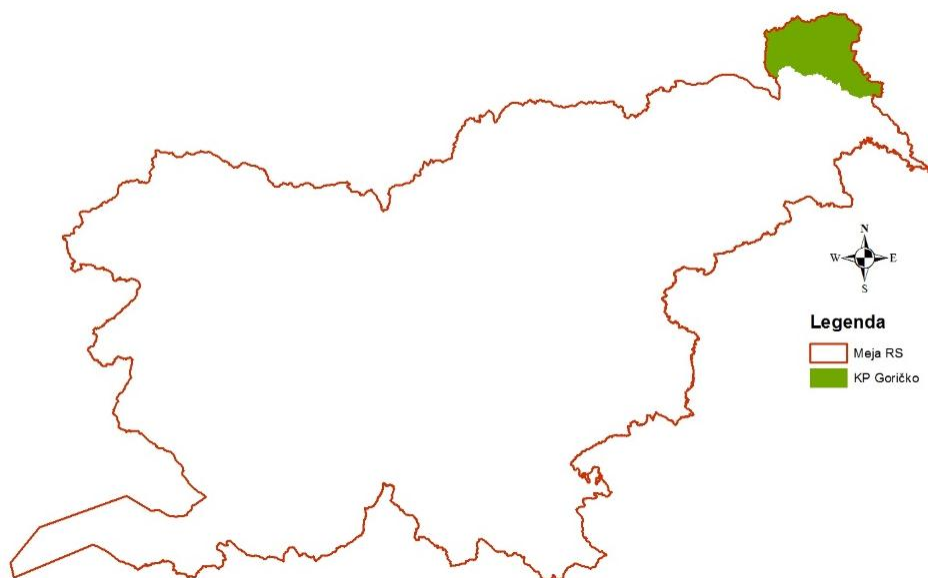
Za širjenje zavedanja o parku JZ KPG informira, izobražuje in organizira učne dni za različne deležnike, posebno še za učence in dijake, ki jih čez mejo povezuje z vrstniki v Naravnem parku Raab in Narodnem parku Órség.

3. OPIS SPLOŠNEGA STANJA KPG

3.1 Splošni opis zavarovanega območja

3.1.1 Geografska lega, velikost in meje zavarovanega območja

KPG leži na severovzhodu Slovenije ob meji z Avstrijo in Madžarsko (slika 1). Obsega 46.252 hektarjev in je največji krajinski park v Sloveniji ter je del čezmejnega Trideželnega parka Goričko - Raab - Órség med Slovenijo, Avstrijo in Madžarsko.

Slika 1. Lega zavarovanega območja KPG v Sloveniji.

3.2.2 Upravni status in lastništvo zemljišč

Območje KPG je v dveh upravnih enotah: UE Murska Sobota in UE Lendava. V KPG je s celotno površino vključenih sedem občin in štiri delno (preglednica 1). Katastrske občine Bogojina, Dobrovnik, Filovci, Moravci, Vaneča, Strehovci in Žitkovci so delno vključene v KPG.

Večina zemljišč je v zasebni lasti. V lasti RS so zemljišča v upravljanju SKZG RS, SiDG, DRSV, DRSI in JZ KPG. Zemljišča v državni lasti obsegajo približno 6.000 hektarjev oziroma 13 % površine KPG. Gozdnih zemljišč, ki jih upravlja SiDG, je 3.300 hektarjev (55 % vseh državnih) oziroma 7 % vseh zemljišč v KPG. Med kmetijskimi zemljišči, ki jih pretežno upravlja SKZG RS, prevladujejo njive. SKZG RS je po javno dostopnih informacijah v letu 2017 v zakup oddajal 1.317 hektarjev kmetijskih zemljišč (22 % vseh državnih zemljišč na območju KPG), kar pomeni 3 % vseh zemljišč v KPG. Številna manjša kmetijska zemljišča niso oddana v zakup. Precejšen delež obsegajo tudi pozidana zemljišča, kot so ceste. Zemljišča so tudi v lasti občin. Ta zemljišča poleg prometne infrastrukture in javnih zgradb obsegajo delno tudi vodna, kmetijska in gozdna zemljišča, vendar skupna površina ni znana.

Preglednica 1. Občine na območju KPG in delež površine občine, ki leži na območju zavarovanega območja.³

Ime občine	Skupna površina občine [km ²]	Površina občine v KGP [km ²]	Delež občine v KGP [%]	Delež prispevka občine h KGP [%]
<i>UE Murska Sobota</i>				
Cankova	30,58	22,90	75 %	5 %
Gornji Petrovci	66,84	66,84	100 %	14 %
Grad	37,39	37,39	100 %	8 %
Hodoš	18,11	18,11	100 %	4 %
Kuzma	22,85	22,85	100 %	5 %
Moravske Toplice	144,00	95,50	66 %	20 %
Puconci	107,58	72,02	67 %	16 %
Rogašovci	40,00	40,00	100 %	9 %
Šalovci	58,15	58,15	100 %	13 %
<i>UE Lendava</i>				
Dobrovnik	31,00	8,93	29 %	2 %
Kobilje	19,71	19,71	100 %	4 %

3.2.3 Neživa narava z oceno stanja

KPG obsega nizko, dokaj enakomerno valovito gričevje in ima najvišje nadmorske višine na zahodnem delu na območju Sotinskega brega (418 m), na vzhodu se doline že izrazito izravnavajo v Panonsko nižino. Za območje je značilna mozaična kulturna krajina, kar se odraža v veliki pestrosti življenjskih prostorov.

Območje spada v vlažni, zmerno topli podnebni pas s sušno zimo, ki ga enačimo z modificiranim srednjeevropskim podnebjem. Značilnosti podnebja so: povprečne letne padavine od 730 do 950 mm ter srednja letna temperatura zraka od 9,2 °C do 10,3 °C. Najmanj padavin je v februarju in marcu, največ v juniju.

Goričko je **geološko** pestrejše v severozahodnem delu in manj pestro v osrednjem in vzhodnem delu. Podlago sestavljajo pretežno terciarne kamnine. Starejše kamnine, ki so nastajale v morju, so razširjene na območju Sotine in Rdečega brega ter pripadajo filitoidnim skrilavcem. Morske sedimente, ki so nastali v Panonskem morju, kot so prodi, peski in gline, so v pliocenu nadomestili peščenjaki, peščeni glinavci in glinavci. Pred približno 1,6 milijona let je v bližini Klöcha/Gleichenberga v Avstriji izbruhnil ognjenik. Posledice njegovega delovanja so opazne tudi pri Gradu, saj se v deloma sprijetih plasteh kremenovega rečnega proda, peska, laporja in gline pojavljajo plasti bazaltne tufa, tufita in bazalt. Od holocena do danes je območje zaznamovala tako imenovana akumulacija sedimentnega materiala. V preteklosti je bilo Goričko znano tudi po glini in pridobivanju apna.⁴

Vodna mreža Goričkega je zelo členjena in obsega približno 730 km vodotokov (1,5 km/km²)⁵, vendar je zaradi majhne letne količine padavin slabo vodnata. Površinske vode med nalivi odnašajo

³ Vir: JZ KPG

⁴ Planjšek, M., in Činč Juhant, B., 2002. O geologiji Pomurja in Goričkega. V: Bedjanič, M., et al. Narava Slovenije. Mura in Prekmurje. Ljubljana: Prirodoslovni muzej Slovenije, pp. 13–15.

⁵ Vir: JZ KPG

rodovitno prst z njiv na strminah v ravninske predele. Tekoče vode na zahodnem delu odvaja Ledava z Lukaj potokom. Ledava je na jugozahodnem delu parka zajezena v Ledavsko jezero.

Vode vzhodnega dela se stekajo v Veliko in Malo Krko, Ratkovski in Kobiljanski potok, ki se zunaj KPG preko Madžarske izlijejo v Ledavo. Struge večjih vodotokov so bile v širših dolinah izravnane in na mestih utrjene, medtem ko je večina manjših potokov še v dokaj dobrem naravnem stanju z veliko samočistilno sposobnostjo, kar dokazuje prisotnost živalskih vrst, značilnih za neonesnažene vode.⁶ Reki Kučnica in Ledava na območje KPG pritečeta iz Avstrije, Kučnica je mejna reka na celotnem območju parka. Ekološko stanje obeh rek je zaradi regulacije strug slabo. K temu veliko prispevajo čezmejni vplivi, med katerimi prevladujeta onesnaževanje vode s hranili in čezmerna izraba vode za namakanje kmetijskih površin na avstrijski strani reke Kučnice. Reka Kučnica v sušnih obdobjih ponekod popolnoma presahne, kar negativno vpliva na vodne organizme tudi na območju KPG. Izvedba renaturacijskih posegov v strugi in na brežinah obeh rek bi bila pomemben ukrep za izboljšanje ohranitvenega stanja živalskih vrst in habitatov in izboljšanje samočistilne sposobnosti tekočih voda.

Stoječe vode. Na območju KPG so poleg Ledavskega jezera (80 ha) še trije vodni zadrževalniki, nastali z zajezitvami: na Dolenskem potoku – Hodoško jezero (6 ha), na Mali Krki – jezero v Križevcih (2 ha) in na Bukovniškem potoku – Bukovniško jezero (7 ha). Pri Kobilju je stoječa voda nastala po izkopu gramoza (1 ha). Posebna vrsta stoječih voda so številne mlake, ki so bile popisane v letu 2006, ko je bilo prešteti več kot 595 mlak⁷. Stanje mlak je le delno ugodno, saj izginjajo zaradi zasipavanja in zaraščanja po naravni poti kot posledice njihove nerabe. V zadnjih letih je z izkopi jam na mokriščih in z zajezitvami potokov nastalo veliko ribnikov. Državni monitoring kakovosti voda se izvaja samo na Ledavskem jezeru.

Podzemna voda je v enotnem vodnem telesu Goriškega, kjer prevladujejo lokalni ali nezvezni izdatni vodonosniki in obširni, vendar malo do srednje izdatni vodonosniki medzrnskega tipa silikatne sestave. Najbolj izdatni vodonosniki so zelo ranljivi in izpostavljeni vnosom onesnaževal v podzemno vodo. Podzemna voda je preobremenjena z dušikom, ki pretežno izvira iz razpršenih površinskih virov v kmetijstvu.

3.2.4. Živa narava z oceno stanja

Skoraj polovico območja prekrivajo gozdovi, med katerimi prevladujejo hrastovo-gabrovi gozdovi, acidofilna borovja, bukovja na nekarbonatnih kamninah in belovrbovja, jelševja in jesenovja. Gozdovi so dobro ohranjeni, saj v večini gozdov še prevladuje avtohtona vegetacija. Stanje gozdov je slabše le v okolici Bukovniškega jezera in na manjših površinah, kjer so gozdovi močno spremenjeni z večinsko neavtohtonimi drevesnimi vrstami, kot je zeleni bor (*Pinus strobus*).

⁶ Kotarac, M., Šalamun, A., Govedič, M., in Podgorelec, M., 2006. Popis velikega studenčarja (*Cordulegaster heros*) s predlogom conacije Natura 2000 območja Goričko (SI3000221). Miklavž na Dravskem polju: Center za kartografijo favne in flore.

Govedič, M., in Šalamun, A., 2006. Popis kvalifikacijskih vrst rib (Pisces) in ukrajinskega potočnega piškurja (*Eudontomyzon mariae*) s predlogom conacije Natura 2000 območja Goričko (SI3000221). Miklavž na Dravskem polju: Center za kartografijo favne in flore.

⁷ Cipot, M., in Lešnik, A., 2007. Dvoživke Krajinskega parka Goričko: razširjenost, ekologija, varstvo. Miklavž na Dravskem polju: Center za kartografijo favne in flore.

Negozdni prostor je pretežno antropogenega nastanka in je v kmetijski rabi. Biotsko najbolj raznovrstne in naravovarstveno pomembne površine so travniki. Na njih uspevajo tudi zavarovane in ogrožene rastlinske vrste, kot so rumena maslenica (*Hemerocallis lilioasphodelus*), pikastocvetna kukavica (*Orchis ustulata*), močvirski svišč (*Gentiana pneumonanthe*) in sibirski perunika (*Iris sibirica*).

Ohranjenost travniških vrst in habitatnih tipov je v primerjavi z letom 2004 slabša⁸, predvsem zaradi izvedenih agrooperacij (travniki so se intenzivirali ali prešli v njivsko rabo) in na severovzhodu KPG zaradi opuščanja rabe travnikov (zaraščanje in posledično slabšanje stanja travniških habitatnih tipov oziroma njihovo izginjanje). Na posameznih območjih se še pojavljajo obsežnejša sklenjena območja ekstenzivnih travnikov. K zaustavljanju krčenja ekstenzivnih travnikov je v preteklih letih pripomogel tudi JZ KPG, ki je v okviru projektov in rednega dela na skupni površini 32 hektarjev ciljno izvajal varstvene ukrepe, namenjene travniškim vrstam in slabo ohranjenim habitatom.

Poznavanje številčnosti in razširjenosti **zavarovanih prostoživečih vrst rastlin**⁹ in **živali**¹⁰, ki živijo na območju KPG (priloga 1.1, preglednici 1 in 2), je slabše pri vrstah iz manj raziskanih in vrstno zelo številnih skupin. Dobro so evidentirane vrste višjih rastlin, sesalcev, ptic, plazilcev, dvoživk, rib in posameznih skupin žuželk (na primer metuljev in kačjih pastirjev).

Spremljanje stanja zavarovanih vrst se osredotoča predvsem na kvalifikacijske vrste območja Natura 2000 Goričko ter na posamezne krovne in karizmatične zavarovane vrste. JZ KPG je leta 2009 popisal rastišča redke in ogrožene podvrste volčina, grmičastega dišečega volčina (*Daphne cneorum f. arbuscoloides*), ki je bil najden na 29 nahajališčih. Leta 2010 so bila popisana rastišča gorskega narcisa (*Narcissus poeticus*), ki je bil najden na 47 nahajališčih. V okviru splošnega spremljanja stanja narave JZ KPG zbira podatke o nahajališčih tudi drugih zavarovanih vrst rastlin.

Populacije **ptic kulturne krajine** številčno upadajo predvsem zaradi intenziviranja kmetijske rabe. Številčno upadanje pegaste sove (*Tyto alba*) je povezano tudi z neustrezno obnovo cerkvenih zgradb in gospodarskih poslopij, kjer je ta vrsta sove našla sekundarni gnezditveni habitat. Na nekatere zavarovane vrste ptic negativno vplivajo značilnosti sodobne urbanizacije, gradnja infrastrukture, asfaltiranje manjših cest in prekomerna nočna osvetlitev naselij¹¹. Leta 2014 je na območju KPG po 11 letih ponovno gneznila zlatovranka (*Coracias garrulus*), ki v Sloveniji velja za izumrlo gnezdilko in se na območju KPG vsaj občasno pojavlja vsako leto. JZ KPG že od leta 2007 skupaj s prostovoljci tem vrstam pomaga z varstvenimi ukrepi, kot sta nameščanje gnezdilnic in gnezditvenih podstavkov ter postavljanje lovilnih prež, kar ugodno vpliva na izboljšanje življenjskih razmer teh vrst. Varstveni ukrepi so namenjeni tudi krovnim in karizmatičnim vrstam, kot sta bela štorčija (*Ciconia ciconia*) in smrdokavra (*Upupa epops*).

Na območju KPG živi 15 vrst dvoživk. Zanje so nevarni odseki prometnic, ki sekajo njihove migracijske poti do vodnih teles, zlasti odsek državne ceste ob Ledavskem jezeru. Z vsakoletno akcijo postavljanja

⁸ Trčak, B., Podgorelec, M., Erjavec, D., Govedič, M., in Šalamun, A., 2012. Kartiranje negozdnih habitatnih tipov vzhodnega dela Krajinskega parka Goričko v letih 2010–2012. Naročnik: JZ KPG. Center za kartografijo favne in flore, Miklavž na Dravskem polju, 134 str.

⁹ Uradni list RS, št. 46/04, 110/04, 115/07, 36/09 in 15/14

¹⁰ Uradni list RS, št. 46/04, 109/04, 84/05, 115/07, 32/08 – odl. US, 96/08, 36/09, 102/11, 15/14 in 64/16

¹¹ Denac, K., Božič, L., Rubinič, B., Denac, D., Mihelič, T., Kmecl, P., Bordjan, D., 2010. Monitoring populacij izbranih vrst ptic (delno poročilo). Ljubljana: DOPPS.

varovalnih ograj in prenašanja dvoživk JZ KPG pripomore k zmanjševanju negativnih učinkov prometa na populacije dvoživk. Dvoživke dodatno ogroža zmanjševanje števila mlak.

Med sesalci naj se več naravovarstvene pozornosti namenja netopirjem in vidram. Vidre (*Lutra lutra*) imajo na območju KPG najbolj sklenjeno in vitalno populacijo v Sloveniji.¹² Lokalno je zanje nevaren promet, saj so te zveri vsako leto povožene na mestih prehajanja čez cesto brez ustreznih podhodov. Nočne živali, med katerimi je tudi petnajst vrst netopirjev¹³, poleg izgube habitata ogrožata predvsem svetlobno onesnaževanje, ki se širi s povečevanjem odsekov ulične razsvetljave v naseljih in zunaj njih, ter neprimerna obnova objektov.

Avtohtone vrste ogrožajo tudi tujerodne rastlinske in živalske vrste, ki so se v zadnjih desetih letih močno razširile. Na travniških in opuščeni površinah so najbolj razširjene orjaška (*Solidago gigantea*) in kanadska zlata rozga (*Solidago canadensis*) ter enoletna suholetnica (*Erigeron annuus*), ob vodotokih se pojavlja žlezava nedotika (*Impatiens glandulifera*), na njivskih površinah in obpotjih se pogosto pojavlja pelinolistna ambrozija (*Ambrosia artemisiifolia*). Japonski dresnik (*Filipia japonica*) raste ponekod. Neredko se zasajuje navadna pavlonija (*Paulownia tomentosa*), ponekod v okolici hiš raste bambus (Bambuseae).

3.2.5 Varstveni status območja

Na območju KPG je v skladu s Pravilnikom o določitvi in varstvu naravnih vrednot¹⁴ določenih **44 naravnih vrednot državnega pomena** (v nadaljnjem besedilu: NV). Glede na zvrst gre za eno geomorfološko, tri geološke, devet drevesnih, 21 zooloških, 17 botaničnih, 23 ekosistemskih in 11 hidroloških naravnih vrednot, pri čemer so nekatere uvrščene v več različnih zvrsti (priloga 1.2). Površina vseh NV na območju KPG je **745 hektarjev**. Prostorska razporeditev naravnih vrednot je dostopna v Naravovarstvenem atlasu ZRSVN na povezavi www.naravovarstveni-atlas.si.

Njihovo stanje redno spremljajo zaposleni v JZ KPG in ZRSVN (preglednica 2). Hidrološke naravne vrednote ogrožajo odpadki, onesnaževanje voda, odstranjevanje obrežnega rastlinja, utrjevanje brežin in širjenje tujerodnih rastlinskih vrst. Ekosistemske in botanične naravne vrednote, med katerimi prevladujejo travniki, ogroža sprememba rabe. Na nekaterih območjih naravnih vrednot se travniki zaraščajo in se nanje širijo tujerodne rastline, medtem ko je na drugih območjih raba travnikov preveč intenzivna s prepogosto košnjo in gnojenjem. V gozdnih kompleksih je stanje ohranjenosti dobro. Drevesne naravne vrednote zunaj gozdnih kompleksov pa so v zelo slabem ali kritičnem stanju zaradi okuženosti s parazitskimi glivami ali napada tujerodnih škodljivcev.

Primerjava med letoma 2006 in 2019 kaže na izboljšanje stanja na 14 območjih naravnih vrednot, kar je posledica izboljšanja stanja vodotokov zaradi prepovedi gnojenja na priobrežnih zemljiščih prvega in drugega reda, zaradi omejitve uporabe gnojnice ter ureditve odvajanja komunalnih odpadnih voda. V tem obdobju je JZ KPG je stanje petih naravnih vrednot sam izboljšal z izvajanjem neposrednih varstvenih dejavnosti, kamor spada tudi naravovarstveno upravljanje zemljišč, saj JZ KPG upravlja zemljišča na NV Pertoča – rastišče narcis, Bejčin breg, Motvarjevci 1 in Benkova šuma –

¹² <http://lutra.si/life-aqualutra/>

¹³ Presetnik, P. 2015. Stanje poznavanja netopirjev in njihovih habitatov v Krajinem parku Goričko. Ljubljana: Center za kartografijo favne in flore. Dostopno na: https://www.park-goricko.org/data/attachment/929f9640bc8269918a6209919a8e2cc25ec65bf6/1590993531150816_KPG_in_stanje_poznavanja_netopirjev_1390.pdf

¹⁴ Uradni list RS, št. 111/04, 70/06, 58/09, 93/10 in 23/15

rastišče volčina na skupni površini 12 hektarjev. JZ KPG je izvedel tudi obnovitvene ukrepe na NV Grad – Kačova mlaka in tako izboljšal njeno stanje.

Preglednica 2: Primerjava stanja naravnih vrednot med letoma 2006 in 2019 (vir: JZ KPG).

Stanje NV	Število NV v letu 2006	Število NV v letu 2019
ni podatka	2	0
dobro (ugodno) stanje	10	24
slabo (sprejemljivo) stanje	24	11
zelo slabo (neugodno) stanje	8	5
kritično (zelo neugodno) stanje	0	4

Območje je od leta 2003 **zavarovano s statusom širšega zavarovanega območja narave – krajinski park.**

Ekološko pomembno območje (v nadaljnjem besedilu: EPO) Goričko obsega 469,61 km² in vključuje celotno območje KPG (priloga 1.3). Za ekološko pomembno območje Goričko je značilna velika pestrost rastlinskih in živalskih vrst. Do zdaj je bilo zanesljivo zabeleženih 179 vrst ptic in več kot 90 vrst dnevnih metuljev¹⁵, kar priča o veliki pestrosti in ohranjenosti habitatov.

Na območju KPG sta dve **posebni varstveni območji (območji Natura 2000)**, ki se v večjem delu prekrivata (priloga 1.3, preglednica 3): **Posebno ohranitveno območje (POO)** Goričko (SI3000221) je določeno v skladu z Direktivo o habitatih, **Posebno območje varstva (POV)** Goričko (SI5000009) pa je določeno v skladu z Direktivo o pticah. V sosednjih državah se evropsko omrežje Natura 2000 nadaljuje z območjema Južnoštajersko gričevje (AT 2230000) v Avstriji in Órség (HUON10001) na Madžarskem. Tudi ti dve območji sta varovani po obeh direktivah.

Preglednica 3. Pregled posebnih varstvenih območij (območij Natura 2000) v KPG.

Koda območja	Ime območja	Vrsta varovanega območja	Površina območja [km ²]	Delež območja v KPG [%]
SI3000221	Goričko	posebno ohranitveno območje (POO)	448,22	96,88
SI5000009	Goričko	posebno območje varstva (POV)	402,03	86,89

Na posebnem ohranitvenem območju (POO) so varstveni ukrepi usmerjeni v varstvo 24 kvalifikacijskih vrst živali, eno kvalifikacijsko vrsto rastline in sedem habitatnih tipov (v nadaljnjem besedilu: HT). Na posebnem območju varstva (POV) so ukrepi usmerjeni v varstvo 14 kvalifikacijskih vrst ptic. Kvalifikacijske vrste in habitatni tipi s stanjem ohranjenosti so navedeni v prilogi 1.4. Ohranitveno stanje večine vrst v celinski biogeografski regiji, v katero spada tudi Goričko, se slabša. V slabem ohranitvenem stanju so predvsem vrste, vezane na kulturno krajino in travniški habitatni tipi.¹⁶

Za doseganje cilja Evropske unije, to je zagotavljanje ugodne ohranjenosti evropsko pomembnih rastlinskih in živalskih vrst ter habitatnih tipov, je Vlada RS sprejela **Program upravljanja območij**

¹⁵ Atlas dnevnih metuljev Goričko-Órség, Krajina v harmoniji: http://arhiv.park-goricko.info/sl/informacija8086.html?id_meta_type=52&id_jezik=0&id_language=0&id_informacija=633

¹⁶ Poročilo Slovenije po 17. členu direktive o habitatih za obdobje 2007–2012

Natura 2000 za obdobje 2015–2020¹⁷ (v nadaljnjem besedilu: PUN). V PUN so podrobno opredeljeni varstveni cilji in ukrepi na območjih Natura 2000, JZKPG je naveden kot edini odgovorni nosilec za izvajanje ukrepov za doseganje 26 ciljev; skupaj z drugimi nosilci pa za doseganje dodatnih treh ciljev. Vsi ti ukrepi PUN so smiselno vključeni v NUG in so v poglavju Cilji in ukrepi (poglavje 6.2) jasno označeni. V PUN so v prilogi 6.4. določeni tudi prednostni projekti za doseganje ciljev tega programa, ki se financirajo iz Operativnega programa za izvajanje Evropske kohezijske politike 2014–2020. V PUN sta za območje Natura 2000 Goričko načrtovana dva projekta: ureditev, obnovitev oziroma vzpostavitev stoječih voda in potokov na Goričkem in vzdrževanje kmetijske krajine za ptice in metulje na Goričkem (z akronimom Gorička krajina). Projekt Gorička krajina je JZ KPG začel izvajati decembra leta 2017 in je namenjen trem travniškim kvalifikacijskim habitatnim tipom in 10 kvalifikacijskim vrstam Nature 2000.

3.2.6 Krajinska pestrost območja

Krajinsko pestrost območja opredeljuje reliefno in geološko dokaj homogeno gričevje s slemeni, mozaično rabo prostora in razloženo poselitvijo. Pestrost dopolnjujejo doline številnih manjših potokov z značilno meandrirajočo strugo ter širše doline rek Ledave z Lukaj potokom ter Male in Velike Krke. Naselja so se razvila v dveh oblikah: obcestne vasi v dolinah ali na njihovem robu ter prevladujoča oblika razpršene gradnje zaselkov in posameznih kmetij, kar je značilnost nekdanje stražne krajine¹⁸. Gradnja objektov je bila tradicionalno vezana na kmetije. Posebnost krajine so tudi posamezni sakralni objekti, ki stojijo odmaknjeno od naselij, in številna pokopališča. V zadnjih dveh desetletjih je značilna arhitektura zaradi vsestranske uporabe različnih materialov in oblik izgubila svojo tradicionalno podobo, kar kvari krajinske značilnosti. K izgubi krajinske podobe območja pripomoreta tudi urejanje okolice hiš in vrtov z zasaditvijo eksotičnih in tujerodnih rastlin ter spreminjanje travnikov v okolici hiš v trate.

Glede na skupne značilnosti krajinskih prvin (relief, vode, rastje, primarna raba tal in poselitev) delimo Goričko na tri enote: zahodno, vzhodno in osrednje Goričko (priloga 1.5). Glede na naravno ohranjenost, pestrost, prostorski red, harmoničnost in simbolni pomen so bile vse tri enote uvrščene v kakovostni razred 2-3¹⁹. To pomeni, da je raba na območju v skladu z naravnimi danostmi, da so krajinske prvine pestre in izražajo prepoznaven prostorski red, da je krajinska podoba prijetna ter da imajo krajinske prvine predvsem lokalni pomen. Za območje je značilnih šest krajinskih vzorcev (priloga 1.6), med katerimi je najbolj razširjena drobno členjena kmetijska krajina. Za ta vzorec sta značilni velika mozaičnost in pestrost različnih rab in s tem življenjskih prostorov, zato je ta vzorec glavni nosilec biotske raznovrstnosti in krajinske pestrosti območja.

Naravovarstveno najbolj pomembne krajinske prvine na območju KPG so mejice, visokodebelni travniški sadovnjaki ter suhi in mokri travniki. Zastopanost in razširjenost vseh teh prvin se manjša. Vzrok je v poenostavljanju merila kulturne krajine zaradi povečevanja obdelovalnih njivskih površin. Za ohranjanje biotske raznovrstnosti in krajinskih značilnosti so pomembne naslednje krajinske

¹⁷ Program upravljanja območij Natura 2000 za obdobje 2015–2020 (sklep Vlade RS z dne 9. aprila 2015)

¹⁸ Območje stražne krajine z razloženim vzorcem strateške poselitve z namenom obrambe Ogrske pred germanskimi vpadi. Kmetje so pri tem imeli nalogo stražarjev meje.

¹⁹ Marušič, J. in Jančič, M., 1998. Regionalna razdelitev krajinskih tipov v Sloveniji: Krajine subpanonske regije. Ljubljana: Ministrstvo za okolje in prostor, Urad RS za prostorsko planiranje, in Golobič, M. 2015. Opredelitev krajinske pestrosti in krajinskih značilnosti, pomembnih za ohranjanje biotske raznovrstnosti. CRP V4-1434. Ljubljana. UL/BF/KA_AQ KIS.

Dostopno na: <http://www.krajinskapolitika.si/wp-content/uploads/2018/10/3-subpanonske.pdf>

prvine: mlake, posamični drevesni osamelci ter vodotoki in jarki z obvodno vegetacijo. Za ohranjanje krajinske pestrosti so pomembne vse prej naštetе krajinske prvine, ki tvorijo prepoznavno prostorsko podobo (skladnost naravnih in ustvarjenih prvin, izrazit prostorski red, robovi, vedute in prostorske dominante). Za doseganje ciljev v KPG je pomembno ohranjanje predvsem razmerja med rabami in krajinske vzorce s parcelacijo, ki je prilagojena naravnim danostim rabe tal.

3.2.7 Kulturna dediščina območja

Na območju KPG so številni in po tipu raznovrstni kulturni spomeniki in kulturna dediščina. Leta 2020 je bilo na območju KPG v RKD vpisanih 260 enot kulturne dediščine^[1], 20 od njih z vplivnimi območji. Od tega je ena grad Grad, kulturni spomenik državnega pomena.

Status spomenika lokalnega pomena ima 144 enot, 101 enota ima status kulturne dediščine, 11 enot je arheološko najdišče, štiri enote so predlagane za uvrstitev med kulturno dediščino (dediščina priporočilno, https://gis.gov.si/MK_eVRDpredpis/P_11_11_02.htm#Vlaaa). Spomenike in kulturno dediščino varuje [Zakon o varstvu kulturne dediščine](#)^[2] (v nadaljnjem besedilu: ZVKD-1). Vse enote so vpisane v RKD pri MK. Po tipu lahko kulturno dediščino na območju KPG razvrstimo na: 51 enot arheološke dediščine, 128 enot profane stavbne dediščine, 61 enot sakralne dediščine, pet enot sakralno profane stavbne dediščine, devet enot memorialne dediščine, eno enoto vrtno-arhitekturne dediščine, štiri enote naselbinske dediščine in eno enoto druge dediščine.

Kulturna dediščina je vrednota v vseh svojih pojavnih oblikah, je pomemben in nedeljiv del lokalne, regionalne in nacionalne identitete ter temelj sodobne ustvarjalnosti. Dejavnosti, usmerjene v ohranjanje dediščine, pripomorejo h kakovostnejšemu bivalnemu okolju, boljšim možnostim zaposlovanja in življenja posameznikov v bolj povezani skupnosti, večjemu razumevanju med kulturami in bolj uravnoteženemu odnosu do prostora in okolja.

Varstvo dediščine je neločljivo povezano z varstvom okolja in ohranjanjem narave. Kvalifikacijske vrste v okviru Nature 2000 in zavarovane vrste netopirjev si pogosto najdejo zatočišče ali celo kotišče v objektih kulturne dediščine, in sicer najpogosteje v cerkvah, starih hišah in šolah ter mlinih. Poznavanje prisotnosti netopirjev v objektih kulturne dediščine je zadovoljivo.²⁰

3.2.8 Družbenogospodarske značilnosti območja

Po podatkih popisa prebivalstva²¹ je leta 2018 na območju naselij, ki v celoti ali deloma ležijo v KPG, živelo približno 17.500 prebivalcev. V vseh parkovnih občinah se je število prebivalcev v primerjavi z letom 1991 zmanjšalo (priloga 1.8). Upad števila prebivalcev v obdobju od leta 1991 do 2016 je bil največji v občinah Šalovci (33,1 %) in Gornji Petrovci (25,0 %), v vseh občinah na območju KPG je bil upad števila prebivalcev najizrazitejši od leta 1991 do 2002.

^[1] Ministrstvo za kulturo RS. Register nepremične kulturne dediščine (RKD). Dostopno na: www.rkd.situla.org, oktober 2020

^[2] Zakon o varstvu kulturne dediščine (Uradni list RS, št. 16/08 – ORZVKD39, 90/12, 111/13 in 32/16)

²⁰ Presetnik, P. 2015. Stanje poznavanja netopirjev in njihovih habitatov v Krajinskem parku Goričko. Ljubljana: Center za kartografijo favne in flore. Dostopno na: www.park-goricko.org.

Presetnik, P., 2018. Poročilo o pregledu možnih zatočišč navadnega in dolgokrilega netopirja. Naloga »Spremljanje učinkovitosti ukrepov in popis izbranih kulturnih spomenikov za netopirje na območju Natura 2000 Goričko«. Center za kartografijo favne in flore. Dostopno na: http://arhiv.park-goricko.info/dokumenti/52/2/2018/Pregled_stavbKPG_2018_2184.pdf

²¹ SURS, Popis prebivalcev 2002 in stanje 31. decembra 2016

Naravni prirast je bil leta 2014 negativen v vseh občinah na območju parka. Med prebivalstvom je več žensk kot moških, delno zaradi daljše življenjske dobe žensk. V ospredje vse bolj prihajajo posledice staranja prebivalstva, ki so trenutno opazne predvsem na vzhodnem delu območja in se odražajo predvsem v opuščanju rabe kmetijskih površin. K visoki povprečni starosti pripomore odseljevanje mladih v mesta in tujino, saj primanjkuje zaposlitev v domačem okolju. Upadanje števila prebivalcev zmanjšuje tudi prihodke občin iz državnega proračuna, s čimer se slabša sposobnost lokalnih skupnosti za sofinanciranje mednarodnih projektov in izboljševanje osnovnega življenjskega standarda prebivalcev.

Slabši življenjski standard v primerjavi s slovenskim povprečjem je viden tudi v primerjavi višine mesečne plače zaposlenih z območja KPG s povprečno slovensko plačo, saj je bila v letu 2015 za 14,7 % nižja od slovenskega povprečja²². Za območje KPG je značilna nizka raven izobrazbe, še zlasti na kmetijah. Iz popisa kmetijstva leta 2010 je razvidno, da ima 43 % gospodarjev osnovnošolsko izobrazbo. Na družinskih kmetijah Slovenije, Pomurja in KPG je bila v letu 2000 več kot polovica gospodarjev, starejših od 54 let, delež gospodarjev, mlajših od 45 let, je bil na območju KPG za 3 % manjši od državnega povprečja (18 %). Po novejših virih se je starostna struktura gospodarjev po letu 2000 še nekoliko poslabšala.²³

²² SURS. Dostopno na: <http://www.stat.si/StatWeb/>, 21. november 2016

²³ KGZS – Kmetijsko-gozdarski zavod Murska Sobota, 2007. Strokovna analiza stanja kmetijstva na območju Krajinskega parka Goričko.

3.2.9 Glavne dejavnosti in rabe na območju

Kmetijstvo je osnovna gospodarska dejavnost na območju, ki ohranja biotsko raznovrstnost in krajinsko pestrost območja. Leta 2002 je bilo v občinah 10.975 delovno aktivnih prebivalcev, od teh je bilo 1.751 samozaposlenih v kmetijstvu (15,9 %).²⁴ Kmetijska zemljišča je v letu 2010 obdelovalo 3.652 kmetij na 22.320 hektarjih, pri čemer so upoštevane vse kmetije v občinah na celotnem območju parka. 1.160 kmetovalcev (31,8 %) se je ukvarjalo izključno s pridelavo poljščin, 879 kmetij (24,1 %) z mešano rastlinsko pridelavo in živinorejo, 643 kmetij (17,6 %) z mešano rastlinsko pridelavo, 369 kmetij (10,1 %) je bilo specializiranih rejcev pašne živine in 294 kmetij (8,1 %) je bilo specializiranih gojiteljev trajnih nasadov. Druge kategorije so bile zastopane v manjšem številu. Visokodebelne sadovnjake je imelo 76,1 % kmetij.²⁵

Značilna je velika razdrobljenost kmetijskih posestev. Povprečna površina kmetijskih zemljišč v uporabi na kmetijo je bila v letu 2010 6,3 hektarja. Največ, 1368 kmetij je uporabljalo od dva do pet hektarjev kmetijskih zemljišč. Tem sledi 1047 kmetij, ki so uporabljale od nič do dva hektarja, in 744 kmetij s 5–10 hektarji kmetijskih zemljišč v uporabi. Samo 493 kmetij je imelo na voljo posest, večjo od 10 hektarjev zemljišč. Zaradi slabe konkurenčnosti samooskrbnega ekstenzivnega kmetijstva na majhnih kmetijah in novih načinov obdelovanja tal na velikih kmetijskih posestvih potekata tako opuščanje kmetovanja kot oblikovanje novih večjih posestev.

Kmetijske površine obsegajo skupno 51,1 % površine KPG, med njimi po uporabi prevladujejo njive in vrtovi (29,1 %). Delež njiv je drugje po Sloveniji več kot za pol manjši od deleža na območju KPG, kar kaže na primernost območja za poljedelstvo. Trajni travniki in pašniki na območju KPG obsegajo 12,6 % kmetijskih površin. Travniki na Goričkem so leta 2010 obsegali 49,5 % vseh trajnih travnikov in pašnikov na območju Pomurja, kar kaže, da je KPG eno od ključnih območij ohranjanja biotske raznovrstnosti na severovzhodnem delu države. Naravovarstveni pomen imajo travniški sadovnjaki (2,1 %). Enak odstotek kot travniški sadovnjaki obsegajo kmetijska zemljišča v zaraščanju. Mejice, manjše skupine grmičevja in dreves, obsegajo 2,9 % vseh površin na območju KPG.

Kmetijska dejavnost je ob primerni intenziteti rabe ključna za varstvo 16 kvalifikacijskih vrst Nature 2000 območja Goričko in za ohranjanje biotske raznovrstnosti in krajinske pestrosti. Za varstvo strašničinega (*Phengaris teleius*) in temnega mravljiščarja (*Phengaris nausithous*) je ključno ohranjanje travnikov z zdravilno strašnico, medtem ko je za varstvo travniškega postavneža (*Euphydryas aurinia*) ključno ohranjanje ekstenzivnih mokrotnih travnikov, ki za varstvo gnezd gosonic niso nujno košeni vsako leto. Ohranjanje mejic in posamičnih dreves v kmetijski krajini je ključno za nekatere kvalifikacijske vrste ptic, kot je rjavi srakoper (*Lanius collurio*), kvalifikacijske vrste netopirjev in velikega pupka (*Triturus carnifex*). Ohranjanje tradicionalnih posevkov, na primer pšenice in rži, ob zmerno intenzivni rabi je pomembno za varstvo prepelice in hribskega škrganca. Ohranjanje mokrotnih travnikov z vrbami je ključno za puščavnika (*Osmoderma eremita*) in bičjo trstnico (*Acrocephalus schoenobaenus*). Na slabšanje ohranitvenega stanja vseh na kmetijsko krajino vezanih vrst vplivajo predvsem prekomerno intenziviranje rabe na vseh vrstah kmetijskih površin in

²⁴ Statistični urad RS. Podatkovni portal SI-STAT- Popis prebivalstva, gospodinjstev in stanovanj 2002. Dostopno na: www.pxweb.stat.si/pxweb/Database/Popis2002/Popis2002.asp

²⁵ Statistični urad RS. Podatkovni portal SI-STAT- Popis kmetijskih gospodarstev 2010. Dostopno na: www.pxweb.stat.si/pxweb/Database/Kmetijstvo_2010/Kmetijstvo_2010.asp

povečevanje ali združevanje njivskih površin v več hektarske njive kot tudi opuščanje kmetijske rabe zemljišč in posledično njihovo zaraščanje. Intenziviranje kmetijske dejavnosti na večjih sklenjenih površinah in gradnja večjih kmetijskih obratov v dolinah potokov ter opuščanje rabe tal na pobočjih vplivajo na krajinsko pestrost. Ta se ponekod odraža v poenostavljenih krajinskih vzorcih z manj členjeno krajino ali z zaraščanjem z grmovjem in drevjem.

Na območju KPG lahko lastniki ali zakupniki zemljišč uveljavljajo plačila iz naslova KOPOP iz Programa razvoja podeželja 2014–2020 za ohranjanje narave – operaciji Traviščni habitati metuljev (MET) in Posebni traviščni habitati (HAB), ter krajine – operacija Visokodebelni travniški sadovnjaki (KRA_VTSA). Po podatkih AKTRP je bilo prejemnikov plačil za naravovarstveni operaciji v shemi KOPOP več kot v obdobju kmetijsko-okoljskih plačil med letoma 2007 in 2013. Obe operaciji sta bili leta 2018 vpisani na 528,3 hektarja kmetijskih površin (priloga 1.9).

Gozdarstvo je v KPG vzporedna, a v primerjavi s kmetijstvom manj pomembna gospodarska dejavnost. Glede na preostali del Slovenije gozd v povprečju slabše uspeva zaradi manj ugodnih razmer (malo padavin, kislina prst, plitva tla). K temu je v preteklosti pripomogel tudi človek s tradicionalnim steljarjenjem, izsekavanjem in spreminjanjem naravne drevesne sestave. Po zadnjih podatkih gozd pokriva 44 % površine in se širi. Povprečna lesna zaloga v goriških gozdovih je 262 m³/ha in je pod slovenskim povprečjem (277 m³/ha). Med drevesnimi vrstami je najpogostejši rdeči bor (*Pinus sylvestris*), sledita mu bukev (*Fagus sylvatica*) in hrast (*Quercus petraea*), manj je navadnega gabra (*Carpinus betulus*) in drugih listavcev. Po lastnini prevladujejo zasebni gozdovi, ki jih je več kot 75 %. Zaradi povprečne gozdne posesti, ki je manjša od enega hektarja, ter zaradi velikega števila drobnih parcel je gospodarska izkoriščenost zasebnih gozdov v zadnjih desetletjih slabša. Boljše je gospodarjenje v državnih gozdovih, ki jih od junija 2016 naprej upravlja državno podjetje SiDG.²⁶ Posebnost vzhodnega Goričkega so urbarialne skupnosti, ki gospodarijo z gozdom v skupni lasti.

ZGS v okviru javne gozdarske službe na območju KPG ne glede na lastništvo spremlja stanje in razvoj gozdov v enem GGO in šestih GGE, od katerih ima vsaka izdelan GGN (preglednica 4) za usmerjanje gospodarjenja z gozdom in določanje možnega poseka.²⁷ PUN določa, da se varstveni cilji za varstvo kvalifikacijskih gozdnih vrst in habitatnih tipov Nature 2000 vključijo v načrte upravljanja GGO in GGE z načrtovanjem sektorskih ukrepov.²⁸

Preglednica 4. GGN po GGE na območju KPG (vir: ZGS, oktober 2020).

GGE	Velikost GGE (ha)	Obdobje veljavnosti GGN
Zahodno Goričko	13.277	2011–2020
Goričko I	8.744	2018–2027
Goričko II	10.846	2019–2028
Vzhodno Goričko	10.166	2015–2024
Goričko obrobje	2.863	2013–2022
Ravensko	364	2017–2026

²⁶ Slovenski državni gozdovi d. o. o.

²⁷ ZGS, OE Murska Sobota, oktober 2016

²⁸ PUN 2014–2020

Za območje Natura 2000 Goričko so kvalifikacijski trije gozdni habitatni tipi (slika 7): HT 91L0 – ilirski hrastovo-belogabrovi gozdovi (Erythronio-Carpinion), HT 9110 – bukovi gozdovi (Luzulo-Fagetum) in HT 91E0 – obrečna vrbovja, jelševja in jesenovja (Alno-Padion, Alnion incanae, Salicion albae)* (*prednostni habitatni tip, za ohranjanje katerega je potrebna posebna skrb). Gospodarjenje z gozdovi vpliva na gozdne habitatne tipe, predvsem pa na 10 kvalifikacijskih vrst Nature 2000 in druge zavarovane vrste rastlin in živali, za katere je gozd življenjski prostor. Črna štorklja (*Ciconia nigra*) gnezdi v krošnji starejših dreves rdečega bora ali hrasta gradna na jugozahodnem in jugovzhodnem delu KPG ter se prehranjuje ob gozdnih potokih. Tudi sršenar (*Pernis apivorus*) in belorepec (*Haliaeetus albicilla*) gnezdit v gozdu na starejših in bolj razvejanih drevesih. Za vse tri vrste je gozdarjenje v bližini gnezd moteče in lahko privede do opustitve gnezdenja. V debelejših bukovih drevesih gnezdi črna žolna (*Dryocopus martius*). V duplih in za skorjo starejših dreves lahko čez poletje domujejo širokouhi netopir (*Barbastella barbastellus*), dolgokrili netopir (*Miniopterus schreibersii*), navadni netopir (*Myotis myotis*) in veliki navadni netopir (*Myotis bechsteini*). Vse našteje vrste se prehranjujejo z žuželkami, predvsem metulji in hrošči, na gozdnih robovih in v mejicah odprte kulturne krajine. V lužah in kolesnicah gozdnih vlak živi in se razmnožuje hribski urh (*Bombina variegata*). Z zasipavanjem kolesnic z gradbenim materialom se življenjski prostor urhov manjša. Metulj črtasti medvedek (*Callimorpha quadripunctaria*) živi in se prehranjuje na gozdnem robu z zelnatim in grmiščnim slojem rastlin, zato je za njegovo varstvo pomembno ohranjanje raznovrstnega gozdnega roba. Hrošč rogač (*Lucanus cervus*) je vrsta, ki je vezana na starejše listnate in mešane gozdove. Samice rogačev ležejo jajčeca v trohneči les hrasta, lahko tudi bresta, kostanja, jesena in drugih listavcev, zato je pomembno puščanje sušic omenjenih drevesnih vrst. V starejših gozdnih sestojih pod skorjo stoječih ali ležečih dreves, predvsem mehkih listavcev, živi škrlatni kukuj (*Cucujus cinnaberinus*). V vlažnih nižinskih gozdovih ob potokih živi močvirski krešič (*Carabus variolosus*), ki se prav tako razmnožuje in živi pod skorjo živih in odmrlih dreves.

Gozdarstvo in upravljanje gozdov sta povezana z ohranjanjem šestih naravnih vrednot na območju KPG: Ledavskega jezera, Bukovniškega jezera, Košeri bukve v Ivanjševcih, gozda Motvarjevci, gozda Zgornje Kobilje in rdečega bora – Zlata jama. V KPG sta tudi dva gozdna rezervata: Motvarjevci (št. 1303) in Zgornje Kobilje (št. 1302).²⁹

Nabiranje gozdnih dobrin, zlasti gob in pravega kostanja, je na Goričkem tradicionalno. Gobe v zadnjih letih poleg domačinov množično nabirajo tudi obiskovalci iz drugih delov Slovenije. Jugovzhodni KPG zato v zadnjih letih nabiralce gob z ozaveščevalnimi akcijami opozarja na dosledno upoštevanje zakonsko predpisanih količin in režim parkiranja v naravnem okolju znotraj dovoljenega petmetrskega pasu ob cestah. Včasih so nabiralci nabirali tudi hrastove šiške in sekali brin, ki je skoraj izginil. V manjši meri nabirajo še borovnice (*Vaccinium myrtillus*), v zadnjem času je opazno nabiranje zdravilnih zelišč, med drugim tudi zavarovanih in ogroženih vrst, kot sta kijasti lisičjak (*Lycopodium clavatum*) in sploščeni dvorednik (*Diphasium complanatum*).

Upravljanje voda je v pristojnosti DRSV, ki upravlja celinske vode na območju KPG. Vodno gospodarstvo je v 70. letih z velikimi investicijami sledilo zahtevam kmetijstva pri urejanju vodotokov in odvodnjanju na eni strani ter zaustavljanju vode v zbiralnikih, namenjenih namakanju, na drugi strani. S temi posegi sta se precej poslabšala ekološko stanje voda in posledično tudi kakovost voda.

²⁹ Uredba o varovalnih gozdovih in gozdovih s posebnim namenom (Uradni list RS, št. 88/05, 56/07, 29/09, 91/10, 1/13 in 39/15)

Upravljanje voda poteka v skladu z Načrtom upravljanja voda na vodnem območju Donave za obdobje 2016–2021 NUV II in Programom ukrepov upravljanja voda³⁰, v okviru katerega DRSV vzdržuje vodno infrastrukturo ter izvaja ukrepe vzdrževanja vodnih in priobalnih zemljišč, kot sta zagotavljanje pretočnosti vodnih zemljišč in varstvo zaradi plavja in odpadkov. V okviru rednih vzdrževalnih del DRSV izvaja tudi ukrepe za preprečevanje in zmanjševanje ITV, s prilagoditvijo rednih vzdrževalnih del v letnih programih dela in izvedbo v skladu s smernicami ZRSVN ta ne poslabšujejo stanja za kvalifikacijske vrste Nature 2000 (DRSV, dopis z dne 29. maja 2019, arhiv JZ KPG).

Oskrba s pitno vodo je od leta 2016 urejena z enotnim vodooskrbnim sistemom (tako imenovani Pomurski vodovod), kar povzroča opuščanje lokalnih virov pitne vode in požarnih mlak. Vodonosniki, ki so še vedno v uporabi, so ponekod nezavarovani pred onesnaženjem, zato je predvsem v preteklosti prihajalo do prekomerne vsebnosti železa, mangana, fitofarmaceutskih sredstev in bakterij v vodi.³¹ Vodovarstveno območje so določeni na občinski ravni na zajetju Hodoš, dveh zajetjih pri Gradu, na Dolnjih Slavečih ter v Kruplivniku - Vadarcih. Na zahodnem delu KPG so z vodovarstvenimi območji zavarovana zajetja na območju Strehovcev in Filovcev, v Dobrovniku in na Kobilju.³² Ponekod se prebivalci še vedno oskrbujejo iz lastnih in manjših skupinskih vodnih zajetij, ki nimajo določenih vodovarstvenih območij.

Na območju KPG je bilo v preteklih letih zgrajenih nekaj manjših čistilnih naprav v občinah Rogašovci, Šalovci, Grad in Cankova, vendar njihovo delovanje ni vedno zadovoljivo.

Upravljanje voda in obrežnih pasov je pomembno za varstvo desetih kvalifikacijskih vrst Nature 2000 in več zavarovanih rastlinskih in živalskih vrst. Predvsem ohranjanje minimalne ekološke ravni vodostaja je ključno za vrsti, kot sta pezdirk (*Rhodeus amarus*) in potočni škržek (*Unio crassus*). Spreminjanje in posegi v strugo in brežine potokov in rek ter odzemanje materiala z dna strug imajo negativne posledice za vrste, kot sta vodomec (*Alcedo atthis*) in veliki studenčar (*Cordulegaster heros*), ki potrebujeta naravno ohranjene vodotoke. Vodomec (*Alcedo atthis*) gnezdi v peščenih brežinah, zato je nujno ohranjanje naravne dinamike vodotokov. Veliki studenčar odlaga svoja jajčeca v peščeni substrat potoka, zato pretirano odzemanje materiala in posegi v strugo uničijo habitat tega kačjega pastirja. Upravljanje voda se tiče tudi varstva dveh kvalifikacijskih habitatnih tipov Nature 2000 – obrečnega vrbovja, jelševja in jesenovja – ter oligotrofnih do mezotrofnih stoječih voda z amfibijskimi združbami razredov Litorelletea uniflorae in/ali Isoëto-Nanojuncetea, saj med ukrepe za njuno varstvo spada tudi ohranjanje ustreznega vodostaja in zarasti ob vodotokih.

Ribištvo ni pomembna gospodarska panoga v KPG, temveč se izvaja kot ljubiteljska dejavnost. Ribolov je omejen pretežno na vodne zadrževalnike, ki so umetnega nastanka in so bili zgrajeni za potrebe varovanja naselij in kmetijskih površin pred poplavami ter za namakanje zemljišč. Vsi zadrževalniki so se razvili v vodna življenjska okolja in imajo status naravne vrednote (Ledavsko, Hodoško, Križevsko in Bukovniško jezero). Zaradi obrežne vegetacije na Ledavskem jezeru, ki je največje športno ribolovno vodno telo na območju KPG, obstaja v njem kakovostna naravna drst ciprinidnih in drugih vrst rib. Koncesijo za izvajanje ribiškega upravljanja na območju KPG izvajata

³⁰ http://www.mop.gov.si/fileadmin/mop.gov.si/pageuploads/podrocja/voda/nuv_II/program_ukrepov_upravljanja_voda.pdf

³¹ Arhiv Nafta Geoterm d. o. o., Lendava, in arhiv Zavoda za zdravstveno varstvo Murska Sobota

³² Atlas okolja. Dostopno na: http://gis.arso.gov.si/atlasokolja/profile.aspx?id=Atlas_Okolja_AXL@Arso

Ribiška družina Murska Sobota in Ribiška družina Lendava. V športno ribolovnih vodah je dovoljeno loviti ščuko (*Esox lucius*), smuča (*Sander lucioperca*), amurja (*Ctenopharyngodon spp.*), zeleniko (*Alburnus alburnus*), ploščiča (*Abramis brama*), klena (*Squalius cephalus*), krpa (*Cyprinus carpio*), rdečeoko (*Rutilus rutilus*) in somiča (*Ameiurus spp.*).³³

Temeljne usmeritve **upravljanja divjadi** na območju KPG so opredeljene v Lovsko upravljavskem načrtu za VIII. Pomursko lovsko upravljavsko območje za obdobje 2011–2020³⁴ in v letnih Lovsko upravljavskih načrtih za Pomursko LUO. Vse načrte pripravlja ZGS. Po Zakonu o divjadi in lovstvu³⁵ ima do nadaljnjega koncesijo za upravljanje lovišč v KPG 14 lovskih družin, ki upravljajo lovne vrste (v letu 2018 predviden odstrel 15 lovnih vrst).

Življenjski prostor za divjad se slabša z intenziteto kmetijstva (na primer premena travnikov v njive, izsekavanje mejic, zaraščanje kmetijskih površin) in predvsem pomanjkanjem primernih travniških površin. Z zaraščanjem površin predvsem na vzhodnem delu KPG in posledičnim povečevanjem gozdnih površin se je na eni strani povečal habitat velike parkljaste divjadi, na drugi strani se je hkrati zmanjšala prehranska osnova za divjad, s čimer se je povečal pritisk na obdelovalne površine (predvsem njive s koruzo, krompirjem, bučami in preostale travniške površine), kar ima za posledico izplačilo odškodnin in v skrajnem primeru opuščanje kmetijske rabe. Delež takšnih površin se povečuje z oddaljenostjo od naselij in je večji v vzhodnem delu območja. Skupni obseg izplačanih odškodnin za nastalo škodo po divjadi je bil od leta 2010 najvišji leta 2014, temu sledi leto 2017 (priloga 1.10). Največ odškodnin za škodo po divjadi je bilo izplačanih na območju Lovišča s posebnim namenom, LPN Kompas Peskovci. Prevladujejo odškodnine za škode po jelenjadi in divjem prašiču kot posledica migracije divjadi z obmejnega območja Madžarske.

Mineralne surovine se izkoriščajo na območju kamnoloma v Sotini, kjer se izkoriščajo klorit-amfibolitski skrilavci, amfiboliti in kremenčevo-sericitni filiti kobanske metamorfne serije rifej-kambrijske starosti (Cm). Nosilec rudarske pravice je podjetje Pomgrad d. o. o., ki namerava izkoristiti 960.000 m³ tehničnega kamna v raščenenem stanju.³⁶ Območje obstoječega in razširjenega kamnoloma ima status naravne vrednote državnega pomena³⁷ – geomorfološka dediščina (EŠ 7531), a je z odlomom in odvozom kamna že močno spremila svojo obliko. Poleti leta 2019 je bilo na vrhu območja odkrito gradišče ovalne oblike z obrambnim okopom v velikosti približno 180 x 72 metra. Ob širitvi kamnoloma je gradišče poškodovano na jugozahodnem delu. Najdeni odlomki lončenine in kamnitega orodja so zgodnje eneolitski in srednje- ali poznobronastodobni. Območje gradišča je vpisano v register kulturne dediščine kot arheološko najdišče pod EŠD: 30655. V kamnolomu gnezdi par velike uharice (*Bubo bubo*). V Večeslavcih v manjšem peskokopu v bližini stanovanjske hiše gnezdita vsaj dva para čebelarjev (*Merops apiaster*). Lastniki so s tem seznanjeni in svoje dejavnosti prilagajajo gnezdenju te zavarovane vrste. Na območju občine Grad sta dva opuščena kamnoloma, ki sta nahajališči piroklastitov vulkanskega izvora. Večji opuščeni kamnolom je naravna vrednota državnega pomena (EŠ 7338), ki ga je Občina Grad uredila za obiskovalce doživljajskega parka

³³ Ribiško gojitveni načrti RD M. Sobota in RD Lendava

³⁴ Lovsko upravljavski načrt za VIII. Pomursko lovsko upravljavsko območje za obdobje 2011–2020

³⁵ Zakon o divjadi in lovstvu (Uradni list RS, št. 16/04, 120/06 – odl. US, 17/08 in 46/14 – ZON-C)

³⁶ Ur. list RS, št. 60/2018

³⁷ ZON predvideva plačilo povračila za rabo NV, ki ga podrobneje opredeli vlada. Zdaj nosilci rudarske pravice plačujejo državi koncesnino po Zakonu o rudarstvu (Uradni list RS, št. 14/14)

Vulkanija. Na območju Kuštanovcev deluje peskokop silikatnih peskov za potrebe podjetja Kema d. o. o. Z odvzemanjem peska se spreminja geomorfologija površja. Peskokop nima naravovarstvenega statusa, čeprav v odlomljenih peščenih stenah občasno gnezdi čebelar. Na razgaljenih tleh s sukcesijo nastaja pester suh travnik in v kotanji s padavinsko vodo se je oblikovala stoječa voda – mlaka. Na območju KPG je veliko opuščenih in tudi občasno delujočih peskokopov za lokalne potrebe brez ustreznih dovoljenj in sanacijskih načrtov, v njih pa se občasno nedovoljeno odlagajo in sežigajo odpadki.

Tradicionalne domače obrti, kot so lončarstvo, slamokrovstvo in kovaštvo, se na območju KPG izvajajo v manjših obratih, kjer mojstri domače obrti ohranjajo tradicijo in zgledno vplivajo na mlajše rodove. Slamokrovstvo je v manjšem obsegu vezano na krajinsko pestrost s pridelavo visokorasle rži na njivah slamokrovca ter v posamičnih s slamo kritih hišah, ki so bodisi objekti kulturne dediščine bodisi novogradnje, namenjene bivanju ali občasnim nastanitvam.

Industrijska proizvodnja se izvaja v manjših obratih predvsem v vaških središčih. V zadnjem času se razvija predelava živil, kot so peka kruha in slaščic ter predelava sadja in zelenjave. K razvoju predelave mleka je pripomogel tudi JZ KPG v okviru projekta Krajina v harmoniji z vzpostavitvijo prve kmečke sirarne na Goričkem. Leta 2018 so mleko v mlečne izdelke predelovale dve kmetiji in dve gospodarski družbi. S predelavo pridelkov se ukvarjata tudi dve socialni podjetji – eko-socialna kmetija Korenika v Šalovcih in Kocljevina v Prosenjakovcih. Medtem ko našteje dejavnosti potekajo v obstoječih manjših stavbah, ki v krajini ne izstopajo vidno, je na območju KPG tudi nekaj objektov večjih delavnic. Ti objekti v značilne vzorce poselitve z majhnimi kmetijami vnašajo prvine, značilne za večja urbana središča, in tako spreminjajo podeželje.

Energetska dejavnost je omejena na manjše obrate. Območje ima velike zmogljivosti za izkoriščanje sončne energije, vendar s primerno umestitvijo v prostor. Prevladuje nameščanje solarnih panelnih plošč na strešne konstrukcije objektov na travniških površinah in v manjši meri na stavbe. Na območju KPG so tri bioplinarne, ki za pridobivanje bioplina uporabljajo poljščine, pretežno koruzo z njivskih površin, piščančji gnoj in prašičjo gnojevko. Največ površin temu namenja skupina Panvita z bioplinarno Motvarjevci, ki sicer obdeluje 700 hektarjev zemljišč na območju KPG. Pridobivanje energije iz obnovljivih virov tako ne spreminja samo vidnih značilnosti stavbne strukture naselij (bioplinarne, fotovoltaike in drugo), temveč spreminja tudi rabo tal s pridelavo poljščin, kot so koruza, sirek, nasadi pavlovnije, miskantusa in drugega, ki rastejo na nekdanjih mokrotnih travnikih.

Podjetništvo je uspešno v storitvenih dejavnostih, trgovini in prometu. **Storitvene dejavnosti** in zdravstvena oskrba so pretežno umeščene v občinskih središčih. V letu 2016 je upadlo število poštних uradov, bančnih izpostav pa ni več. Na območju je pet bencinskih servisov, večina na južnem obrobju KPG. Oskrbo prebivalstva zunaj občinskih središč delno zapolnjujejo potujoče trgovine. Oskrba s telekomunikacijskim omrežjem stacionarne in mobilne telefonije je zadovoljiva s 17 baznimi postajami³⁸, izboljšuje se tudi povezanost z optičnim kablom. **Javni promet** se slabša zaradi zmanjševanja števila potnikov in večanja števila osebnih avtomobilov. Pomanjkanje javnega prevoza najbolj občutijo mladi in starejši prebivalci.

³⁸ ARSO. Atlas okolja. Dostopno na: http://gis.arso.gov.si/atlasokolja/profile.aspx?id=Atlas_Okolja_AXL@Arso, 27. oktober 2016

Turistična dejavnost se razvija kot vzporedna dejavnost primarnih in storitvenih dejavnosti. Dostopnost območja za turiste je zaradi razvejane mreže prometnic in železniške proge Koper–Murska Sobota–Budimpešta zadovoljiva. Povečevanje števila obiskovalcev spodbuja lastnike nepremičnin in kmetij k urejanju nočitvenih zmogljivosti, ki so že presegle ponudbo 360 postelj³⁹ v zasebnem sektorju. Zmogljivosti so razpršene po celotnem KPG. Ponudbo za nastanitev dopolnjujejo gostinci z več kot 130 obrati. Med najbolj obiskanimi so grad Grad, Bukovniško jezero s pustolovskim parkom, rotunda v Selu, cerkev v Bogojini in doživljajski park Vulkanija. Med obiskovalci so zelo priljubljene izletniške in turistične kmetije. Obisk se povečuje tudi na označenih učnih in pohodniških poteh v skupni dolžini več kot 320 kilometrov. Čez območje potekajo tudi daljše označene pohodniške poti: Pomurska planinska pot, Evropska pešpot E7, Martinova in Jakobova pešpot. Čezmerne negativne posledice zaradi turizma za zdaj niso bile zaznane. Lokalno se negativni vplivi odražajo v odvrženih odpadkih.

V turistično ponudbo so dejavno vključena lokalna kulturna in turistična društva ter občinski javni zavodi z organizacijo številnih prireditev, ki ohranjajo ljudske običaje, in športno rekreativnih prireditev s področij pohodništva, teka, kolesarjenja in motokrosa. Urejena je steza za motokros v Mačkovcih. Goričko je priljubljeno med kolesarji zaradi razgibanega reliefa in dobre cestne mreže z maloštevilnim prometom in označenimi kolesarskimi potmi. Urejeno je eno vojaško/policijsko strelišče, športnih in lovskih strelišč pa je več.

Izobraževalne ustanove na območju KPG predstavlja 12 osnovnih šol, od katerih sta dve dvojezični (DOŠ Prosenjakovci in DOŠ Dobrovnik). Najmlajši otroci obiskujejo vrtce v 15 enotah, ki so v večini primerov ob šolah. V šolskem letu 2016/2017 je bilo v vrtce vpisanih 616 otrok in v osnovne šole 1.719 otrok, skupaj 2.334 otrok.⁴⁰ Srednjih, višjih in visokih šol ter univerz v KPG ni.

Socialna oskrba starejših se izvaja v treh domovih za starejše ali kot oskrba na domu.

³⁹ Arhiv JZ KPG

⁴⁰ ZRSŠ, OE Murska Sobota, 28. oktober 2016

4. IZVAJANJE JAVNE SLUŽBE OD USTANOVITVE DO LETA 2019

4.1. Javni zavod Krajinski park Goričko

JZ KPG je bil ustanovljen 8. januarja 2004. Naloge, ki jih opravlja v okviru javne službe, so opredeljene v uredbi in sklepu. Intenzivnejše delovanje JZ KPG se je začelo 1. maja 2005, 12. novembra 2005 so bile s sklepom ministra določene začasne smernice. JZ KPG deluje na podlagi letnih programov dela, ki jih sprejme svet zavoda in jih potrjuje MOP.

Glavne naloge JZ KPG so stalno spremljanje in analiziranje stanja naravnih vrednot, biotske raznovrstnosti in krajinske pestrosti, izvajanje varstvenih režimov, naravovarstvenih nalog in razvojnih usmeritev, skrb za vzdrževanje, obnavljanje in varovanje naravnih vrednot v KPG, sodelovanje pri mednarodnih projektih, skrb za predstavitev KPG in ozaveščanje javnosti o pomenu KPG, zagotavljanje dostopa do informacij in vodenje središča za obiskovalce KPG, sodelovanje z lokalnimi skupnostmi pri doseganju namena varstva in razvoja KPG, označevanje in vzdrževanje poti in označb v parku ter druge parkovne infrastrukture, izvajanje neposrednega nadzora v KPG in upravljanje baz podatkov.

Sodelovanje z osnovnimi šolami poteka od leta 2005. Občasno sodelovanje s predavanji in naravoslovnimi dnevi ter delavnicami je bilo nadgrajeno s postopnim uvajanjem stalnih periodičnih aktivnosti za tri različne starostne stopnje učencev, kar omogoča sodelovanje istih otrok skozi vsa leta obveznega šolanja. Aktivnosti za osnovnošolce so od leta 2013 razdeljene v dve skupini: a. razpisana tekmovanja in natečaji ter b. naravoslovni dnevi in predavanja. V šolskem letu 2013/14 je bilo razpisano prvo tekmovanje v znanju (Kviz o naravi in človeku) in leto zatem Mednarodni natečaj za ustvarjanje v sodelovanju z NP Raab in NP Órség. Pri vseh dejavnostih redno sodeluje vsaj osem osnovnih šol v KPG s skupno vsaj 250 vključenimi učenci na leto. Naravoslovne dneve in predavanja za učence in dijake zaposleni v JZ KPG izvajajo od leta 2006. Redno sodelovanje poteka z vsaj šestimi šolami in vključenimi 200 učenci letno ter obsega naravoslovne dneve in predavanja na podlagi dogovorov med zaposlenimi v JZ KPG in učitelji.

JZ KPG v okviru razvojnih nalog organizira prireditve, na katerih rokodelci domače obrti ter pridelovalci in predelovalci pridelkov predstavljajo naravi in kulturni krajini prijazne in trajnostne oblike dejavnosti. K razvojnim možnostim JZ KPG prispeva kot nosilec kolektivne blagovne znamke »Krajinski park Goričko«. Javni poziv za vključitev ponudnikov je bil razpisan štirikrat, prvič leta 2012. V letu 2018 je ta blagovna znamka vključevala 83 ponudnikov z območja KPG.

JZ KPG je po vladnem sklepu o ustanovitvi upravljavec gradu, ki je bil do zdaj v večji meri z evropskimi sredstvi obnovljen v skladu s kulturnovarstvenimi pogoji. Zaposleni v JZ KPG informirajo in vodijo obiskovalce ter v grajski trgovinici skrbijo za prodajo izdelkov goričkih ponudnikov. Obisk se iz leta v leto povečuje.

4.2. Mednarodno sodelovanje

Od začetka delovanja JZ KPG sodeluje s sosednjima parkoma Raab in Órség pri izvedbi skupnih dogodkov, izmenjavi izkušenj, povezanih z varstvom narave, ter v čezmejnih projektih. Poleg tega sodeluje z drugimi organizacijami s področja varstva narave in trajnostnega razvoja – IUCN, evropsko

zvezo Zelena vez/European Greenbelt in evropsko zvezo EUROPARC. Od leta 2007 je JZKPG izvedel več projektov (priloga 1.11), namenjenih predvsem naravovarstvenim aktivnostim ter izvedbi ukrepov in ozaveščanju prebivalcev in obiskovalcev KPG.

Pomembni dosežki so bili pridobljena oprema za košnjo in prva kmečka sirarna, ponovno kartiranje habitatov vzhodnega dela Goričkega in inventar dnevnih metuljev v projektu Krajina v harmoniji, ki ga je vodil NP Órség. Sirarna, ki jo je vzpostavil JZ KPG, je bila pozitiven zgled in do leta 2018 sledile še tri kmečke sirarne rejcev rastlinojedih živali, s čimer se ohranjajo travniki in pašniki ter prodajajo živila z dodano vrednostjo. V dveh projektih Rokodelska akademija I in II je JZ KPG prispeval k oblikovanju katalogov standardov strokovnih znanj in spretnosti za kvalifikacijo več rokodelskih poklicev, pridobil opremo za tkalstvo in lončarstvo ter izvedel več tečajev. V projektu Sosed k sosеду je pridobil opremo za izvedbo festivala naravoslovnih filmov, ki je bil leta 2010 na grajskem dvorišču.

V srednjeevropskem projektu GreenNet so bili pridobljeni podatki in izdelan katalog ukrepov za revitalizacijo mejne reke Kučnice. Projekt Upkač se je ukvarjal z ohranjanjem travniških sadovnjakov, pri čemer je JZ KPG obnovil sobo v gradu in v njej uredil interpretacijo življenjskega prostora sadovnjaka ter z mobilno stiskalnico predstavljal uporabo sadja s ciljem obdržati krajinsko pestrost in biotsko raznovrstnost. Ta je bila potrjena z ekološko raziskavo prisotnosti velikega skovika in smrdokavre. Vzpostavljen je bil matični in kolekcijski sadovnjak. V projektu Gorički travniki se je s finančnim mehanizmom EGP obnovilo 80 hektarjev opuščenih travnikov in odkupilo 4,6 hektarja travnikov v lasti RS, ki jih JZ KPG ohranja s košnjo in odstranjevanjem biomase. K razvoju kulturnega turizma je JZ KPG v projektu 321 go prispeval z obnovo dveh prostorov v gradu in zgodovinsko razstavo. V čezmejnem sodelovanju z Avstrijo je s tremi fotonatečaji spodbujal k raziskovanju krajine. K spodbujanju sonaravnih in naravoslovnih oblik turizma je JZ KPG pripomogel v več čezmejnih projektih z Madžarsko in Avstrijo, in sicer z izdajo pisnih gradiv, zloženek, brošur, e-novičnikov ter strokovnimi in doživljajskimi vodenji. V projektu GreenExercise je JZ KPG pridobil 10 koles in tri igralna polja v grajskem parku, namenjena gibanju otrok in popestritvi preživljanja počitnic v grajskih spalnicah.

4.3. Naravovarstvena raba zemljišč v upravljanju JZ KPG

Med najpomembnejše dejavnosti JZ KPG spada prilagojena raba zemljišč. S sklepom o ustanovitvi je JZ KPG postal upravljavec 8,3 hektarja gozdnih in pozidanih zemljišč, ki obsegajo območje gradu Grad in grajskega parka. S sredstvi ARSO je bilo po ZON odkupljenih 15 zemljišč v skupni površini 5,4 hektarja. Z različnimi sredstvi (lastnimi, projektnimi) je bilo po 84. členu ZON do sredine leta 2020 za zavarovanje in varstvene cilje in za dolgoročno ohranjanje ciljnih kvalifikacijskih vrst Nature 2000 odkupljenih 437 zemljiških parcel s skupno površino 73,2 hektarja.

JZ KPG je v letu 2018 izvajal naravovarstvene ukrepe na 14,6 hektarja kmetijskih zemljišč v lasti RS, ki jih upravlja SKZG RS. JZ KPG ima navedena zemljišča v zakupu in zanje plačuje zakupnino (1.257,47 EUR/za leto 2018). Za 2,8 hektarja naravovarstveno pomembnih zemljišč ima JZ KPG s fizičnimi ali pravnimi osebami na območjih NV ali nahajališčih zavarovanih vrst sklenjen sporazum o brezplačnem najemu.

Preglednica 5. Površina in število zemljišč v upravljanju JZ KPG (na dan 30. septembra 2020).

Lastnik in upravljanje	Trajanje upravljanja	Površina (ha)	Število KO	Število parcel
RS – dokončno JZ KPG	s sklepom o ustanovitvi	8,3	1	7
	s sklepom vlade z dne 6. novembra 2018	22,1	12	87
	s sklepom vlade * z dne 5. novembra 2019	5,1	2	31
	s sklepom vlade z dne 23. junija 2020	52,0	28	336
skupaj		86,2	32	460
RS – v zakupu od SKZG RS	začasno – zakupna pogodba	14,6	12	62
fizična ali pravna oseba	začasno – sporazum	2,8	5	16
skupno		104,65	33	538

*Op.: dejanska vrednost skupnih površin v dokončnem upravljanju odstopa od seštevka površin v sklepu vlade zaradi menjalne pogodbe 2020.

Preglednica 6. Finančni viri za odkup zemljišč, ki ga je izvedel JZ KPG (do 30. septembra 2020).

Finančni vir	Vrednost (v EUR)	Število parcel	Površina (ha)
sredstva SKZG	48.545,07	52	11,9
projekt Gorički travniki	17.935,31	18	4,7
lastna sredstva	561,50	2	0,1
projekt Gorička krajina	266.122,16	366	56,5
skupno	333.164,04	437	73,2

4.4. Upravljanje kulturnega spomenika državnega pomena – gradu Grad

Ob ustanovitvi je bilo JZ KPG s sklepom dodeljeno upravljanje zemljišč s parc. št. k. o. Grad 1695, 1696, 1697, 1698, 1701, 1702, 1703 v skupni velikosti 8,3 hektarja (slika 2), ki obsegajo kulturni spomenik državnega pomena, grad Grad z grajskim parkom in gozdom. V gradu vključno z grajskim parkom, ki je nepremičnina v državni lasti, so delovni prostori JZ KPG in središče za obiskovalce KPG.

Slika 2. Zemljišča, dodeljena v upravljanje JZ KPG s sklepom o ustanovitvi.

Grajsko poslopje se je začelo graditi v 11. stoletju. V pisnih virih se poslopje gradu prvič omenja leta 1271. Skozi stoletja se je v njem izmenjalo več lastnikov. Potem ko je kralj Andrej II. fevd Lyndwa podaril grofu Nikolaju iz Železnega, je po letu 1275 posest prešla v last Amadeja iz rodbine Gutkeld. Med letoma 1365 in 1685 je tukaj gospodovala rodbina Szechy. Po poroki leta 1607 je del posestva upravljala družina Batthyany. Po letu 1685, ko je umrl zadnji moški potomec rodbine Szechy, je del posesti upravljala rodbina Nádasdy in leta 1730 posestvo v celoti prevzela. Od leta 1836 je bil lastnik gradu skladatelj Johannes Spech, leta 1856 je grad kupil princ Moritz Joseph Johann Dietrichstein, leta 1864 pa Edvard Almásy. Leta 1872 je grad kupil grof Teodor Szecheny, leta 1919 pa je grad spet prešel v last rodbine Batthyany. Leta 1929 je lastnik gradu postal Geza Hartner, industrialec iz Murske Sobote, po njegovi smrti leta 1940 je grad dedoval posinovljenec Ferdinand Hartner Lindvay, ki je zapustil Jugoslavijo pred prihodom ruske Rdeče armade, ta je bila leta 1945 nastanjena v gradu. Po drugi svetovni vojni je bil grad nacionaliziran in je postal last Federativne republike Jugoslavije. Prostori so sprva služili nekaterim uradom in kmetijski zadrugi, pozneje se je vanj vselilo nekaj družin. Med letoma 1960 in 1995 je bil grad prepuščen propadanju. Leta 1999 je dobil grad Grad status kulturnega spomenika državnega pomena v lasti Republike Slovenije in leta 2004 je bil s sklepom Vlade RS dan v upravljanje Javnemu zavodu Krajski park Goričko. Leta 2016 je bila sklenjena sodna poravnava v nepravdni zadevi za vrnitev zaplenjenega premoženja pravni naslednici pokojnega Ferdinanda Hartnerja Lindvaya, Elizabeti Wurth, pri čemer je bilo premoženje vrnjeno v obliki odškodnine z izročitvijo obveznic Republike Slovenije.

Sredi devetdesetih let 20. stoletja se je začela postopna obnova poslopja – najprej s statično sanacijo severovzhodnega trakta in palacija, nato jugovzhodnega in jugozahodnega ter zahodnega trakta vse do leta 2006, ko je bilo v celoti obnovljeno ostrežje gradu. Statično neobnovljena sta ostala del severnega trakta in obzidje nekdanjega bergfrida, ki je na grajskem dvorišču.

Med letoma 1993 in 1996 je potekala statična sanacija skupaj z menjavo ostrešij in kritine palacija ter severnega trakta do stopnišča, ki jo je izvajalo več gradbenih podjetij v soglasju z ZVKDS in MK. Z evropskimi kohezijskimi sredstvi, proračunskimi sredstvi Ministrstva za kulturo in nepovratnimi mednarodnimi sredstvi iz programa PHARE so v letih 1999–2006 dokončno obnovili palacij (1999), gradbeno in statično sanirali jugovzhodni trakt (2000), statično sanirali jugozahodni trakt, uredili nekatere prostore ter obnovili zvonik (2001), dokončali pritličje in visoko pritličje jugovzhodnega trakta (projekt za ustanovitev KPG, 2003), rekonstruirali zahodni trakt (2004–2005) in zahodni stolp ter zgradili kletno etažo zimskega vrta (2006). Leta 2008 je sledila gradnja zastekljenega stopnišča in dvigala na mestu nekdanjega zimskega vrta. Leto zatem je bil dokončan konservatorski načrt, ki je podlaga za nadaljevanje obnove. V letu 2010 je bila iz proračunskih sredstev Ministrstva za kulturo končana obnova nadstropja jugovzhodnega trakta s sobami za prenočevanje, salonom in restavracijsko sobo. V tej fazi je bila predvidena tudi oprema razdelilne kuhinje, ki pa zaradi zapleta v postopku javnega naročanja ni bila izvedena. Restavracijska soba se zato uporablja za poroke, koncerte, predavanja in srečanja. Po podatkih Ministrstva za kulturo je ministrstvo skupaj s sredstvi EU v obnovo gradu v letih od 1996 do 2012 vložilo 3,357.026,96 EUR.

V delu jugozahodnega trakta sta bila leta 2013 urejena dva prostora, namenjena predstavitvi narave KPG (Kukavica in Upkač). Leta 2018 so bili obnovljeni še trije prostori – prostor, namenjen interpretaciji vodnih habitatov in vidre (Vidra), ter grajska kapela s predprostorom in zgodovinsko razstavo.

JZ KPG je v zadnjih desetih letih vložil v obnovo gradu približno 170.000 EUR, in sicer 71.000 EUR iz projektov, 77.000 EUR iz sredstev Sklada kmetijskih zemljišč in gozdov, 5.500 EUR iz sredstev MOP in 14.500 EUR lastnih sredstev iz presežka prihodkov. Zaposleni v JZ KPG z vzdrževanjem in čiščenjem kot dober gospodar skrbijo za stavbo in grajski park.

Preglednica 7. Investicijska vlaganja v grad od leta 2008 do 31. decembra 2018.

Finančni vir	Višina investicije (v EUR)	Investicija
prenos MK	1.390.363,31	delno statično sanirana stavba, obnova strehe z zamenjavo kritine
JZ KPG	87.466,21	obnova in vzdrževanje prostorov
prenos MOP	860.178,44	obnova prostorov v jugovzhodnem traktu
projekt Upkač (Interreg SI-HU 2007-2013)	37.835,37	obnova in ureditev prostora za interpretacijo narave Upkač
projekt 321 go (Intereg SI-AT 2014-2020)	41.725,81	obnova grajske kapele in ureditev prostora za interpretacijo zgodovine gradu Grad
skladova sredstva	76.968,97	obnova prostorov, projektna dokumentacija
presežek	6.444,85	obnova prostora za interpretacijo vodnih habitatov Vidra, zamenjava svetil
MOP – investicijska sredstva	5.539,04	obnova talnih oblog
MK*	1.549,60	projektna dokumentacija – izdelava PZR ter

		izdelava in montaža razdelilne kuhinje
Skupno	2.508.071,60	

*Op.: po podatkih MK je le-ta v grad vložil v letu 2010: 364.151,33 EUR (obnova druge etaže jugovzhodnega trakta gradu in izdelava izkaza požarne varnosti); leta 2011: 156.471,60 EUR (izdelava notranje opreme, strokovni nadzor).

Grad ima poleg kulturnega tudi naravovarstveni pomen, saj je najpomembnejše zatočišče netopirjev v KPG in edina zgradba v Sloveniji, kjer so netopirji prisotni vse leto⁴¹. V prostorih gradu je bilo do zdaj zabeleženih devet različnih vrst netopirjev. V zvoniku gradu je pomembno kotišče malega podkovnjaka.⁴² JZ KPG upravlja grajski park, ki je pomemben habitat številnih kvalifikacijskih vrst Nature 2000, kot so pivka, črna žolna, mali podkovnjak, dolgokrili netopir in rogač, ter zavarovanih vrst, kot sta belovrati muhar in srednji detel.

JZ KPG vodi obiskovalce po gradu, kar vključuje interpretacijo KPG, njegove flore in favne ter tudi zgodovine območja in kulturne dediščine. Grad je od leta 2006 do konca leta 2018 obiskalo 223.190 domačih in tujih gostov.

4.5. Upravljanje parkovne infrastrukture

Za usmerjanje obiska in ozaveščanje obiskovalcev v naravi skrbi JZ KPG s parkovno infrastrukturo, v katero spadajo pojasnjevalne table, označitve pohodnih in učnih poti ter počivališča za pohodnike in kolesarje (preglednica 6, priloga 1.12). Postavitev parkovne infrastrukture je bila financirana iz različnih virov, med katerimi so prevladovali projektni in javni viri.

Prva parkovna infrastruktura je bila postavljena leta 1999 iz evropskega programa Phare CBC za podporo ustanovitvi KPG⁴³ ter je obsegala počivališča, nadstrešnice in otroška igrišča za obiskovalce KPG s pojasnjevalnimi tablamami Goričko: tripotje – vsepotje. Do leta 2018 je JZ KPG obnovil večino nadstrešnic, zamenjal pojasnjevalne table z novimi naravoslovnimi vsebinami na 11 lokacijah in odstranil table na šestih lokacijah. V naravi je z označevalnimi tablamami označenih sedem NV.

Preglednica 8. Pregled parkovne infrastrukture v upravljanju JZ KPG v obdobju 2008–2018 (na dan 31. decembra 2018).

Vrsta parkovne infrastrukture	Število in vrsta infrastrukture
avtomatska vremenska postaja	1 vremenska postaja
obcestne označevalne table »Zavarovano območje narave KPG«	21 tabel na vhodnih točkah
označene NV v naravi s pojasnjevalnimi tablamami	7 NV (11 pojasnjevalnih tabel)
pojasnjevalne table v naravi na temo zavarovanih in varovanih vrst ali habitatov	13 pojasnjevalnih tabel
počivališča in nadstrešnice za kolesarje in	8 počivališč, 10 nadstrešnic in 10 gugalnic za otroke

⁴¹ Presetnik, P., 2004.

⁴² Presetnik, P., 2015. Stanje poznavanja netopirjev in njihovih habitatov v Krajinskem parku Goričko. Ljubljana: Center za kartografijo favne in flore. Dostopno na: http://arhiv.park-goricko.info/dokumenti/60/2/2015/150816_KPG_in_stanje_poznavanja_netopirjev_1390.pdf

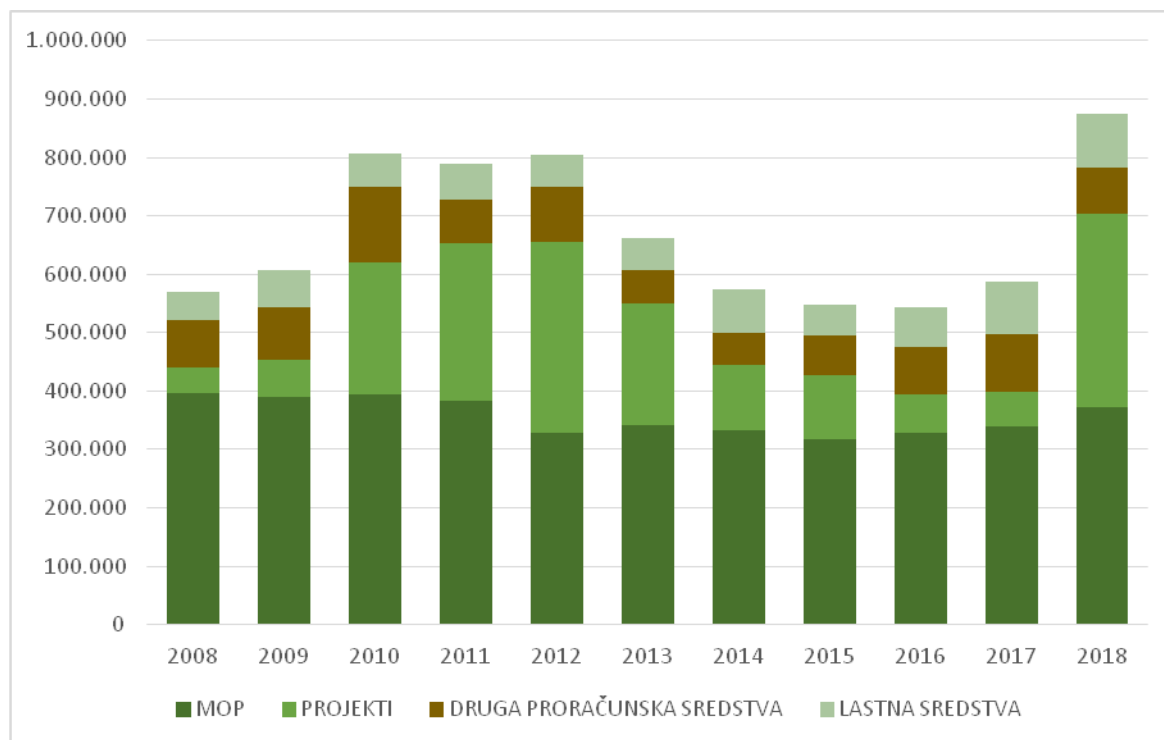
⁴³ Z evropskim programom Phare CBC je bilo leta 1999 izvedenih pet projektov:

1. Inventory (ZZ-9524/01.08/01 0-0) inventarizacija
2. Project Management, Development Strategy (ZZ-9524/01.08/01 0-02) – priprava smernic za razvoj
3. Information Centre (ZZ-9524/01.08/01 0-03) – vzpostavitev informacijskega centra Krajinskega parka
4. Tourist Infrastructure (ZZ-9524/01.08/01 0-04) – turistična infrastruktura
5. Border Crossings (ZZ-9524/01.08/01 0-05) – mejni prehodi

pohodnike	
pojasnjevalne table Goričko: tripotje – vsepotje	6 pojasnjevalnih tabel
označene naravne in kulturne znamenitosti na območju KPG	30 označevalnih stebričkov s QR-kodami
zeleni gibalni park	3 igralna polja v grajskem parku

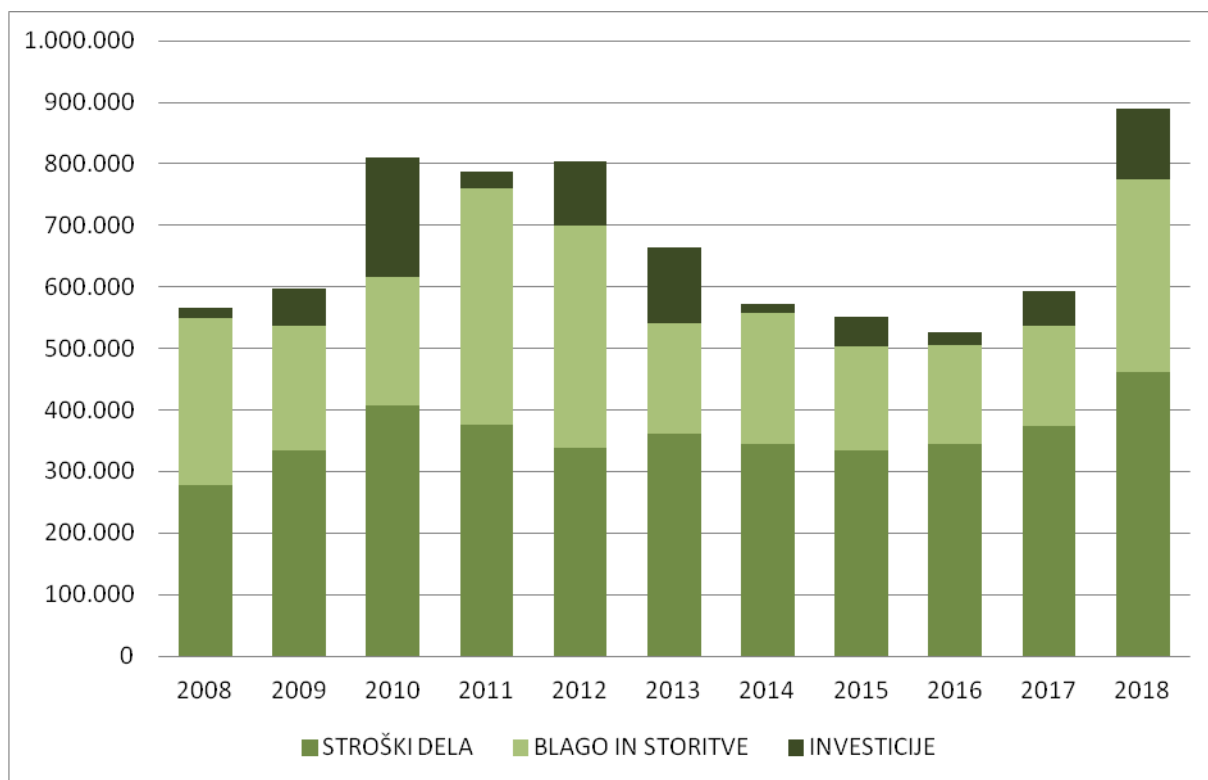
4.6. Finančni viri in stroški upravljanja v preteklem obdobju 2008–2018

V obdobju 2008–2018 je JZ KPG izvajal aktivnosti v skladu z letnimi programi dela in začasnimi upravljaljskimi smernicami (sklep ministra za okolje in prostor z dne 12. novembra 2005). Prihodki JZ KPG so sestavljala (grafikon 1): sredstva MOP (proračunski okvir MOP za financiranje dejavnosti javne službe in sredstva MOP za investicije), lastna sredstva kot prihodek iz prodaje blaga in storitev na trgu, sredstva iz pridobljenih projektov (čezmejni programi, program finančnega mehanizma EGP, kohezijska politika) ter sredstva, pridobljena iz drugih proračunskih virov APZ (program javnih del), sredstva SKZG, drugi javni prihodki, sredstva lokalnih skupnosti ter izplačilo neposrednih plačil in ukrepov KOPOP kot nosilcu KMG).

Grafikon 1. Grafični prikaz prihodkov JZ KPG v obdobju 2008–2018.

Odhodki JZ KPG so v obdobju 2008–2018 obsegali stroške za izvajanje javne službe ohranjanja narave (stroški dela, splošni stroški blaga in storitev ter stroški investicij), stroške blaga in storitev v skladu s programom dela, upravljanje in investicijsko vzdrževanje kulturnega spomenika državnega pomena gradu Grad in grajskega parka v lasti RS, stroške prodaje blaga in storitev (vodenje po KPG in gradu, prodaja spominkov in blaga) ter realizacijo in sofinanciranje čezmejnih in drugih projektov na območju KPG. Največji delež stroškov so obsegali stroški dela, temu so sledili stroški blaga in storitev, najmanj je bilo investicijskih odhodkov (grafikon 2).

Grafikon 2. Odhodki glede na namen v obdobju 2008–2018.

Skupni prihodki in odhodki so najbolj odvisni od pridobljenih projektних sredstev. V zadnjih petih letih (2014–2018) JZ KPG iz lastnih sredstev pokriva v povprečju 7,5 % stroškov dela javne službe. Splošni stroški JZ KPG se iz leta v leto povečujejo zaradi višjih cen in dodatnih zakonskih obveznosti (e-arhiviranje, Sigenca, HKOM, stroški obratovanja in varovanja objekta, zakonsko določena obvezna izobraževanja ...).

4.7. Stanje javne službe v letu 2020

V JZ KPG je bilo na dan 31. decembra 2020 zaposlenih 17 delavcev, od teh je bilo za izvajanje nalog javne službe ohranjanja narave, ki se financirajo iz proračunskih sredstev in lastnih sredstev, zaposlenih 12 delavcev. Od njih je bilo 10 delavcev zaposlenih za nedoločen čas in dva za določen čas (delovno mesto direktorja je vezano na mandat) (preglednica 9). Preostalih pet zaposlitev je bilo financiranih iz različnih projektnih sredstev (preglednica 10).

Dva naravovarstvena nadzornika (eden za določen čas) sta poleg rednih varstvenih in upravljaljskih nalog pristojna za neposredni nadzor v naravi na območju, ki obsega 231 km²/nadzornika. Naravovarstvena nadzornika spremljata stanje NV, stanje zavarovanih in varovanih vrst in njihovih nahajališč, skrbita za izvajanje neposrednih varstvenih ukrepov na terenu, spremljata splošno stanje v naravi ter nadzorujeta izvajanje režimov in predpisov, ki urejajo ohranjanje narave.

Preglednica 9. Stanje zaposlitev v JZ KPG na dan 31. decembra 2020.

Naziv DM	Število zaposlitev na dan 31. decembra 2018	Trajanje zaposlitve	Naloge
direktor	1	določen čas – mandat	organiziranje in vodenje dela, predstavljanje, zastopanje in vodenje strokovnega dela JZ KPG, pripravljanje NUG, programov dela in raznih poročil ter prijave in spremljanje projektov v čezmejnem in mednarodnem prostoru
visoki naravovarstveni svetnik*	1,5	nedoločen čas	pripravljanje predloga programa dela, izvajanje naravovarstvenih nalog na terenu, spremljanje stanje habitatov in vrst, koordiniranje dela zaposlenih pri projektu Gorička krajina in pripravljanje vsebin za nove projekte
naravovarstveni nadzornik I	1	nedoločen čas	izvajanje neposrednega nadzora v naravi, spremljanje stanja kvalifikacijskih vrst in habitatnih tipov Nature 2000, zavarovanih vrst in naravnih vrednot; ozaveščanje, izobraževanje, vodenje in ozaveščanje obiskovalcev zavarovanega območja
naravovarstveni nadzornik II	1	določen čas	redno spremljanje stanja v naravi, zavarovanih in varovanih vrst, habitatnih tipov in naravnih vrednot, zbiranje podatkov v enotni zbirki, ozaveščanje o pomenu varovanja narave in območij Nature 2000, priprava NUG
višji naravovarstveni svetovalec	1	nedoločen čas	ozaveščanje ciljnih skupin otrok, komunikacija z javnostjo, priprava vsebin za interpretacijo narave in krajine v domačem in čezmejnem prostoru. Pripravljanje vsebin za spletni portal in oblikovanje novičnikov
vodnik v zavarovanem območju III	1	nedoločen čas	vodenje in ozaveščanje obiskovalcev zavarovanega območja, vodenje najzahtevnejših nalog, povezanih z blagajniškim poslovanjem, ter krepitev kakovosti kolektivne blagovne znamke
vodnik v zavarovanem območju V	1	nedoločen čas	vodenje in ozaveščanje obiskovalcev, dajanje informacij o gradu in parku, pomoč pri blagajniškem poslovanju, pripravljanje dogodkov in obveščanje o njih
finančnik VII/2	1	nedoločen čas	opravljanje najzahtevnejših del in nalog s finančnega področja, svetovanje direktorju, priprava letnih poročil in podatkov za zaključni račun in premoženjsko bilanco, sodelovanje pri finančnem vodenju

			projektnih aktivnosti.
samostojni svetovalec VII/2	1	nedoločen čas	vodenje zahtevnejše dokumentacije in evidenc, organizacijska podpora pri pripravi letnih programov in poročil, priprava organizacijskih predpisov in analiz ter izvajanje vseh kadrovskih in administrativnih del in arhiviranje dokumentacije
tehnični delavec V (I)	1	nedoločen čas	načrtovanje in vzdrževanje grajskega parka, spremljanje stanja in obveščanje o stanju objektov in naprav, opravljanje občasnih prevozov ter vzdrževanje travniških habitatnih tipov
čistilka II	1	nedoločen čas	čiščenje in urejanje poslovnih, razstavnih ter protokolarnih prostorov, grajskega dvorišča in okolice gradu
skupno zaposlenih	11,5		

*En visoki naravovarstveni delavec je zaposlen za polovični delovni čas zaradi polovične upokojitve.

Preglednica 10. Stanje projektnih zaposlitev na dan 31. decembra 2020.

Naziv DM	Število zaposlitev na dan 31. decembra 2020	Trajanje zaposlitve	Naloge
naravovarstveni sodelavec III	4	določen čas (do 25. februarja 2021 (1), 31. novembra 2021 (2), 31. 08. 2022 (1))	izvajanje aktivnosti projekta »Gorička krajina« in »LIFE NATURAVIVA«
naravovarstveni sodelavec V	1	določen čas (do 31. novembra 2021)	izvajanje aktivnosti projekta »Gorička krajina«
skupno zaposlenih	5		

5. SINTEZNA IZHODIŠČA ZA NAČRT UPRAVLJANJA

1.1. Analiza prednosti, slabosti, priložnosti in nevarnosti v KPG

Preglednica 11. Analiza prednosti, slabosti, priložnosti in nevarnosti v KPG

Analiza prednosti, slabosti, priložnosti in nevarnosti			
PREDNOSTI	SLABOSTI	PRILOŽNOSTI	NEVARNOSTI
<ul style="list-style-type: none"> – ohranjena mozaična krajina z raznovrstnimi življenjskimi prostori – bogata kulturna in etnološka dediščina – prepoznavna kolektivna blagovna znamka – varovano območje narave (območje Natura 2000), povezano čez mejo v Avstrijo in na Madžarsko – sodelovanje v partnerstvu Trideželnega parka Goričko-Raab-Órség – poslopje gradu za upravo KPG kot točka in središče za obisk – upravljavec z izkušnjami pri upravljanju zemljišč in pridobivanju projektnih sredstev – pooblastila za izvajanje naravovarstvenega nadzora – vzpostavljena infrastruktura za pohodnike in kolesarje – številne ljubiteljske in prostovoljne oblike dejavnosti – zadovoljiva prometna infrastruktura – prepoznavnost območja kot regije 	<ul style="list-style-type: none"> – opuščanje reje travojedih živali in s tem posledično opuščanje rabe travnikov oziroma življenjskih prostorov za travniške vrste metuljev in ptic – opuščanje rabe travniških visokodebelnih sadovnjakov in posledično izguba življenjskega prostora ptic duplarjev – neugodno stanje vodotokov zaradi regulacij v preteklosti – neugodna demografska gibanja – predvsem staranje prebivalstva in izseljevanje, deagrarizacija – nezainteresiranost mladih za kmetovanje in s tem rabo travnikov ter visokodebelnih sadovnjakov – sprememba kmetijske rabe z večanjem površine zemljišč in intenzitete rabe – propad malih kmetij zaradi neugodnih razmer na trgu – izgubljanje krajinske pestrosti in identitete – slaba povezanost ponudnikov na območju – šibke podjetniške pobude – širjenje invazivnih tujerodnih vrst – pomanjkanje ustreznih kadrov – slabšanje stanja objektov, predvsem etnološke dediščine, zaradi opuščanja rabe in vzdrževanja 	<ul style="list-style-type: none"> – širjenje naravi prijaznejšega kmetovanja – povečevanje reje goveda na prostem – načrtovanje zelene infrastrukture v OPN, v katero se vključujejo naravovarstveno pomembna območja – renaturacije vodotokov in mokrotnih travnikov – ohranjanje ekosistemskih storitev – JZ KPG kot povezovalni člen pri izmenjavi dobrih praks – razvoj produktov z dodano vrednostjo – razvoj manjših obratov za predelavo lokalnih pridelkov – informacijsko središče narave, krajine in kulturne dediščine kot osrednja točka za vseživljenjsko učenje in promocijo območja – povečanje prepoznavnosti s povezovanjem ponudbe z drugimi zavarovanimi območji – razvoj sonaravnih oblik turizma – razvoj produktov, ki vključujejo dejavnosti tradicionalnih obrti – razvoj in usmeritev v okoljske inovativne gospodarske dejavnosti – spodbujanje raznovrstne uporabe in ponovne rabe dediščine v sinergiji z ohranjanjem narave in kakovostnega življenja na podeželju 	<ul style="list-style-type: none"> – gospodarski pritiski, ki ogrožajo tradicionalne obrti in dejavnosti – vplivi podnebnih sprememb in neustreznost ukrepov za obvladovanje teh vplivov – neučinkovitost inšpekcijskih služb – uvajanje novih in nepoznanih tehnologij – vnos in širjenje novih invazivnih tujerodnih vrst – vnos novih kulturnih rastlin v kmetijstvu

5.2. Pregled dejavnosti in vplivov

Naravi prijazna raba kmetijskih zemljišč, ki je prilagojena podnebnim, talnim in vegetacijskim razmeram, izginja na račun povečevanja intenzivne rabe in vnosa za območje tujih in neprilagojenih kultur (na primer soje, nasadov aronije, pavlonije). Zaradi velike razdrobljenosti zemljišč in pestre lastniške strukture ter prešteviline parkljaste divjadi (jelenjad, divje svinje) je preživljanje ljudi zgolj s kmetijstvom oteženo. Na nekaterih predelih to vodi v opuščanje rabe zemljišč, predvsem travniških površin, ki se zato zaraščajo. Zaradi nizkih odkupnih cen sadja se zmanjšujejo površine visokodebelnih sadovnjakov, s čimer se zmanjšujejo pomembni habitati sekundarnih ptic duplaric in nekaterih žuželk.

V osrednjem, južnem in zahodnem delu ter v dolinah vzhodnega KPG se povečuje intenzivna kmetijska raba, in to predvsem z intenziviranjem travniških površin, na primer z gnojenjem ali spremembo travnikov v njive in zaokroževanjem oziroma združevanjem več manjših parcel v večje, kar v dobršni meri tudi zmanjšuje **krajinsko pestrost**. S spremembo rabe tal in večanjem parcel izginjajo ekstenzivni travniki in naravovarstveno pomembne vrste. Raba in režimi rabe naravovarstveno najpomembnejših travnikov se s pomočjo KOPOP in ciljno orientiranimi ukrepi JZ KPG počasi prilagajajo varstvu vrst in habitatnih tipov. Ob ureditvi novih pašnikov s primernim številom pašnih živali bi se prehranjevalni habitati za določene prostoživeče vrste (smrdokavra, veliki skovik, rjavi srakoper) izboljšali.

Zmanjševanje krajinske pestrosti je posledica **posegov v prostor**, kadar ti ne upoštevajo tradicionalnih poselitvenih vzorcev in so bodisi prekomerni bodisi prostorsko slabo načrtovani. Med njimi so na primer komasacije kmetijskih zemljišč z večanjem parcel in odstranjevanjem krajinskih členov za gradnjo kmetijskih in energetskih objektov velikih dimenzij na krajinsko izpostavljenih legah, nove poslovno-industrijske cone, živilskopredelovalni obrati, čistilne naprave, turistični objekti in drugo. Poleg tega se industrijske cone in poselitvena območja v posameznih lokalnih skupnostih pogosto umeščajo na mokriščih in mokrotnih travnikih, ki so pomembne razlivne površine ob visokih vodah. Mejice izginjajo zaradi intenziviranja kmetijske rabe in kmetijskih plačil, do katerih so lastniki oziroma obdelovalci upravičeni, če odstranijo mejice. Tradicionalni videz dvorišč ob domačijah in njihovi okolici spreminjajo zasaditve tujerodnih vrst grmovnic in dreves. OPN ne opredeljujejo **namenske rabe**, ki bi določala potencialna območja za ohranjanje narave in krajine, kjer bi s primernimi ukrepi (na primer zeleno infrastrukturo, izdelavo krajinske zasnove) lahko izboljšali njuno stanje.

Najbolj razširjene **invazivne tujerodne vrste rastlin** so orjaška in kanadska zlata rozga na opuščeni travniških in njivskih površinah, pelinolistna žvrklja ob cestnih robovih in njivah ter robinija (*Robinia pseudoacacia*) pretežno ob potokih v dolinah ter gozdovih v južnem in jugovzhodnem delu KPG. Lokalno so razširjeni japonski dresnik, žlezava nedotika, davidova budleja (*Buddleja davidii*), navadna barvilnica (*Phytolacca americana*) in severnoameriške nebine (*Symphytotrichum spp.*). Škodo na pravih kostanjih povzroča kostanjeva šiškariča (*Dryocosmus kuriphilus*). Na območju KPG so tudi japonska sviloprejka (*Antheraea yamamai*), storževa listonožka (*Leptoglossus occidentalis*) in harlekinska polonica (*Harmonia axyridis*). Sirska svilnica (*Asclepias syriaca*) je tujerodna okrasna rastlina vrtov, ki je bila v KPG že najdena v naravi in se lahko spontano širi iz Madžarske, kjer je ponekod zelo pogosta. Grožnjo pomenijo tudi nove vrste, ki se lahko spontano razširijo ali namerno vnesejo na območje KPG.

Ponekod so že opazne prekomerne poškodbe tal, gozdnih habitatov, gozdnih sestojev zaradi neprimerne gospodarjenja z gozdovi, zlasti pri sečnji in spravilu gozdnih sortimentov ter uporabi novih tehnologij (strojna sečnja). Dodatno nevarnost prinašajo boleznine dreves in odstranjevanje habitatnih dreves (dreves z dupli) ter gozdnih linij in otokov zunaj območja sklenjenega gozda (mejice). Zaradi številne parkljaste divjadi se ponekod pojavlja objedenost gozdnega mladja. Večanje števila obiskovalcev v gozdovih se ponekod že odraža v siromašenju **gozdnih dobrin**, vznemirjanju živali in odvrgenih odpadkih.

Pri **upravljanju voda** se še vedno ponekod pojavlja onesnaženje površinskih in podzemnih voda. Glavna vzroka sta intenzivna kmetijska dejavnost in neurejeno odvodnjavanje komunalnih voda. Za lokalno preprečevanja poplav se občasno in brez potrebnih dovoljenj posega v obrežno zarast. V času gnezdenja ptic in razmnoževanja živali se kljub prepovedi ponekod občasno še posega v obvodno območje in melioracijske jarke. Mlake, ki so pomemben habitat dvoživk, se zasipavajo ali jih lastniki poriblajo. Mlini in žage na potokih se opuščajo, mlinščice se ne vzdržujejo in propadajo. Za potrebe namakanja se v zadnjih petih letih povečuje pritisk na gradnjo zadrževalnikov na vodotokih, čeprav to lahko neugodno vpliva na ohranjanje vodnega režima.

Izkoriščanje mineralnih surovin (peska in kamna) lahko lokalno vpliva predvsem na območju izkoriščanja surovin. Ob prekomernem črpanju in izrabi pa lahko povzroči veliko spremembo na širšem območju izkoriščanja mineralnih surovin.

Turizem in prostočasne dejavnosti so podobno kot v drugih regijah tudi na Goričkem v porastu. S tem se povečujejo vznemirjanje prostoživečih živali, vožnja v naravnem okolju, šotorjenje in kampiranje zunaj za to predvidenih mest. Pojavljajo se težnje po ureditvi novih pohodniških in kolesarskih poti tudi na območjih varovanih habitatov in nahajališčih zavarovanih vrst brez ustreznega usklajevanja pri njihovem umeščanju. Negativno bi lahko vplivale tudi nove prostočasne dejavnosti (na primer supanje, kajtanje), katerih vplivi na biotsko raznovrstnost še niso poznani in zanje tudi niso določeni varstveni režimi.

Za športni ribolov so se v preteklosti potoki in umetna jezera občasno poribliali z neavtohtonimi vrstami rib, kar je, razen za šarenko in krapa, z RGN 2017–2022 prepovedano⁴⁴. Z ribami so bile najverjetneje vnesene tudi tujerodne invazivne vrste školjk⁴⁵. Krmljenje rib v jezerih povzroča eutrofikacijo voda. Točkovno in pasovno se netrajnostno odstranjuje ali obrezuje obrežna vegetacija v obrežnem pasu (trstišča, ločja, grmovna zarast, veje dreves nad vodo).

Na **prometni infrastrukturi** večinoma niso urejeni prehodi za manjše prostoživeče živali, kakršne so dvoživke. Vzdrževanje obcestnega območja z mulčenjem obcestnih jarkov pogosto poškoduje habitate zavarovanih vrst (na primer grmičastega dišečega volčina), medtem ko asfaltiranje manjših in prometno manj pomembnih makadamskih prometnic ogroža pomemben prehranjevalni habitat ptic⁴⁶ in netopirjev⁴⁷. Zaradi prometa je v okolju povečan hrup, ki je izrazit predvsem ob državnih cestah, ob železnici pa predvsem zaradi mednarodnega tovarnega prometa.

⁴⁴ Načrt ribiškega upravljanja v Pomurskem ribiškem območju za obdobje 2017–2022. ZZRS, 2016.

⁴⁵ Govedič, M., 2017. Kdaj so kitajsko brezzobko zanesli v Slovenijo? *Trdoživ*, VI (št. 2), pp 9–10.

⁴⁶ Podletnik, M., in Denac, D. (2015). Izbor prehranjevalnega habitata in prehrana smrdokavre *Upupa epops* v mozaični kulturni krajini na Goričkem (SV Slovenija). *Acrocephalus* 36(166/167): 109–132.

V bližini bioplinarn so se v zadnjih desetih letih povečale njivske površine za pridelavo biomase kot surovine za **pridobivanje energije**. Posledično se je na teh območjih zmanjšala biotska raznovrstnost in so se spremenile krajinske značilnosti. Neprimerne so lokacije velikih objektov bioplinarn kot tudi uporaba digestata, ki nastane v bioplinarnah pri anaerobni razgradnji biomase in se odvaža in razgrinja na njivska tla. Na nekaj travniških površinah so bile nameščene solarne panelne plošče. Na več lokacijah so bile izvedene raziskovalne vrtine geotermalne vode, ki še niso v rabi.

Divja **odlagališča komunalnih in gradbenih odpadkov** so ponekod še vedno neurejena. Biološki odpadki, kot so veje in listje okrasnih dreves in grmovnic, ostanki kmetijskih kulturnih rastlin, odkošena trava s trat ob stanovanjskih hišah in nogometnih igrišč, so velikokrat odloženi na gozdne robove ali ob tekočih vodah. Vnos komunalnih in kmetijskih odplak je točkovno omejen na še obstoječe komunalne iztoke in iztoke čistilnih naprav v vodna telesa. Občasno se pojavljajo prekinitve v delovanju čistilnih naprav in takrat prihaja do izpustov neočiščenih komunalnih voda v potoke in zadrževalnike.

Čezmejni vplivi so prisotni na celotnem območju KPG, saj dve tretjini območja mejita na Avstrijo in Madžarsko. Med drugim se **negativni vplivi** kažejo predvsem v onesnaženih površinskih vodah, v Ledavi in Kučnici, ki pritečeta iz Avstrije.

⁴⁷ Zimmerman, G., in Glanz, W. (2000). Habitat use by bats in Eastern Maine. *Journal of wildlife management* 64(4): 1032–1040.

6. PROGRAM UPRAVLJANJA KRAJINSKEGA PARKA GORIČKO

6.1. Dolgoročni in operativni cilji ter naloge v obdobju 2021–2025

Dolgoročni cilji upravljanja zavarovanega območja izhajajo iz namena zavarovanja in ustanovitve JZ KPG ter stanja narave in dejavnosti na zavarovanem območju. Za doseganje dolgoročnih ciljev so določeni operativni (srednjeročni in kratkoročni) cilji ter naloge in aktivnosti za doseganje posameznega cilja. Prednostno izvajanje nalog je povezano z razpoložljivostjo financiranja njihovega izvajanja. Učinkovitost izvajanja načrta se spremlja s kazalniki in njihovimi ciljnimi vrednostmi. Pri vsaki nalogi oziroma aktivnosti je podani rok izvedbe, nosilec izvedbe in ocena stroškov izvedbe aktivnosti za doseganje operativnega cilja.

Dolgoročni cilji so:

- **ohranjene naravne vrednote, biotska raznovrstnost in krajinska pestrost,**
- **naravi in kulturi prijazen obisk in ozaveščene ciljne skupine,**
- **spodbujanje razvojnih možnosti območja s podporo domačinom in**
- **učinkovito upravljanje kulturnega spomenika, gradu Grad.**

Dolgoročni cilj I: ohranjene naravne vrednote, biotska raznovrstnost in krajinska pestrost.

Na območju KPG so zavarovane naravne vrednote in ohranjeni biotska raznovrstnost in krajinska pestrost. JZ KPG kot upravljevalec zavarovanega območja z izvajanjem neposrednih naravovarstvenih ukrepov, neposrednim nadzorom, ozaveščanjem prebivalcev in sodelovanjem z drugimi upravljavci zavarovanih in varovanih območij zagotavlja uresničevanje cilja. JZ KPG spodbuja tudi druge deležnike, da na območju z vzdržnim in trajnostnim razvojem pripomorejo k uresničevanju cilja. Učinkovito poslovanje upravljavca pripomore h kakovostnemu podpornemu okolju.

Operativni cilji:

1. ohranjene naravne vrednote,
2. ohranjeno ugodno stanje kvalifikacijskih vrst in habitatnih tipov Nature 2000 ter nahajališč zavarovanih vrst in prvin krajinske pestrosti,
3. spodbujene naravi prijazne dejavnosti z namenom izboljšanja ohranjenosti kvalifikacijskih vrst in habitatov Nature 2000,
4. učinkovito izveden neposredni naravovarstveni nadzor,
5. učinkovito sodelovanje in izmenjava dobre prakse z drugimi upravljavci zavarovanih in varovanih območij,
6. učinkovito varovana narava na podlagi izvajanja NUG in priprava NUG za obdobje 2026–2030,
7. zagotovljeno učinkovito podporno okolje za izvajanje upravljaljskih, varstvenih in nadzornih nalog.

Dolgoročni cilj II: naravi in kulturi prijazen obisk in ozaveščene ciljne skupine.

JZ KPG skrbi za ozaveščanje prebivalcev in obiskovalcev območja ter drugih ciljnih skupin. Na območju KPG se izvaja naravnim in kulturnim vrednotam prijazen obisk. JZ KPG usmerja in spodbuja zainteresirane posameznike in lokalne skupnosti k ustvarjanju storitev, produktov in možnosti, ki bodo v največji meri pripomogli k uresnitvi namena zavarovanja.

Operativni cilji:

8. učinkovito ozaveščene ciljne skupine,
9. usmerjen obisk v kulturni krajini in kulturnem spomeniku s kakovostnim in strokovnim vodenjem,
10. učinkovito upravljana parkovna infrastruktura za usmerjanje obiska v KPG.

Dolgoročni cilj III: spodbujanje razvojnih možnosti območja s podporo domačinom.

KPG je trajnostno gospodarsko in socialno razvito območje, ki pripomore k ohranjenim naravnim vrednotam, biotski raznovrstnosti, krajinski pestrosti ter doseganju blaginje in zdravja ljudi. Gospodarstvo temelji na lokalni pridelavi in predelavi ter razvoju dejavnosti, ki temelji na tradicionalnih obrteh. Le-te se posodablajo in umeščajo v okolje tako, da se ohranjajo naravne in kulturne vrednote ter mozaična kulturna krajina. JZ KPG povezuje vse deležnike in jih spodbuja k sodelovanju.

Operativna cilja:

11. spodbujanje gospodarskega razvoja s krepitvijo kakovosti kolektivne blagovne znamke,
12. zagotovljena učinkovita podpora domačinom in lokalnim skupnostim.

Dolgoročni cilj IV: učinkovito upravljanje kulturnega spomenika gradu Grad.

JZ KPG učinkovito upravlja kulturni spomenik državnega pomena – grad Grad in grajski park. V gradu je urejeno kakovostno središče za obiskovalce KPG o naravi, biotski raznovrstnosti in krajinski pestrosti območja, kulturni dediščini ter naravi prijaznem obisku. Grad Grad je ustrezno obnovljen in omogoča varen in kakovosten obisk središča za obiskovalce KPG in kulturnega spomenika.

Operativna cilja:

13. zagotovljeno učinkovito upravljanje gradu Grad in grajskega parka,
14. zagotovljen varen in kakovosten obisk kulturnega spomenika in središča za obiskovalce KPG.

6.2. Program NUG z določitvijo prednostnih nalog in aktivnosti za izvedbo upravljaljskih nalog v obdobju 2021–2025

Dolgoročni cilj
Operativni cilj
Naloga s podrobnim opisom aktivnosti – X = prednostne naloge 1. in 2. ranga
Naloga s podrobnim opisom aktivnosti – prednostne naloge 3. ranga

LS-lastna sredstva,
MOP-sredstva Ministrstva za okolje in prostor,
PS-projektna sredstva,
DPS-druga proračunska sredstva,
APZ-aktivna politika zaposlovanja, program javnih del,
pod. sklad-Sklad za podnebne spremembe.

Preglednica 12. Program NUG za obdobje 2021–2025.

UN	Oznaka	Cilj/naloga	Aktivnosti	Leta izvedbe ⁴⁸	Nosilci in sodelujoči	Stroški izvedbe (v EUR)/vir financiranja	Število ur/vir financiranja	
	I.	Dolgoročni cilj: ohranjene naravne vrednote, biotska raznovrstnost in krajinska pestrost					SKUPAJ: 4.625.759 MOP: 2.069.078 LS: 274.301 PS: 2.134.680 DPS: 32.700-APZ, 115.000-pod. sklad	SKUPAJ: 133890 MOP: 89790 PS: 38100 LS: 2000 DPS: 4000
	1.	Ohranjene naravne vrednote					MOP: 29.300	MOP: 1500
	1.1.	Zagotovitev ugodnega in/ali izboljšanje ohranitvenega stanja naravnih vrednot v KPG		stalna naloga	JZ KPG, ZRSVN			
	1.1.a.	Spremljanje stanja NV in izvajanje varstvenih ukrepov na naravnih vrednotah		stalna naloga	JZ KPG			
	1.1.b.	Posodobitev območij NV in priprava predlogov novih NV		stalna naloga	JZ KPG, ZRSVN			

⁴⁸ leto izvedbe se izključno nanaša na JZ KPG

	2.	Ohranjeno ugodno stanje kvalifikacijskih vrst in habitatnih tipov Nature 2000 ter nahajališč zavarovanih vrst in prvin krajinske pestrosti			MOP: 556.100 PS: 2.036.480 DPS: 147.700 LS: 20.000	MOP: 25700 PS: 35260 DPS: 4000 LS: 1000
	2.1.	Zagotovitev ugodnega in/ali izboljšanje ohranitvenega stanja kvalifikacijskih vrst in habitatnih tipov Nature 2000 ter zavarovanih vrst				
X	2.1. a.	Prilagojena raba travniških kvalifikacijskih habitatnih tipov Nature 2000 v neposrednem upravljanju JZ KPG na zemljiščih v lasti RS	stalna naloga	JZ KPG		
X	2.1. b.	Izvajanje varstvenih ukrepov za izboljšanje ohranitvenega stanja kvalifikacijskih vrst ptic Nature 2000	stalna naloga	JZ KPG, ZRSVN, DOPPS		
X	2.1.c.	Izvajanje varstvenih ukrepov za izboljšanje ohranitvenega stanja kvalifikacijskih vrst Nature 2000 in zavarovanih vrst dvoživk	stalna naloga	JZ KPG		
X	2.2.	Spremljanje stanja habitatov in nahajališč drugih kvalifikacijskih vrst Nature 2000 (netopirji, metulji) in zavarovanih vrst rastlin (na primer grmičastega dišečega volčina, močvirskega svišča, gorskega narcisa) in živali (vodnih ptic in ptic kmetijske krajine, bobra) ter izvajanje varstvenih ukrepov za izboljšanje njihovega ohranitvenega stanja	stalna naloga	JZ KPG, DOPPS, SDPVN		
	2.3.	Spremljanje stanja krajine in zbiranje podatkov o naravovarstveno pomembnih krajinskih prvinah	stalna naloga	JZ KPG		
	2.4.	Dejavno sodelovanje z upravljavci naravovarstveno pomembnih kmetijskih, gozdnih in vodnih zemljišč v lasti RS pri načrtovanju in izvedbi ukrepov na naravovarstveno pomembnih površinah in nahajališčih zavarovanih in varovanih vrst ali habitatnega tipa	stalna naloga	JZ KPG, ZRSVN, SKZG, SiDg, DRSV		
	2.5.	Zbiranje, posodabljanje in hranjenje podatkov o stanju narave, biotski raznovrstnosti in krajinski pestrosti v enotni podatkovni prostorski zbirki, GIS	stalna naloga	JZ KPG, ZRSVN ZVKDS		
	2.6.	Sodelovanje z raziskovalnimi institucijami pri opravljanju raziskav ali monitoringa ter pri razpisih za raziskovalne projekte; zagotavljanje znanstvenih podatkov o stanju in razširjenosti vrst in habitatnih tipov ter	stalna naloga	JZ KPG (GIS, ZRC SAZU ...),		

		dejavno sodelovanje pri načrtovanju varstvenih ukrepov za izboljšanje ohranjenosti kvalifikacijskih vrst in habitatnih tipov Nature 2000 v okviru priprave programa Natura 2000 za obdobje 2021–2027		zunanj izvajalci		
X	2.7.	Projekt »Vzdrževanje kmetijske krajine za ptice in metulje« – Gorička krajina – izvedba varstvenih ukrepov za izboljšanje ohranjenosti treh kvalifikacijskih habitatnih tipov in 10 kvalifikacijskih vrst Nature 2000	2021	JZ KPG, KGZS-zavod MS, DOPPS		
X	2.8.	Projekt »Ureditev, obnovitev oziroma vzpostavitev stoječih voda in potokov« – Mokrišča na Goričkem; izvedba varstvenih ukrepov za izboljšanje ohranjenosti treh kvalifikacijskih habitatnih tipov in sedmih kvalifikacijskih vrst Nature 2000	2021–2024	JZ KPG, ZGS, DRSI, LUTRA, SiDG		
	2.9.	Projekt LIFE for SEEDS (projekt v pripravi)	2021–2026	JZ KPG, DOPPS, TNP, NRP, KIS		
	2.9.	Spremljanje stanja in učinkovitosti izvedenih varstvenih ukrepov na terenu v sklenjenih pogodbah o varstvu za zagotavljanje trajnosti po zaključku projektov Gorička krajina in Mokrišča na Goričkem do leta 2026 oziroma do leta 2028	2022–2026	JZ KPG		
	2.10.	Aktivnosti upravljavca za zagotavljanje učinkovitega upravljanja in izvajanja načrta ter doseganje varstvenih ciljev	stalna naloga	JZ KPG		
	2.11.	Spremljanje stanja in obvladovanje širjenja tujerodnih invazivnih rastlinskih in živalskih vrst	stalna naloga	JZ KPG, ZRSVN		
	3.	Spodbujene naravi prijazne dejavnosti z namenom izboljšanja ohranjenosti kvalifikacijskih vrst in habitatov Nature 2000			MOP: 82.050 PS: 53.200	MOP: 4300 PS: 2840
	3.1.	Izvajanje akcij, v katerih se izbirajo in nagrajujejo lastniki zemljišč, ki naravi prijazno gospodarijo s travniki, visokodebelnimi sadovnjaki in vrtovi	stalna naloga	JZ KPG, KGZS-zavod MS, JSKS, BF Rakičan		

X	3.2.	Svetovanje posameznikom in javna predavanja za naravi prijaznejše gospodarjenje na območjih varovanih vrst in habitatov	stalna naloga	JZ KPG, KGZS-zavod MS, JSKS, BF		
X	3.3.	Dejavno sodelovanje pri pripravi novih kmetijsko-okoljskih ukrepov v novi kampanji kmetijske politike v obdobju 2020–2027 in nagovarjanje lastnikov travnikov k vključevanju v naravovarstvene ukrepe	stalna naloga	ZRSVN, KGZS – KGZ, MS, JSKS		
	3.4.	Projekt »Biodiversity – Art of Life« – LIFE NATURAVIVA, spodbujanje naravi prijaznejšega gospodarjenja z zemljišči in ohranjanje biotske raznovrstnosti	2021–2022	JZ KPG, projektne partnerji		
	4.	Učinkovito izveden neposredni naravovarstveni nadzor			MOP: 297.700	MOP: 15840
	4.1.	Spremljanje stanja v naravi in izvajanje rednega neposrednega nadzora in intervencijskega NVN skupaj z drugimi pristojnimi organi	stalna naloga	JZ KPG, IRSOP, PU MS		
	4.2.	Redno usposabljanje za opravljanje naravovarstvenega nadzora	stalna naloga	JZ KPG, MOP		
	5.	Učinkovito sodelovanje in izmenjevanje dobre prakse z drugimi upravljavci zavarovanih in varovanih območij			MOP: 43.400 LS: 3.000	MOP: 2000
	5.1.	Redno sodelovanje in izmenjevanje izkušenj o ohranjanju naravnih vrednot, vrst in habitatnih tipov Nature 2000 ter upravljanju zavarovanega območja z drugimi upravljavci in člani Skupnosti naravnih parkov Slovenije	stalna naloga	Skupnost naravnih parkov Slovenije		
	5.2.	Mednarodno sodelovanje in izmenjevanje izkušenj z upravljavci čezmejnih zavarovanih in varovanih območij narave ter drugimi mednarodnimi organizacijami (zveza Europarc, zveza Evropska zelena vez)	stalna naloga	NPŮ, NPR, Europarc, Evropska zelena vez		
	5.3	Kot pridruženi partner sodelovanje pri projektu »D2C – DaRe to Connect« – podpiranje ekološke povezanosti podonavske regije s povezovanjem območij Natura 2000 vzdolž Evropske zelene vezi	2021	NPŮ, projektne partnerji		

	6.	Učinkovito varovana narava na podlagi izvajanja NUG in priprava NUG za obdobje 2026–2030			MOP: 62.500	MOP: 2500
	6.1.	Spremljanje izvajanja NUG 2021–2025 in priprava letnega poročila o izvedenih aktivnostih	stalna naloga	JZ KPG		
	6.2.	Priprava in sprejetje NUG za obdobje 2026–2030	2024–2030	ZRSVN, MOP, zunanji izvajalec		
	7.	Zagotovljeno učinkovito podporno okolje za izvajanje upravljaljskih, varstvenih in nadzornih nalog			MOP: 998.028 LS: 251.301 PS: 45.000	MOP: 37950 LS: 1000
	7.1.	Priprava programov dela, poročil, javnih naročil in redno obveščanje zaposlenih	stalna naloga	JZ KPG, MOP, Strokovni svet, Svet zavoda		
	7.2.	Seje strokovnega sveta in seje Sveta zavoda	stalna naloga	JZKPG, ZRSVN, ZVKD RS, Evropska zelena vez KGZS-zavod MS		
	7.3.	Finančno-računovodsko poslovanje	stalna naloga	JZ KPG		
	7.4.	Upravljanje kadri	stalna naloga	JZ KPG		
	7.5.	Dokumentacijski sistem, arhiviranje in posodobitve notranjih aktov v skladu z zakonodajo	stalna naloga	JZ KPG, zunanji izvajalci		
	7.6.	Redno vzdrževanje delovnih prostorov in sredstev za delo	stalna naloga	JZ KPG		
	7.7.	Priprava projektnih osnutkov za uspešno pridobivanje projektov	stalna naloga	JZ KPG		

	II.	Dolgoročni cilj: naravi in kulturi prijazen obisk in ozaveščene ciljne skupine			SKUPAJ: 762.850 MOP: 582.300 LS: 149.580 DPS-APZ: 30.970	SKUPAJ: 40.560 MOP: 29900 LS: 6860 DPS: 3800
	8.	Učinkovito ozaveščanje ciljnih skupin			MOP: 143.900 LS: 24.300 DPS: 2.400	MOP: 6700 LS: 1600 DPS: 300
	8.1.	Ozaveščanje ciljnih skupin otrok in mladine o vsebinah varstva narave in okolja, dediščini in dogajanju v mreži OŠ v KPG, OŠ v NP Raab, NP Órség, srednje šole in univerze z vključevanjem ciljnih skupin v različne aktivnosti v sodelovanju z NP Raab, NP Órség in Skupnostjo naravnih parkov Slovenije	stalna naloga	JZ KPG, NP Raab, NP Órség, Skupnost naravnih parkov, ZRSŠ, ZVKDS, pristojni muzeji		
	8.2.	Ozaveščanje različnih ciljnih skupin o pomenu ohranjanja narave in varovanju okolja, naravnih vrednotah, biotski raznovrstnosti, krajinski pestrosti, Naturi 2000, divjih opravevalcih ter izvajanju naravovarstvenih ukrepov z različnimi mediji s pripravo strokovnih vsebin za spletni portal, e-novičnik, občinska glasila in tiskan novičnik KPG; prevajanje spletnih strani v tri jezike	stalna naloga	JZ KPG		
	8.3.	Komunikacija z deležniki in stiki z javnostjo o pomenu ohranjanja narave Nature 2000 in okolja, naravni in kulturni dediščini območja ter preprečevanju širjenja tujerodnih invazivnih vrst. Javna predavanja zaposlenih in gostujočih predavateljev, obiski občin v parku in javnih prireditvah društev	stalna naloga	JZ KPG, ZRSVN, ZVKDS, pristojni muzeji, občine		
	9.	Usmerjen obisk v kulturni krajini in kulturnem spomeniku s kakovostnim in strokovnim			MOP: 385.100	MOP: 20500

		vodenjem			LS: 115.580 DPS: 27.000	LS: 4460 DPS:3300
	9.1.	Interpretacija narave in kulturne krajine in dediščine na gradu Grad z vodenjem obiskovalcev na gradu, organizacija in izvedba javnih naravoslovnih in kulturnih prireditev na gradu Grad v skladu s koledarjem prireditev	stalna naloga	JZ KPG, ZVKDS		
X	9.2.	Ozaveščevalna, interpretativna in strokovna vodenja različnih ciljnih skupin na območju KPG in območju Natura 2000 Goričko	stalna naloga	JZ KPG, DOPPS, SDVPN, LUTRA		
	10.	Učinkovito upravljana parkovna infrastruktura za usmerjanje obiska v KPG			MOP: 53.300 LS: 9.700 DPS: 1.570	MOP: 2700 LS: 800 DPS: 200
	10.1.	Vzdrževanje in obnova obstoječe parkovne infrastrukture za obiskovanje in usmerjanje obiska v KPG (označevalne, pojasnjevalne table, počivališča)	stalna naloga	JZ KPG, ZRSVN		
	10.2.	Označevanje NV in naravovarstveno pomembnih območij, tudi v povezavi s kulturno dediščino, s pojasnjevalnimi tablami in opisi varstvenih režimov; oblikovanje novih učnih poti za usmerjanje in vodenje obiskovalcev z razlago	stalna naloga	JZ KPG, ZRSVN, občine v parku, društva, ZVKDS		

	III.	Dolgoročni cilj: spodbujanje razvojnih možnosti območja s podporo domačinom			SKUPAJ: 168.920 MOP:131.300 LS: 37.620	SKUPAJ: 8450 MOP: 6500 LS: 1950
	11.	Spodbujanje gospodarskega razvoja s krepitvijo kakovosti kolektivne blagovne znamke			MOP: 94.900 LS: 23.720	MOP: 4500 LS: 1450
	11.1.	Podaljšanje veljavnosti znamke do leta 2030, objava javnih pozivov na dve leti za podelitev kolektivne blagovne znamke KBZ KPG, organizacija dela strokovnih komisij in krepitev kakovosti kolektivne blagovne znamke KBZ KPG	2021, 2023 in 2025	JZ KPG		
	11.2.	Koordinacija in povezovanje imetnikov KBZ KPG in drugih ponudnikov ter posodabljanje baze podatkov o ponudnikih, organizacija strokovnih predavanj in izletov ter promocija imetnikov znamke	stalna naloga, 2021–2025	JZ KPG, imetniki KBZ KPG		
	12.	Zagotovljena učinkovita podpora domačinom in lokalnim skupnostim			MOP: 36.400 LS: 13.900	MOP: 2000 LS: 500
	12.1.	Sodelovanje s TD, KUD, ŠD in občinskimi zavodi pri oblikovanju, organizaciji, obveščanju in izvedbi prireditvev na območju KPG	stalna naloga	JZ KPG, lokalna društva, občinski zavodi		
	12.2.	Sodelovanje z občinami na območju KPG in lokalnimi akcijskimi skupinami (LAS Goričko, LAS Pri dobrih ljudeh)	stalna naloga	JZ KPG, parkovne občine		

	IV.	Dolgoročni cilj: učinkovito upravljanje kulturnega spomenika gradu Grad			SKUPAJ: 3.841.119 MOP: 716.620 LS: 54.499 DPS* : 3.070.000	SKUPAJ: 10200 MOP: 6600 LS: 3600
	13.	Zagotovljeno učinkovito upravljanje gradu Grad in grajskega parka			MOP: 44.720 LS: 48.200	MOP: 2100 LS:3300
X	13.1.	Vzdrževanje in obnavljanje grajskega parka, dvorišča in gradu za varen obisk ter dopolnjevanje infrastrukture za interpretacijo narave in kulturnega spomenika	stalna naloga	JZ KPG, ZVKD RS, ZRSVN		
	13.2.	Vzdrževanje sob za na gradu za obiskovalce KPG	stalna naloga			
	14.	Zagotovljen varen in kakovostni obisk kulturnega spomenika in središča za obiskovalce KPG			MOP: 671.900 LS: 6.299 DPS*: 3.070.000	MOP: 4500 LS: 300
X	14.1.	Izboljšanje energetske učinkovitosti delovnih in poslovnih prostorov ter prenova elektro- in strojnih instalacij*	2024	JZ KPG, ZVKDS RS, zunanji izvajalec		
	14.2.	Posodobitev središča za obiskovalce KPG in gradu Grad za izboljšanje kakovosti usmerjanja obiska in vodenja	2022–2023	ZVKD RS, zunanji izvajalec		
X	14.3.	Obnova sanitarij, dostopnih za vse obiskovalce	2022	ZVKD RS, zunanji izvajalec		
X	14.4.	Statična sanacija severnega trakta gradu	2024–2025	ZVKD RS, zunanji izvajalec		
	14.5.	Ureditev središča za interpretacijo Nature 2000 Goričko, narave in krajine	2022–2023	ZVKD RS,		

				ZRSVN, zunanji izvajalec		
	14.6.	Krajinsko-arhitekturna ureditev notranjega dvorišča in zidnega plašča (bergfrida), utrditev grajskega hriba in ureditev odvodnavanja za varen in kakovosten obisk središča za naravo in gradu	2023–2024	ZVKD RS, zunanji izvajalec		
X	14.7.	Ustrezna ureditev in zagotovitev rednega financiranja kulturnega spomenika državnega pomena in ohranjanja kulturne dediščine	2021–2025	MOP v sodelovanju z MK		
X	14.8.	Elaborat katastra stavbe gradu Grad	2022	MOP, MK, ZVKD RS, zunanji izvajalec		

* Program porabe sredstev Sklada za podnebne spremembe v obdobju 2020–2023, proračunska sredstva za izvajanje ZZSDNPK (pristojnost MK) in drugi viri.

6.3. Program izvajanja neposrednega nadzora v naravi v obdobju 2021–2025

Naloge naravovarstvenih nadzornikov so neposredno spremljanje stanja, nadzor nad izvajanjem varstvenih režimov, ugotavljanje dejanskega stanja pri prekrških, določenih v ZON, njegovih podzakonskih predpisih in kršitvah varstvenih režimov, določenih v uredbi in NUG, ter obveščanje pristojnih inšpekcijskih organov. Naravovarstveni nadzorniki opozarjajo ljudi na varstvene režime za preprečevanje kaznivih ravnanj. Naravovarstveni nadzorniki v KPG ob nalogah neposrednega nadzora spremljajo tudi stanje NV, zavarovanih in varovanih vrst ter njihovih habitatov ter nadzorujejo izvajanje in učinkovitost varstvenih ukrepov na terenu. Pri kršitvah, za kaznovanje katerih naravovarstveni nadzornik ni pristojen, ta zbira dokazno gradivo in preda prijave pristojnim inšpekcijskim službam.

Naravovarstveni nadzorniki imajo službeno uniformo, znak in izkaznico ter lahko pri opravljanju neposrednega nadzora med drugim ugotavljajo istovetnost oseb in ustrezno dokumentirajo dejansko stanje kršitve. Med pristojnostmi naravovarstvenih nadzornikov sta izrekanje glob za prekrške in celo izterjanje glob na kraju storitve prekrška. Naravovarstveni nadzornik ima pooblastilo za izrekanje glob s plačilnimi nalogi ali odločbami o prekrških. Če storilec prekrška ni državljan R. Slovenije, mora naravovarstveni nadzornik izterjati globo na kraju storitve prekrška.

Naravovarstveni nadzorniki na območju KPG sodelujejo z naslednjimi službami:

- Inšpektoratom RS za okolje in prostor v zadevah, v katerih JZ KPG nima pristojnosti (gradbena, okoljska inšpekcija),
- Inšpektoratom RS za kmetijstvo, gozdarstvo, lovstvo in ribištvo v zadevah, v katerih JZ KPG nima pristojnosti, vendar kršitve negativno vplivajo na ohranjanje NV, biotske raznovrstnosti in krajinske pestrosti (na primer sekanje ali uničevanje grmišč ter požiganje s suho zarastjo poraslih površin zunaj zakonsko določenega obdobja),
- Policijskima postajama Gornji Petrovci in Murska Sobota predvsem pri nadzoru vožnje v naravnem okolju.

Naravovarstveni nadzorniki bodo v času izvajanja NUG posebno nadzorovali:

- stanje naravnih vrednot, zavarovanih in varovanih vrst ali habitatnih tipov ter njihovih nahajališč s posebno pozornostjo na slabšanje ohranjenosti ali uničevanje habitatov zavarovanih in varovanih vrst ali habitatnih tipov,
- vožnjo z motornimi vozili in kolesi v naravnem okolju,
- izvajanjem Uredbe o varstvu samoniklih gliv,
- upravljanjem habitatov in izvedenimi ukrepi za varstvo vrst in habitatnih tipov za zagotavljanje trajnosti projektih aktivnosti ter
- nad izvajanjem konkretiziranih varstvenih režimov v NUG.

Med najpomembnejšimi aktivnostmi nadzornikov bo opozarjanje na varstvene režime in zakonsko predpisane norme. Število delovnih ur, namenjenih neposrednemu nadzoru v naravi, z leti postopno narašča in je odvisno od kadrovskih okrepitev (preglednica 13). Prednostne naloge nadzora se lahko v

času izvajanja NUG spremenijo, če bodo to zahtevale razmere na terenu in razmah novih dejavnosti na območju.

Preglednica 13. Načrtovano število ur za izvajanje neposrednega nadzora v naravi in spremljanje splošnega stanja v naravi.

Leto					
	2021	2022	2023	2024	2025
Število ur	1600	2700	3800	3800	3800

Ob začetku izvajanja načrta sta v JZ KPG zaposlena dva nadzornika, nadzornik I za nedoločen čas in nadzornik II za določen čas. Pri slednjem se bo zaposlitev po sprejetju NUG spremenila v zaposlitev za nedoločen čas. Za okrepitev neposrednega nadzora v naravi ob izvajanju vseh drugih varstvenih aktivnosti se bo z letom 2022 zaposlil dodaten naravovarstveni nadzornik za poln delovni čas po končanju projekta Gorička krajina zaradi nadzora nad izvajanjem ukrepov za zagotavljanje trajnosti izvedenih aktivnosti (aktivnost 2.9.). V letu 2023 se bo zaposlil še dodatni naravovarstveni nadzornik za poln delovni čas. V zadnjem letu izvajanja NUG naloge neposrednega nadzora v naravi in neposredne varstvene naloge opravljajo štirje naravovarstveni nadzorniki, od katerih vsak pokriva dobrih 100 km² površine KPG. Program in obseg izvajanja neposrednega nadzora v naravi sta tako odvisna predvsem od zadostnih kadrovskega okrepitev.

6.4. Program upravljanja zemljišč v upravljanju JZ KPG v obdobju 2021–2025.

Program upravljanja zemljišč se v tem poglavju nanaša izključno na:

- upravljanje zemljišč v lasti RS, ki so bila odkupljena po 84. členu ZON in jih upravlja JZ KPG,
- upravljanje kmetijskih zemljišč v lasti RS, ki jih ima JZ KPG v zakupu od SKZG RS in na njih izvaja ukrepe za varstvo naravnih vrednot ter zavarovanih ali varovanih vrst ali habitatnih tipov, in
- upravljanje 2,85 hektarja travniških zemljišč v lasti fizičnih oseb, s katerimi ima JZ KPG sklenjeno pogodbo o dolgoročnem upravljanju.

Dolgoročna vizija upravljanja gozdnih in kmetijskih zemljišč ter njihovo upravljanje v času izvajanja NUG

JZ KPG kmetijska zemljišča v lasti RS neposredno upravlja tako, da je raba prilagojena kvalifikacijskim vrstam in habitatnim tipom Nature 2000 ali zavarovanim vrstam, s čimer prispeva k ohranjanju narave, naravnih vrednot in biotske raznovrstnosti. Travniške površine so zaradi svoje vrstne in ekosistemske ohranjenosti izvorni habitat naravovarstveno pomembnih vrst. To upravljanje ima tudi značaj dobre prakse in učnega poligona za kmete.

Ob začetku izvajanja NUG leta 2021 bo JZ KPG upravljal skupno 95,3 hektarja kmetijskih in gozdnih zemljišč (brez gradu in grajskega parka) (preglednica 14). V obdobju 2021–2025 bo JZ KPG izvajal prilagojeno rabo in varstvene ukrepe na površinah s kvalifikacijskimi habitatnimi tipi in nahajališči kvalifikacijskih vrst Nature 2000 ali zavarovanih vrst v skladu s finančnimi in kadrovskega zmožnostmi.

Preglednica 14: Zemljišča v upravljanju JZ KPG brez gradu Grad v letu 2020.

	Površina v neposrednem upravljanju JZ KPG (v ha)			
	Upravljavca JZ KPG	V zakupu od SKZG RS	Sporazum s fizično ali pravno osebo	Skupaj
NV Motvarjevci – ekstenzivni travniki 1*	6,8	2,1	–	8,9
NV Bejčin breg – ekstenzivni travniki*	8,1	–	–	8,1
NV Benkova šuma – rastišče grmičastega dišečega volčina	0,3	0,6	–	0,9
NV Kobilje – ekstenzivni travniki	0,4	–	0,6	1
NV Vreje – suhi travniki*	0,7	–	–	0,7
NV Pertoča – rastišče narcis	–	–	0,2	0,2
NV Lončarovci – mokrotni travniki	–	0,1	–	0,1
NV Pertoča - mokrotni travniki	0,5	–	–	0,5
površine zunaj območij NV*	61,1	11,8	2,0	74,9
SKUPAJ	77,9	14,6	2,8	95,3

V letu 2021 bo JZ KPG izvajal neposredne varstvene ukrepe na približno 37 hektarjih travniških površin v okviru javne službe in na približno 56 hektarjih travniških površin v okviru projektnih

aktivnosti. Leta 2022 se zaradi končanja projekta Gorička krajina obseg travniških površin, na katerih bo JZ KPG neposredno prevzel izvajanje varstvenih ukrepov, poveča za 16 hektarjev naravovarstveno najpomembnejših površin. Preostalih 40 hektarjev v projektu odkupljenih površin bo JZ KPG kot upravljavec oddal v uporabo zainteresiranim kmetom (preglednica 15).

Preglednica 15. Površine, na katerih bo JZ KPG v okviru javne službe izvajal varstvene ukrepe z ovrednotenjem ocene stroškov (stroški so zajeti v preglednici 12 v poglavju 6.2. naloga 2.1).

Leto	Predvidena površina (ha) za izvajanje ukrepov	Ocena predvidenih stroškov ⁴⁹ (v EUR)	Vir financiranja
2021	37	SKUPAJ: 35.335	MOP APZ Sklad za podnebne spremembe LS
2022	53	SKUPAJ: 50.615	MOP APZ Sklad za podnebne spremembe LS
2023	53	SKUPAJ: 50.615	MOP Sklad za podnebne spremembe LS
2024	53	SKUPAJ: 50.600	MOP Sklad za podnebne spremembe LS
2025	53	SKUPAJ: 50.600	MOP Sklad za podnebne spremembe LS

⁴⁹Ocena stroškov zajema tako programske stroške (vzdrževanje opreme, opremo, gorivo, popravila, odvoz biomase, zavarovanje traktorja in agrotunela, zakup SKZG RS) kakor tudi stroške dela in so ocenjeni na največ 950 EUR/ha. Ocena stroškov izvajanja neposrednih varstvenih ukrepov zajema enkratno ali dvakratno košnjo v skladu z načrtom košnje, ki je v največji meri prilagojena razvojnemu krogu ciljnih rastlinskih ali živalskih vrst in ohranjanju ugodnega stanja HT, ter spravilo odkošene biomase. Predvideni stroški so ocenjeni višje zaradi velike razdrobljenosti parcel v 28 katastrskih občinah. S tem so povezani višji stroški dela in materiala ter več ročnega dela, saj na nekaterih površinah nista mogoča košnja in spravilo s traktorjem. Finančni vir za izvedbo varstvenih ukrepov delno zagotavlja pristojno ministrstvo (MOP) kot del javne službe ohranjanja narave zaradi ohranjanja ugodnega stanja kvalifikacijskih vrst in HT Nature 2000. Del sredstev JZ KPG dobi iz drugih proračunskih sredstev (osnovne plačilne pravice, OMD, sredstva SKZG RS), ki delno zadostujejo za pokrivanje materialnih stroškov. Kot nosilec KMG MID je upravičen do prejemanja plačil iz ukrepa KOPOP še pet let po vključitvi površin v operacijo, zato bo za nekatere površine prejel sredstva tudi do leta 2022. JZ KPG načrtuje vključitev ustreznih ukrepov v novo finančno perspektivo EU in Skupno kmetijsko politiko po letu 2020. Po letu 2022 bo JZ KPG iskal zainteresirane kmete za rabo posameznih travniških površin pod naravovarstvenimi pogoji, s čimer bi se zmanjšali stroški upravljanja.

Skupna ocena predvidenih stroškov:	237.765
------------------------------------	---------

6.5. Program upravljanja gradu Grad v obdobju 2021–2025

Program upravljanja gradu Grad se v tem poglavju nanaša na upravljanje stavbe gradu in pripadajočega območja grajskega parka in varovalnega gozda, ki jih je JZ KPG pridobil v upravljanje z ustanovitvenim aktom v skupni površini 8,3 hektarja. Stavba gradu in grajskega parka je v lasti države in je kot enota dediščine EŠD 159 razglašena za kulturni spomenik državnega pomena z odlokom o razglasitvi, ki ima zaradi kulturnih, krajinskih, umetnostno-arhitekturnih, zgodovinskih in drugih izjemnih lastnosti poseben pomen za Republiko Slovenijo.

Za spomenik velja varstveni režim, ki v 4. členu odloka določa:

- varovanje kulturnih, arheoloških, arhitekturnih, krajinskih, likovnih in zgodovinskih vrednot v celoti, v njihovi izvornosti in neokrnjenosti,
- podrejanje vsake rabe in vseh posegov v grad in njegove objekte ter prostor parka ohranjanju in vzdrževanju varovanih spomeniških lastnosti,
- varovanje vseh likovnih in tehničnih prvin stavbe, ki so ovrednotene kot del spomenika,
- omogočanje predstavitve celote in posameznih zaščiteneh elementov ter dostopnost javnosti v meri, ki ne ogroža varovanega spomenika in v 2. točki odloka naštetih posameznih elementov enote ter je opredeljena v odločbi o varstvu,
- prepoved posegov v vse plasti arheološkega spomenika razen pooblaščenim osebam s predhodnim pisnim soglasjem pristojnega zavoda,
- znotraj območja je prepovedano postavljanje objektov trajnega ali začasnega značaja vključno z nadzemno in podzemno infrastrukturo ter nosilci reklam, razen v primerih, ki jih s predhodnim kulturnovarstvenim soglasjem odobri pristojni zavod,
- prepovedana je vožnja z motornimi vozili znotraj zaščitene območja, razen za potrebe vzdrževanja, raziskovanja in oskrbe.

Zavarovano območje je namenjeno:

- trajni ohranitvi kulturnih, arheoloških, arhitekturnih, krajinskih, likovnih in zgodovinskih vrednot,
- povečevanju pričevalnosti kulturnega spomenika,
- prezentaciji kulturnih vrednot spomenika in situ, v tisku in drugih medijih,
- učno-demonstracijskemu delu,
- znanstveno-raziskovalnemu delu.

Prednostne naloge upravljanja gradu Grad v obdobju 2021–2025 se nanašajo na zapisane varstvene režime kulturnega spomenika in zajemajo aktivnosti na podlagi ocene stanja v skladu s finančnimi, kadrovskimi in časovnimi možnostmi.

Prednostne naloge 1. ranga zajemajo naslednje aktivnosti v programu v preglednici 12: 13.1., 14.1., 14.3., 14.4.

Nanaša se na obnovo in stalno vzdrževanje gradu in grajskega parka, nemoteno delo zaposlenih v JZ KPG, izboljšanje energetske učinkovitosti delovnih in poslovnih prostorov in varen obisk ljudi, ki pridejo na ogled spomenika z razstavljenimi stalnimi zbirkami iz narave, kulture, zgodovine in umetnosti KPG, Prekmurja, Trideželnega parka in Naravnih parkov Slovenije. Drevesa v grajskem parku se starajo, in ker so hkrati kulturni spomenik in življenjski prostor številnih vrst, zahtevata vzdrževanje in obnova posebno pozornost, ki je bila do zdaj usmerjena pretežno v odstranjevanje v neurju porušenih dreves. Med nalogami JZ KPG v tem NUG so predvidene vsakoletna arboristična sanacija dreves ter nadomestne saditve po Načrtu vzdrževanja, Zelene površine grajskega parka gradu Grad, 2014, avtorica načrta je dr. Tanja Simonič Korošak. V obdobju NUG 2021–2025 bo treba iskati tudi rešitve, povezane s prepovedjo vožnje z motornimi vozili, zapisano v odloku, in zlasti s parkiranjem vozil, ki ne spadajo pred pročelje gradu in v grajski park.

V letu 2022 je zaradi dotrajanosti načrtovane prenova toaletnih prostorov za obiskovalce v pritličju palacija in preureditev, primerna gibalno oviranim osebam (14.3). Načrt za prenovu je že izdelan in je pridobljeno kulturno-varstveno soglasje za izvedbo, treba bo izvesti javno naročilo za izbor izvajalca del in izvedbo del.

Prednostne naloge 2. ranga zajemajo naslednje aktivnosti v programu: 14.2. in 14.5.

Za potrebe delovanja JZ KPG, ki upravlja središče za obiskovalce KPG v gradu Grad (14.2.), je zaradi povečanega obiska nujna ureditev večjega in svetlejšega prostora v okviru obstoječe grajske arhitekture, ki bo na voljo za informiranje in ozaveščanje obiskovalcev. V novem središču za obiskovalce bo mogoče bolje predstaviti območje parka in lokalne ponudnike, zlasti upravičence pravice do uporabe KBZ, ter tako bolj pripomoči k razvoju domačega prebivalstva v KPG. Prenova je predvidena za leto 2023.

Za nadaljnjo obnovo gradu je prednostna statična sanacija dela gradu, ki še ni bil obnovljen, s čimer se kulturni spomenik ohranja pred nadaljnjim propadanjem, pri tem pa se zagotovi ohranjanje kletnih prostorov za bivanje netopirjev, ki so varovani kot kvalifikacijske vrste Nature 2000. K temu spada tudi obnova obzidja nekdanjega "bergfrida" na grajskem dvorišču, ki se ruši. Načrt statične sanacije tega dela je bil dokončan v letu 2019 vključno s kulturnovarstvenimi pogoji in soglasjem ZVKDS ter popisi del in projektantsko oceno vrednosti gradbenih del in arheološkega nadzora. Statična sanacija je predvidena za leti 2024 in 2025.

Prednostne naloge 3. ranga zajemajo naslednje aktivnosti v programu: 13. 2., 14.5, 14., 14.8.

JZ KPG za svoje delovanje na področju ozaveščanja in interpretacije narave potrebuje primernejše prostore v pritličju in nadstropju, ki jih je mogoče urediti nad kletnimi prostori, kjer varujemo netopirje v severnem traktu gradu. V teh prostorih bodo domiselno arhitekturno in vizualno postavljene pedagoške in za splošno javnost privlačne instalacije za učenje o delovanju ekosistemov,

ekosistemskih koristih in biotski raznovrstnosti, s čimer bo omogočeno lažje razumevanje pomena ohranjanja narave v KPG. Dolgoročna vizija je na gradu v teh prostorih urediti učno okolje za vseživljenjsko učenje in usposabljanje vodnikov v naravi in krajini v KPG. Ureditev središča bo mogoča po statični sanaciji severnega trakta gradu 2025. (14.5.)

V tej zvezi bo treba iskati tudi rešitve za izsuševanje oziroma hidroizolacijo zidov v pritličnih prostorih, ki so že v uporabi, na primer v črni kuhinji in Viteški dvorani, ter sočasno ali po statične sanaciji urediti utrditev brežin in odvodnjavanje strešne vode, ki zdaj zamaka temelje gradu (14.6.).

JZ KPG v soglasju z lastnico gradu, RS, in v skladu z gospodarno rabo načrtuje del objekta nameniti tržni dejavnosti v skladu z Zakonom o javno-zasebnem partnerstvu. Ta bo določena v poslovnem načrtu in bo vključevala dogodke na področju naravoslovja, varstva narave in kulture na parkovni, regionalni in mednarodni ravni. Za to bo treba oblikovati pristojni odbor, ki bo na podlagi poslovnega načrta določil rabo prostorov in pridobil projektno dokumentacijo za obnovo prostorov v nadstropju južnega in jugozahodnega trakta, vključujoč rešitev za popravilo steklenega prizidka iz leta 2008 in ureditev dvorane z gotskim portalom za dostop obiskovalcev ter ureditev prostorov v medetaži južnega trakta, kjer so zdaj prostori tehnične delavnice in zaposlenih v programu javnih del (14.7).

V skladu z dolgoročnim razvojem bo treba po letu 2025 razmišljati o selitvi opreme za košnjo in tehnične delavnice za izvajanje naravovarstvenih ukrepov v varovanih habitatih iz gradu na drugo lokacijo, na primer na učno kmetijo za teoretično in izkustveno učenje o rabi naravnih virov in ravnanju z njimi v kulturni krajini Goričko.

Za izvajanje zastavljenega programa sta nujna zagotovitev stabilnega financiranja za tekoče vzdrževanje že obnovljenega dela gradu, grajskega hriba in grajskega parka kot tudi zagotavljanje sredstev iz različnih virov za dokončanje popravila in obnove celotnega grajskega kompleksa. Za to je posebej opredeljena naloga, da bi v petletnem obdobju sistemsko uredili in iz javnih virov zagotovili ustrezno financiranje nalog upravljavca, povezanih z upravljanjem kompleksa gradu Grad, in drugih ukrepov, povezanih s spodbujanjem trajnostnega razvoja območja ob hkratnem zagotavljanju razvojnih možnosti, predvsem glede varstva kulturne dediščine.

6.6. Projekti v izvajanju v obdobju 2021–2025

Projekt »D2C – DaRe to Connect – podpiranje ekološke povezanosti podonavske regije s povezovanjem območij Natura 2000 vzdolž Zelene vezi« – do 31. maja 2021

V projektu JZ KPG sodeluje kot pridruženi partner, in sicer bo z NP Órség pripravil akcijski načrt za upravljanje izbranih kvalifikacijskih vrst Nature 2000 na obeh straneh državne meje. Načrt bo vseboval seznam aktivnosti za povečanje povezljivosti habitatov ciljnih vrst, s čimer bo doseženo dolgoročno čezmejno varstvo teh vrst. Morebitne materialne stroške JZ KPG bo financiral vodilni partner ali NP Órség.

Projekt »Gorička krajina – vzdrževanje kmetijske krajine za ptice in metulje na Goričkem« – do 30. novembra 2021

V času izvajanja NUG se bo nadaljevalo projektno delovanje, ki se je začelo v letu 2017 in se bo končalo v letu 2021. Projekt se izvaja na podlagi PUN 2015–2020 ter se financira iz kohezijskih sredstev EU in nacionalnih sredstev RS. Projekt vključuje izvedbo različnih naravovarstvenih in ozaveščevalnih ukrepov do leta 2021. Trajanje projekta je s sklenjenimi pogodbami o varstvu in skrbništvu predvideno še do leta 2026. Cilj projekta je izboljšati stanje ciljnih vrst in travniških habitatnih tipov Nature 2000 na skupni površini 187 hektarjev.

Projekt »LIFE NATURAVIVA – Biodiverziteteta – umetnost življenja« – do 31. avgusta 2022

Vrhunec projektnih aktivnosti bo med letoma 2020 in 2022, ko bo med drugim veliko aktivnosti namenjenih posrednim oblikam varstva narave in kulturne krajine. V projektu bosta pripravljena načrt interpretacije KPG za usmerjanje obiska in s tem ohranjanje najvrednejših delov narave ter bodo izvedene številne ozaveščevalne dejavnosti za različne ciljne skupine.

Projekt »Mokrišča na Goričkem – ureditev, obnovitev oziroma vzpostavitev stoječih voda in potokov na Goričkem« – od 1. julija 2021 do 30. decembra 2026⁵⁰

V načrtovanem projektu se bodo projektne aktivnosti začele v drugi polovici leta 2021. V projektu so načrtovani neposredni varstveni ukrepi za izboljšanje stanja štirih kvalifikacijskih vrst (velikega pupka, hribskega urha, močvirskega krešiča, vidre) Nature 2000, vezanih na mokrišča, in dva gozdna kvalifikacijska habitatna tipa Nature 2000 (obrečno vrbovje, jelševje in jesenovje ter ilirsko hrastovo-belogabrovje). Projekt bo predvidoma trajal 66 mesecev.

Projekt »LIFE for SEEDS – Conservation of priority grassland habitats in Slovenia through the establishment of seed bank and in situ restoration« – 1. september 2021–31. december 2026 - je projekt ohranjanja in obnavljanja prednostnih travniških habitatov z vzpostavitvijo semenske banke. Cilj projekta je vzpostavitev semenske banke ciljnih travniških habitatnih tipov v neugodnem stanju za zagotovitev trajnega varstva travišč velike naravovarstvene vrednosti (HT 6210*, HT 6230* in HT

⁵⁰ Op.: Priprava projekta je bila zaradi epidemije ustavljena. Podano je bilo jamstvo MOP o potrditvi v finančni perspektivi EU 21–27.

3180*). V letu 2021 se pripravlja druga faza projekta. Ključne aktivnosti v projektu so ob vzpostavitvi semenske banke še preizkus treh metod renaturacije vrstno pestrih travišč, sodelovanje pri pripravi novih ukrepov skupne kmetijske politike po letu 2027, vzpostavitev spletnega katastra naravovarstveno pomembnih travišč in izboljšanje ozaveščenosti o pomenu vrstno bogatih travnikov za ohranjanje biodiverzitete in ekosistemskih storitev.

6.7. Finančni načrt za izvajanje NUG v obdobju 2021–2025

Izvajanje aktivnosti, opredeljenih v NUG, je odvisno od finančnih in kadrovskih virov. Viri financiranja programa NUG so:

- pristojno ministrstvo (MOP), ki zagotavlja sredstva za izvajanje javne službe ohranjanja narave,
- druga proračunska sredstva, kot so APZ (programi javnih del), sredstva SKZG, sredstva iz Sklada podnebnih sprememb in razpisi za financiranje materialnih stroškov in investicij, sredstva za izvajanje ZZSDNPK, ki jih za financiranje ukrepov varstva kulturne dediščine zagotavlja MK,
- projektna sredstva (PS) za izvajanje projektnih aktivnosti,
- lastna sredstva (LS), ki jih JZ KPG z lastno dejavnostjo pridobi na trgu in v okviru izvajanja nalog javne službe varstva narave.

Pri izračunu stroškov dela je bila uporabljena povprečna urna postavka 17,3 EUR/efektivno uro, ki temelji na izračunu povprečne urne postavke zaposlenih, upošteva vse obvezne dodatke, ki so strošek delodajalca. Za izračun ur je bilo upoštevano povprečje 1.760 delovnih ur na leto za polno zaposlitev, pri čemer je od letne kvote delovnih ur odšteto povprečje ur za letne dopuste in praznike. V aktivnosti 7.6. programa so v materialnih stroških zajeti splošni stalni stroški, kot so izdatki za elektriko, ogrevanje, zavarovanje objektov in drugi splošni obratovalni stroški.

V finančnem načrtu pri postavki projektna sredstva so zajeta sredstva že pridobljenih projektov in projektov v pripravi.

Preglednica 16. Predvidena finančna sredstva (FS) za izvedbo aktivnosti programa NUG glede na finančni vir in dolgoročni cilj.

Finančni viri po ciljeh	MOP		LS		PS		DPS ⁵¹		SKUPAJ	
	Ocena FS v EUR	%	Ocena FS v EUR	%	Ocena FS v EUR	%	Ocena FS v EUR	%	Ocena FS v EUR	%
dolgoročni cilj 1	2.069.078	59,13	274.301	53,16	2.134.680	100,00	147.700	4,55	4.625.759	49,22
dolgoročni cilj 2	582.300	16,64	149.580	28,99	0	0	30.970	0,95	762.850	8,12
dolgoročni cilj 3	131.300	3,75	37.620	7,29	0	0	0	0	168.920	1,80
dolgoročni cilj 4	716.620	20,48	54.499	10,56	0	0	3.070.000	94,50	3.841.119	40,86
SKUPAJ	3.499.298	100,00	516.000	100,00	2.134.680	100,00	3.248.670	100,00	9.398.648	100,00

Finančni viri pod postavko druga proračunska sredstva, DPS, so: sredstva Sklada za podnebne spremembe, sredstva SKZG in sredstva iz programov APZ, ki so predvidena za izvedbo varstvenih in ozaveščevalnih nalog, sredstva za izvajanje ZZSDNPK (v pristojnosti Ministrstva za kulturo) so predvidena kot vir investicij v grajski kompleks.

Preglednica 17. Predvideni stroški glede na vrsto stroška in dolgoročni cilj.

Predvideni stroški po ciljeh	STROŠKI DELA		STROŠKI MATERIALA IN STORITEV		INVESTICIJE		SKUPAJ	
	Ocena v EUR	%	Ocena v EUR	%	Ocena v EUR	%	Ocena v EUR	%
dolgoročni cilj 1	2.431.138	70,14	1.590.921	93,65	693.700	15,90	4.625.795	49,22
dolgoročni cilj 2	693.150	20,77	65.200	3,84	4.500	0,10	762.850	8,12
dolgoročni cilj 3	143.220	4,29	21.700	1,28	4.000	0,09	168.920	1,80
dolgoročni cilj 4	160.219	4,80	20.900	1,23	3.660.000	83,90	3.841.119	40,87
SKUPAJ	3.337.727	100,00	1.698.721	100,00	4.362.200	100,00	9.398.648	100,00

⁵¹ Postavka DPS zajema sredstva ZRSZ za programe APZ, sredstva Sklada za podnebne spremembe, sredstva SKZG in ZZSDNPK.

Preglednica 18. Predvidena finančna sredstva pristojnega ministrstva (MOP) glede na leto izvajanja programa NUG in vrsto stroškov.

VRSTE STROŠKOV	Finančna sredstva MOP po letih (v EUR)					
	2021	2022	2023	2024	2025	skupaj
stroški dela	334.898	415.300	514.700	561.500	590.500	2.416.898
stroški materiala in storitve	69.000	78.000	80.000	85.000	97.000	409.000
investicije	10.000	26.000	21.900	14.500	11.000	83.400
investicije v grad	0	40.000	100.000	150.000	300.000	590.000
SKUPAJ	413.898	559.300	716.600	811.000	998.500	3.499.298

Preglednica 19. Predvidena lastna finančna sredstva glede na leto izvajanja programa NUG in vrsto stroškov.

VRSTE STROŠKOV	Lastna sredstva po letih (v EUR)					
	2021	2022	2023	2024	2025	skupaj
stroški dela	44.299	44.300	40.000	40.000	44.000	212.599
stroški materiala in storitve	55.701	57.700	60.000	60.000	60.000	293.401
investicije	4.000	0	2.000	4.000	0	10.000
SKUPAJ	104.000	102.000	102.000	104.000	104.000	516.000

Preglednica 20. Predvidena projektna finančna sredstva glede na leto izvajanja programa NUG in vrsto stroškov.

VRSTE STROŠKOV	Projektna sredstva po letih (v EUR)					
	2021	2022	2023	2024	2025	skupaj
stroški dela	157.860	167.300	144.700	144.700	30.000	644.560
stroški materiala in storitve	474.970	171.000	143.000	68.900	26.450	884.320
investicije	54.600	325.000	155.000	71.200	0	605.800
SKUPAJ	687.430	663.300	442.700	284.800	56.450	2.134.680

Preglednica 21. Predvidena finančna sredstva drugih proračunskih sredstev glede na leto izvajanja NUG in vrsto stroška.

VRSTE STROŠKOV	DPS po letih					skupaj
	2021	2022	2023	2024	2025	
stroški dela (APZ -program javnih del, Sklad za podnebne spremembe, druga sredstva)	32.470	20.000	11.200	0	0	63.670
stroški materiala in storitev (Sklad za podnebne spremembe*, sredstva SKZG ali druga sredstva)	32.000	32.000	16.000	16.000	16.000	112.000
investicije (Sklad za podnebne spremembe ali druga sredstva)	3.000	0	0	1.000.000		1.003.000
investicije v grajski kompleks (po ZZSDNPK**) ali druga sredstva	0	0	120.000	500.000	1.450.000	2.070.000
SKUPAJ	67.470	52.000	147.200	1.516.000	1.466.000	3.248.670

*Pogoj za črpanje teh sredstev je vključitev aktivnosti javnega zavoda v vsakokratni Program porabe sredstev Sklada za podnebne spremembe in sklenitev pogodbe med javnim zavodom in Ministrstvom za okolje in prostor za njihovo izvajanje.

**Pogoj za črpanje sredstev po ZZSDNPK so zagotovljena proračunska sredstva za izvajanje ZZSDNPK v programu: obnova najbolj ogroženih in najpomembnejših kulturnih spomenikov in vključitev v letni finančni načrt, ki ga sprejme minister, pristojen za kulturo, v skladu s pogoji in merili (izdelana projektna dokumentacija, ogroženost v skladu s strokovnimi merili Javnega zavoda Republike Slovenije za varstvo kulturne dediščine, pomen spomenika v skladu z zakonom, ki ureja varstvo kulturne dediščine, dokončanje začete investicije, znana namembnost).

Podrobni finančni načrt se opredeli v letnih programih dela, saj zaradi petletnega obdobja veljavnosti NUG ni mogoče zanesljivo in natančno oceniti in predvideti vseh virov in stroškov. Poleg tega so proračunska sredstva dodeljena javnemu zavodu na podlagi letnih izhodišč, ki jih resorno ministrstvo pripravi v skladu s sprejetim proračunom RS.

6.8. Kadrovski načrt za izvajanje NUG v obdobju 2021–2025.

Iz obsega nalog in aktivnosti v NUG je razvidno, da bo za uspešno uresničevanje programa skozi celotno obdobje izvajanja NUG treba povečevati število zaposlenih za opravljanje nalog javne službe (preglednica 20). JZ KPG bo prvi dve leti izvajanja NUG kandidiral na javno povabilo ZRSZ za izvajalca javnih del ali drugih oblik zaposlitve, a je uspešnost pridobitve programov zelo negotova. Sorazmerno z zniževanjem zaposlovanja iz programov APZ se bodo kadrovske potrebe nadomeščale s povečevanjem števila redno zaposlenih. V letu 2022 je načrtovana zaposlitev dodatnega delavca (naravovarstveni sodelavec V) za opravljanje varstvenih ukrepov na terenu (predvsem aktivnosti in naloge 1.1, 2.1, 2.2, 2.3), vzdrževanje opreme in urejanje grajskega parka. Za opravljanje strokovnih nalog, kot so spremljanje naravnih vrednot in stanja kvalifikacijskih vrst Nature 2000 in zavarovanih vrst ter druge naravovarstvene naloge, se bo v letu 2023 zaposlil naravovarstveni svetnik. V letu 2024 se bo zaposlil dodatni delavec (višji naravovarstveni svetovalec) za izvajanje obsežnih varstvenih nalog.

Povečanje števila naravovarstvenih nadzornikov je podrobneje analizirano v poglavju 6.2. Za izvajanje neposrednega nadzora v naravi in neposrednih varstvenih aktivnosti v okviru javne službe tudi zaradi povečevanja obiska v času izvajanja NUG se trajnost zaposlitve spremeni pri enem (označeno v preglednici z *) od zdajšnjih nadzornikov in se v letih 2022 in 2023 zaposlita dva dodatna naravovarstvena nadzornika. Glavna naloga enega od novih nadzornikov bo nadzor nad izvajanjem projektnih zavez, določenih v pogodbah o varstvu in skrbništvu, še pet let po končanju projekta. S štirimi zaposlenimi nadzorniki se omogoči vsaj minimalni standard neposrednega nadzora v naravi na tako obsežnem območju močno razdrobljenih habitatov.

V prihodnjem obdobju je pričakovano naraščanje števila obiskovalcev središča za obiskovalce KPG in gradu Grad, ker je naraščanje v preteklem petletnem obdobju znašalo od pet do 10 % na leto, zato je zaposlitev dodatnega vodnika leta 2022 v zavarovanem območju nujna za zagotavljanje delovanja središča za obiskovalce KPG, usmerjanje obiskovalcev v zavarovanem območju ter njihovo ozaveščanje. Vodnikom so do leta 2024 v podporo delavci iz programov APZ.

Za učinkovito in uspešno opravljanje vseh varstvenih, upravljaljskih in nadzornih nalog se bo z letom 2023 zaposlil koordinator, čigar naloge bodo obsegale tako pomoč pri splošnih nalogah, kot je pomoč pri finančnem poslovanju, kot tudi ozaveščanje in pomoč v središču za obiskovalce. Med najpomembnejšimi nalogami koordinatorja bodo razvoj in predstavljanje kolektivne blagovne znamke KPG ob sodelovanju s ponudniki ter organizacija gostovanj ponudnikov na prireditvah drugih zavarovanih območij.

Z razvojem parka in pridobivanjem večjih evropskih sredstev za projekte so nekateri zaposleni dobili dodatne naloge in odgovornosti. Posledično sta se tem zaposlenim znatno povečali količina in zahtevnost dela. Trije delavci se zato v letu 2022 prerazporedijo na delovna mesta, ki ustrezajo nalogam, ki jih opravljajo.

Z letom 2025 se v JZ KPG za učinkovitejše opravljanje nalog vzpostavijo štiri organizacijske enote:

- **služba za ohranjanje narave**, ki bo pristojna predvsem za naravovarstvene in upravljavske naloge ter izvajanje projektov s ciljem ohranjanja narave, biotske raznovrstnosti in krajinske pestrosti,
- **nadzorna služba**, ki bo pristojna za opravljanje neposrednega nadzora v naravi,
- **služba za ozaveščanje in trajnostni razvoj**, ki bo pristojna za ozaveščanje in izvajanje naravi prijaznega obiska KPG, upravljanje središča za obiskovalce, spodbujanje razvoja v okviru kolektivne blagovne znamke in kulturnovarstvene naloge,
- **splošna služba**, ki je podpora vsem trem službam in je nujna za uspešno izvajanje vseh nadzornih, varstvenih in upravljavskih nalog.

Notranja reorganizacija JZ KPG bo izboljšala učinkovitost dela ter prerazporedila odgovornosti in organizacijo na vodje služb. Ob pričakovanem povečanem obsegu nalog in dejavnosti bo notranja organizacija omogočila boljše razmere za izvedbo nalog.

V preglednicah 22 in 23 so prikazane obstoječe redne in projektne zaposlitve ter predvidene dodatne (načrtovane) redne in projektne zaposlitve. V petletnem obdobju izvajanja NUG se bo število zaposlenih z 11,5 postopno povečalo na 19 redno zaposlenih s polnim delovnim časom.

Uresničitev kadrovskega načrta je odvisna od letnih izhodišč, ki jih pripravi resorno ministrstvo, in odobrenih sredstev iz državnega proračuna ter drugih virov financiranja.

Preglednica 22. Kadrovski načrt za izvajanje programa NUG v obdobju 2021–2025 (z belo barvo so označena obstoječa DM, z modro barvo predvidene nove zaposlitve).

Naziv DM	Izhodiščno stanje zasedenih DM na dan 31. 12. 2020	Predvideno število zasedenih DM leta 2021	Predvideno število zasedenih DM leta 2022	Predvideno število zasedenih DM leta 2023	Predvideno število zasedenih DM leta 2024	Predvideno število zasedenih DM leta 2025	Trajanje zaposlitve	Finančni viri
direktor	1	1	1	1	1	1	dol. čas	MOP, nejavni viri
SLUŽBA ZA OHRANJANJE NARAVE								
visoki naravovarstveni svetnik	1,5	1,5	2	2	2	2	ned. čas	MOP, nejavni viri
naravovarstveni svetnik				1	1	1	ned. čas	MOP, nejavni viri
naravovarstveni sodelavec V			1	1	1	1	ned. čas	MOP, nejavni viri
višji naravovarstveni svetovalec					1	1	ned. čas	MOP, nejavni viri
NADZORNA SLUŽBA								
naravovarstveni nadzornik I	1	1	1	1	1	1	ned. čas	MOP, nejavni viri
naravovarstveni nadzornik II	1	1	1	1	1	1	ned. čas*	MOP, nejavni viri
naravovarstveni nadzornik III			1	2	2	2	ned. čas	MOP, nejavni viri
SLUŽBA ZA OZAVEŠČANJE IN TRAJNOSTNI RAZVOJ								
višji naravovarstveni svetovalec ⁵²	1	1	1	1	1	1	ned. čas	MOP, nejavni viri
vodnik v zavarovanem območju III	1	1	2	2	2	2	ned. čas	MOP, nejavni viri
vodnik v zavarovanem območju V	1	1	1	1	1	1	ned. čas	MOP, nejavni viri

⁵² S 1. januarjem 2022 napredovanje v naziv naravovarstveni svetnik

*Sprememba trajnosti zaposlitve po sprejemu (v nedoločen čas)

SPLOŠNA SLUŽBA								
samostojni svetovalec VII/2 ⁵³	1	1	1	1	1	1	ned. čas	MOP, nejavni viri
finančnik VII/2 (I)	1	1	1	1	1	1	ned. čas	MOP, nejavni viri
koordinator VII/1				1	1	1	ned. čas	MOP, nejavni viri
tehnični delavec V (I) ⁵⁴	1	1	1	1	1	1	ned. čas	MOP, nejavni viri
čistilka II	1	1	1	1	1	1	ned. čas	MOP, nejavni viri
skupaj	11,5	11,5	15	18	19	19		
program javnih del in druge oblike zaposlitve ⁵⁵	4	4	2	1	0	0	dol. čas (8 mes/leto)	drugi javni viri, nejavni viri

Preglednica 23. Projektne zaposlitve v obdobju izvajanja NUG.

Izhodiščno stanje zasedenih DM na dan 31. 12. 2019	Izhodiščno stanje zasedenih DM na dan 31. 12. 2020	Predvideno število zasedenih DM leta 2021	Predvideno število zasedenih DM leta 2022	Predvideno število zasedenih DM leta 2023	Predvideno število zasedenih DM leta 2024	Predvideno število zasedenih DM leta 2025	Trajanje zaposlitve	Finančni viri
naravovarstveni sodelavec V	1	1					dol. čas	projektna sredstva (100 %)
naravovarstveni sodelavec III	3	3						
naravovarstveni sodelavec III	1	1	1				dol. čas	projektna sredstva (70%), lastna sredstva (30%)
naravovarstveni svetnik	1	1	1	1	1		dol. čas	projektna sredstva (100 %) ⁵⁶
naravovarstveni svetovalec	3	3	3	3	3			
naravovarstveni svetovalec	1	1	1	1	1	1	dol. čas	projektna sredstva (70 %), lastna sredstva (30 %)

⁵³ S 1. januarjem 2022 napredovanje v naziv analitik VII/2

⁵⁴ S 1. januarjem 2022 napredovanje v naziv hišnik-ekonom V

⁵⁵ Zaposlitve iz programov javnih del so sezonske (pretežno od aprila do oktobra), zato niso zajete v stanju na dan 31. decembra.

⁵⁶ Zaposlitve, načrtovane v projektu v potrjevanju

7. PODROBNA VSEBINSKA IN PROSTORSKA OPREDELITEV VARSTVENIH REŽIMOV

7.1. Pravni okvir za določitev varstvenih režimov

Uredba v 8. členu določa, da se varstveni režimi v načrtu upravljanja parka podrobneje opredelijo in umestijo v prostor. Varstveni režimi se podrobneje določijo za ogrožene in mednarodno varovane vrste in habitate, za katere pripravljavci NUG na podlagi dostopnih podatkov ocenjujejo kot prednostno potrebo po podrobnejši opredelitvi režimov glede na razpoložljivost podatkov o razširjenosti vrst in habitatov ter kadrovske in finančne zmožnosti. V času izvajanja NUG se na območjih varstvenih režimov z varstvenimi režimi ohranja ugodna ohranjenost vrst in habitatnih tipov. Režimi so nadrobneje opredmeteni na podlagi dostopnih podatkov in znanih dejstev o razširjenosti vrst in habitatnih tipov glede na stanje v letu 2018. Nova spoznanja med izvajanjem NUG lahko vplivajo na spremembe režimov in območij režimov, zato se karte nanašajo na stanje in spoznanja na dan 31. decembra 2018.

7.2. Podrobna vsebinska in prostorska opredelitev varstvenih režimov

8. člen uredbe določa varstvene režime: *»Na območju parka se ne izvajajo posegi, opravljajo dejavnosti ali se ne ravna v obsegu in na način, ki bi lahko ogrozil namen ustanovitve parka oziroma škodljivo vplival na naravne vrednote v taki meri, da bi se bistveno spremenile tiste lastnosti, ki so pomembne za njihovo ohranitev, biotsko raznovrstnost in krajinsko pestrost v parku, ter pomembnejše ogrožal njegovo ekološko, biotsko ali krajinsko vrednost, zlasti pa ni dovoljeno«:*

7.2.1. Podrobna opredelitev in umestitev v prostor varstvenega režima »... zlasti pa ni dovoljeno posegati v življenjske prostore ogroženih oziroma mednarodno varovanih rastlinskih in živalskih vrst na način, ki bi poslabšal njihovo ugodno stanje«.

7.2.1.1. Grmičasti dišeči volčin (*Daphne cneorum* L.)

V **prilogi 2.1** so označena območja, trenutno (za obdobje petih let) prepoznana kot rastišča rastlinske vrste grmičasti dišeči volčin (pretežno gozdni robovi), kjer niso dovoljena kmetijska in vzdrževalna dela, s katerimi bi popolnoma uničili vse rastline, oziroma mora nedotaknjeno ostati vsaj 30 % rastišča in se more delo izvajati brez agresivnega mulčenja, s čimer bi se poškodoval koreninski sistem.

7.2.1.2. Gorski narcis (*Narcissus poeticus* L.)

Na karti v **prilogi 2.2** so označena območja, prepoznana kot najpomembnejša rastišča zavarovane rastlinske vrste gorski narcis, na katerih ni dovoljena uporaba anorganskih gnojil ali gnojenje z organskimi gnojili s količino, večjo od 40 kg/ha, saj to povzroči izginotje te vrste.

7.2.1.3. Smrdokavra (*Upupa epops*)

Za ohranjanje stanja zavarovane vrste živali in kvalifikacijske vrste Nature 2000, smrdokavre, ni dovoljeno izsekati oziroma odstraniti sadnega drevja z znanimi gnezdilnimi dupli smrdokavre, ki so prikazana v **prilogi 2.3**. Odstranitev drevesa je mogoča le v primeru, ko drevo ogroža zdravje ali premoženje ljudi, vendar šele po predhodnem dogovoru z JZ KPG. V tem primeru mora lastnik izvesti izravnalni ukrep namestitve primerne gnezdilnice za smrdokavro, namesti se na mesto, ki ga lastnik določi skupaj z JZ KPG.

7.2.1.4. Vodomec (*Alcedo atthis*)

Na karti v **prilogi 2.4** so označena območja, prepoznana kot najpomembnejša območja za zavarovano vrsto vodomec, kjer ni dovoljeno utrjevati brežin s kamnometi, betonskimi utrditvami in drugimi načini utrjevanja brežin, zaradi katerih bi se uničil gnezditveni habitat. V primeru uničenja gnezditvenega

habitata zaradi varovanja javne infrastrukture mora izvajalec del zagotoviti ustrezen gnezditveni habitat za to vrsto v bližini uničenega habitata.

7.2.1.5. Bičja trstnica (*Acrocephalus schoenobaenus*)

Na karti v **prilogi 2.5** sta označeni območji, prepoznani kot najpomembnejši območji za zavarovano in kvalifikacijsko vrsto Nature 2000 bičja trstnica, zato tam ni dovoljeno izsekavati več kot 10 % obstoječih posamičnih dreves (belih vrb) ali grmišč (pretežno bele in pepelnatosive vrbe) znotraj varstvenega območja. Prav tako na območju ni dovoljeno za več kot 20 % zmanjšati obsega visokega šašja oziroma morajo biti posegi izvedeni tako, da se košnja šašja opravi mozaično, pri čemer se ohrani vsaj 70 % sklenjenega obsega visokega šašja (predeli visokega šašja so označeni na karti v prilogi 2.5).

7.2.1.6. Hribski škrjanec (*Lullula arborea*)

Na karti v **prilogi 2.6** so označena območja, prepoznana kot najpomembnejša območja za zavarovano in kvalifikacijsko vrsto Nature 2000 hribskega škrjanca, zato tam ni dovoljeno zmanjšanje varovanih travniških habitatov kot prehranjevalnega habitata hribskega škrjanca za več kot 15–20 % na posamezno območje.

7.2.1.7. Netopirji (Chiroptera)

Na karti v **prilogi 2.7** so s točkami označene stavbe, ki so prepoznane kot zatočišča, kotišča ali počivališča (v nadaljnjem besedilu: zatočišča) zavarovanih vrst netopirjev, predvsem navadnega netopirja (*Myotis myotis*) in malega podkovnjaka (*Rhinolophus hipposideros*). Na teh točkah zaradi varstva netopirjev ni dovoljeno popolnoma zamrežiti preletnih odprtin. Zaradi preprečevanja dostopa drugih prosto živečih živali v stavbe se lahko namestijo ustrezna varovala, kot so naoknice ali ustrezne rešetke, ki netopirjem omogočajo normalen dostop do zatočišč. Prav tako v okolico stavb, v katerih so znana zatočišča netopirjev, ni dovoljeno nameščati svetilk za osvetljevanje stavb z zatočišči tako, da bi svetila osvetljevala preletne odprtine. Svetila, nameščena za osvetljevanje stavb, prepoznanih kot zatočišča netopirjev, se morajo med 23. uro zvečer in peto uro zjutraj ugašati.

7.2.1.8. Puščavnik (*Osmoderma eremita*)

Na karti v **prilogi 2.8** so označena območja z drevesi vrste bela vrba (*Salix alba*), ki so bila prepoznana kot habitat zavarovane in kvalifikacijske vrste Nature 2000 puščavnik. Na posameznem območju ni dovoljeno zmanjšati števila dreves za več kot 10 % dreves, pri čemer se ne sme ustvariti vrzel brez dreves v radiju, večjem od 250 metrov zračne razdalje. Odstranitev dreves je mogoča le v primeru ogrožanja zdravja ali premoženja ljudi, pri čemer se mora obvestiti JZ KPG.

7.2.2. Podrobna opredelitev in umestitev v prostor varstvenega režima »... zlasti pa ni dovoljeno posegati v habitatne tipe, ki se prednostno ohranjajo v ugodnem stanju tako, da bi se krnila njihova ekosistemska vrednost in funkcija ali povzročila fragmentacija sklenjenih površin«.

7.2.2.1. Na kartah v **prilogi 2.9 (območja A-J)** so označena območja, ki so prepoznana kot najpomembnejša območja varovanih travniških kvalifikacijskih habitatnih tipov Nature 2000, na katerih zaradi ohranjanja njihove ekosistemske vrednosti in funkcije veljajo naslednja pravila ravnanja na vseh travniških površinah v uporabi znotraj teh območij:

- travniške površine je prepovedano mulčiti, izjemoma je mulčenje dovoljeno le prvo in drugo sezono po vzpostavitvi režima v primerih rekultivacije zaraščajočih površin nazaj v travniške površine ob predhodnem soglasju strokovne službe za varstvo narave;
- število dovoljenih košenj se navzgor omeji na tri košnje v tekočem koledarskem letu, spravilo odkošene biomase je obvezno, odkošena biomasa mora odležati na travniški površini vsaj 24 ur;
- na travniški površini, veliki 0,1 ha ali več, se mora ob vsaki košnji v koledarskem letu pustiti najmanj 5–15 % travnika nepokošenega, pri čemer se nepokošeni del ob vsaki košnji lahko pusti na drugem delu

travniške površine. Nepokošeni del travnika, ki je bil puščen ob zadnji košnji v prejšnjem koledarskem letu, je nujno treba pokositi ob prvi košnji v naslednjem koledarskem letu;

- na travniški površini in v nepokošenem delu se morajo invazivne tujerodne vrste odstranjevati pred cvetenjem;
- obvezna je košnja od roba do roba travniške površine ali od sredine navzven v primeru, ko je površina večja od 0,5 ha; sicer je ta določba priporočljiva.

7.2.3. Podrobna opredelitev in umestitev v prostor varstvenega režima »... zlasti pa ni dovoljeno izvajati ukrepe, ki bi spreminjali vodni režim, obliko struge ali stanje priobalnih zemljišč tako, da se poslabšajo ekološke razmere, razen za potrebe oskrbe s pitno vodo, za varstvo pred škodljivim delovanjem voda ter za potrebe kmetijstva na način, ki v največji možni meri ohranja ugodne ekološke razmere«.

Na karti v **prilogi 2.10** so označena območja vodotokov, ki so prepoznana kot najpomembnejša območja za ohranjanje ugodnih ekoloških razmer za zavarovane in varovane habitate in vrste, zato na teh območjih ni dovoljeno utrjevati brežin s kamnometi, betonskimi utrditvami in drugimi nesonaravnimi načini utrjevanja brežin, razen na območjih cestne in železniške infrastrukture, kot so mostovi za zagotavljanje varnosti in zdravja uporabnikov cest, na dolžini največ 100 metrov absolutne dolžine struge.

7.2.4. Podrobna opredelitev in umestitev v prostor varstvenega režima »... zlasti pa ni dovoljeno ograjevati zemljišča izven naselij tako, da bi to preprečilo ali bistveno otežilo migracijo prosto živečih živali razen, kadar je ukrep namenjen preprečitvi škode, ki jo povzroča divjad«.

7.2.4.1. Varstveni režim velja na celotnem območju KPG. Pri ograjevanju kmetijskih, gozdnih ali vodnih zemljišč zaradi preprečitve škode, ki jo povzroča divjad, je ograjevanje treba izvesti tako, da ne vključuje ograjevanja dovoznih poti, kolovozov, vlak ali dostopa do vodnih virov, s čimer se ohranja možnost migracije prostoživečih živali.

7.2.5. Podrobna opredelitev in umestitev v prostor varstvenega režima »... zlasti pa ni dovoljeno izkoriščati mineralne surovine na način, ki ogroža naravne vrednote oziroma življenjske prostore ogroženih oziroma mednarodno varovanih rastlinskih in živalskih vrst«.

7.2.5.1. NV Sotinski breg (EŠ 7531).

Na karti v **prilogi 2.11** prikazano območje, kjer zaradi varstva NV državnega pomena geomorfološke zvrsti (krajinsko in geomorfološko pomemben hrib na skrajnem severnem delu Goričkega, ob meji z Avstrijo) pri izkoriščanju mineralne surovine tehnični kamen – filitni skilavec v pridobivalnem prostoru Sotina 3 (Ur. list RS, št. 60/18) ni dovoljeno izkoriščati mineralne surovine v nasprotju z naravovarstvenimi smernicami ZRSVN številka 4-III-872/2-O-17/MB z dne 1. septembra 2017.

7.2.5.2. NV Grad – nahajališče bazalta in piroklastitov (EŠ 7338).

Na karti v **prilogi 2.12** je prikazano območje okoli centroida, kjer zaradi varstva NV državnega pomena geološke zvrsti (nahajališče olivinovih nodul v bazaltu in piroklastitih v opuščnem kamnolomu severno od Grada na Goričkem), ni dovoljeno na kakršen koli način posegati v steno opuščnega kamnoloma, razen v primeru, ko bi stena pomenila nevarnost za življenje in zdravje obiskovalcev NV ob predhodno pridobljenih naravovarstvenih smernicah za sanacijo stene, ki jih da organizacija, pristojna za ohranjanje narave. Ob tem zaradi varnosti obiskovalcev in varstva NV ni dovoljeno plezati po steni kamnoloma.

7.2.6. Podrobna opredelitev in umestitev v prostor varstvenega režima »... zlasti pa ni dovoljeno zunaj območij naselij prirejati športne, kulturne in druge javne prireditve izven za to določenih območij«.

7.2.6.1. Varstveni režim velja na celotnem območju KPG. Območje naselja obsega le zemljišča, namenjena pozidavi. Dovoljeno je prirejati športne, kulturne in druge javne prireditve na območju naselij

ali na v prostorskih aktih za te namene določenih območjih zunaj območij naselij, kot so rekreacijske površine.

Za javne prireditve na območju kmetijskih, gozdnih ali vodnih zemljišč, pri katerih ne gre za javno prireditev vožnje z vozili na motorni pogon v naravnem okolju, je izjemoma dovoljeno prirejati javne prireditve v največ 25-metrskem pasu od območja naselja⁵⁷ ali za te namene določenih površin. Izjema so rekreacijske prireditve, kot so pohodi, tekaške prireditve ali vodenja po naravi, ko prireditev poteka na širšem območju, zato se te prireditve izvajajo na območju utrjenih poti v naravi.

7.2.7. Podrobna opredelitev in umestitev v prostor varstvenega režima »... zlasti pa ni dovoljeno zunaj območij naselij taboriti, postavljati šotore ali bivalne prikolice oziroma druga začasna bivalna vozila izven za to določenih območij«.

7.2.7.1. Varstveni režim velja na celotnem območju KPG. Tako ni dovoljeno taboriti, postavljati šotorov ali bivalnih prikolic oziroma drugih začasnih bivalnih vozil v radiju, večjem od 25 metrov od najbližje stavbe⁵⁸, na zasebnem zemljišču tudi ob predhodnem soglasju lastnika zunaj območju naselij. Za javne površine se uporabljajo določbe področnega zakona o javnem redu in miru.

7.2.9. Podrobna opredelitev in umestitev v prostor varstvenega režima »... zlasti pa ni dovoljeno sproščati gensko spremenjene organizme v okolje«.

7.2.9.1. Varstveni režim velja na celotnem območju KPG. Sproščanje se nanaša na namerno vnašanje, sproščanje ali širjenje gensko spremenjenih organizmov v okolje. Na celotnem območju KPG velja prepoved teh dejanj z genetsko spremenjenimi organizmi v okolju.

⁵⁷ Zakon o urejanju prostora (Uradni list RS, št. 61/17) določa: »naselje je območje obstoječega naselja, ki obsega zemljišča, pozidana s stanovanjskimi in drugimi stavbami ter gradbeno-inženirskimi objekti in pripadajočimi površinami, potrebnimi za njihovo uporabo, ter javne površine. Naselje tvori skupina najmanj desetih stanovanjskih stavb. Naselja se med seboj razlikujejo po funkciji in vlogi v omrežju naselij ter velikosti, urbanistični ureditvi in arhitekturi.«

⁵⁸ Stavba je objekt, v katerega lahko človek vstopi in je namenjen njegovemu stalnemu ali začasnemu prebivanju, opravljanju poslovne in druge dejavnosti ali zaščiti ter ga ni mogoče prestaviti brez škode za njegovo substanco in je vpisana v kataster stavb.

8. VARSTVENE IN RAZVOJNE USMERITVE PO DEJAVNOSTIH

V tem poglavju so navedene splošne in podrobne varstvene usmeritve ter razvojne usmeritve po dejavnostih, katerih implementacija v vsakodnevno dejavnost kot tudi vključevanje v pripravo različnih področnih predpisov in programov naj se izvajata v največji možni meri. Z vključevanjem teh usmeritev bodo bolj doseženi naravovarstveni in razvojni cilji zavarovanega območja.

Pri dejavnostih naj se upoštevajo usmeritve in določbe, opredeljene v drugih programskih in pravnih aktih, kot so: PUN 2015-2020, NUV II, Zakon o lovstvu in divjadi, Zakon o vodah, Uredba o navzkrižni skladnosti, GGN, RGN in podobno.

8.1. Kmetijstvo

Kmetijstvo kot glavna in ključna dejavnost tudi za ohranjanje biotske raznovrstnosti in krajinske pestrosti naj se izvaja trajnostno z raznovrstno rabo zemljišč, ohranjanjem deleža travinja in preusmerjanjem kmetij na sonaravno in ekološko kmetijstvo.

Pri kmetijski dejavnosti naj se upoštevajo naslednje usmeritve:

- Ohranja in spodbuja se mešano kmetijstvo, ki ohranja raznovrstno rabo zemljišč in značilne krajinske prvine (mejice, mlake, glavate⁵⁹ in kokučaste vrbe) z naravi prijaznejšimi metodami kmetovanja, kot sta zmanjšanje uporabe insekticidov in uporaba hlevskega gnoja ali komposta namesto umetnih gnojil,
- Spodbuja se ekstenzivna paša z nizko obtežbo in časovno omejenostjo ali paša v obliki čredink, pri čemer naj na pašnih površinah ne bo znakov prepašenosti,
- Ohranjajo, obnavljajo s pomladitveno rezjo in odstranjevanjem bele omele ter novo vzpostavljajo naj se visokodebelni travniški sadovnjaki,
- Spodbujata se pridelava starih sort kulturnih rastlin in reja avtohtonih pasem rastlinojedih domačih živali, pri čemer naj se ne vnašajo tujerodne, potencialno invazivne vrste,
- Na naravovarstveno pomembnih površinah v državni lasti (prednostno na območjih NV, nahajališčih zavarovanih in varovanih vrst) naj se zagotavlja ustrezno prilagojena kmetijska raba z ohranjanjem travnikov in ekstenzivno rabo teh površin,
- Mulčenje travnikov kot oblika vzdrževanja naj se ne izvaja prednostno oziroma naj se izvaja zunaj obdobja razmnoževanja travniških živali (to je po 15. septembru),
- Spodbuja se raba travnikov tako, da sta čas in število košenj prilagojena tipu travnika, prednostno se kosi s strižno ali diskasto kosilnico ter se spodbuja spravilo sena v obliki senenih bal, obdanih z vrvico ali mrežo,
- Spodbuja se predelava kmetijskih pridelkov v živila z namenom povečanja dodane vrednosti in višjega dohodka pridelovalcev, pri čemer se v promocijo kolektivne blagovne znamke KPG vključijo izdelki posestev in obratov, ki preverjeno pripomorejo k ohranjanju narave in krajine,
- Na območjih agrooperacij (komasacij in agromelioracij) naj se premena travnikov v njive izvaja le na v postopku dogovorjenih površinah, pri čemer naj se ohranjajo naravovarstveno pomembni travniki na isti lokaciji,
- Za namakanje vrtov in kmetijskih kultur naj se padavinska voda zbira s streh ali v zbiralnike vode na kmetijskih zemljiščih in ne z zadrževanjem tekočih vod,

⁵⁹ Glavata vrba je značilna oblika vrbe, ki jo ob obrezovanju dobijo vrbe vrst bela vrba (*Salix alba*) ali beka (*Salix viminalis*)

- Za blaženje vplivov podnebnih sprememb (suša, veter) se spodbuja ohranjanje obstoječih in sajenje novih mejic zlasti na večjih njivskih kompleksih v dolinah ter ob strugah reguliranih potokov in jarkih.

8.2. Gozdarstvo

Gozdarstvo naj še naprej temelji na sonaravnem gospodarjenju z gozdom. Učinkovitost gospodarjenja se lahko poveča le s povezovanjem gozdnih posestnikov za namen skupnega enotnega gospodarjenja z gozdom oziroma z zaokroževanjem razdrobljene posesti v večje gozdne parcele. ZGS spremlja stanje gozdov in usmerja njihov razvoj s pripravo gozdnogojitvenih načrtov.

Pri gozdarjenju se upoštevajo naslednje usmeritve:

- Spodbujajo se ukrepi v gozdnogospodarskih načrtih za ohranjanje biotske raznovrstnosti v gozdovih (na primer načrtno ohranjanje dreves z dupli),
- Ohranjajo se gozdne jase, mlake in močvirna povirja,
- Na območju naravnih vrednot naj se ne skladiščijo lesni sortimenti in naj se ta usmeritev zapiše v posamezne gozdnogospodarske in pozneje gozdnogojitvene načrte,
- Ohranjajo se gozdni robovi oziroma se preprečujejo posegi, ki bi zmanjšali varovalne in ekosistemske lastnosti gozdnega roba,
- Gospodarjenje z gozdovi ob vodnih telesih naj se izvaja tako, da se ohranja zastrtost krošenj nad 80 % (še posebno v pribrežnem pasu do 15 metrov),
- Ohranjajo in vzdržujejo ter po potrebi obnavljajo se gozdne učne poti,
- Spodbuja se izobraževanje lastnikov in najemnikov gozdov o ohranjanju vrst in habitatov ter o sonaravnem gospodarjenju z gozdovi, pri čemer se lahko navežejo na že obstoječa izobraževanja ZGS,
- Ohranjajo naj se mejice ali pasovi dreves med posameznimi gozdnimi območji kot ekološki koridorji za migracije zavarovanih vrst živali, kot so netopirji,
- V gozdnogospodarske načrte naj se vključi preglednica zemljišč in parcelnih števil, na katerih raste dišeči grmičasti volčin, zavarovana rastlinska vrsta, ki raste na gozdnih robovih, z usmeritvami za njeno varovanje,
- Inventarizirajo naj se rastišča redkih in ogroženih rastlinskih vrst in vrst gliv,
- Spodbuja se lastnike gozdov, da se vključijo v pogodbeno varstvo habitatnih dreves za namene ohranjanja zavarovanih in kvalifikacijskih vrst Nature 2000,
- Spodbuja se razvoj inovativnih produktov iz lesa in gozdnih dobrin.

8.3. Lovstvo

Lovstvo je na območju parka usmerjeno v odlov visoke parkljaste divjadi in lov na vzrejeno poljsko perjad. Priložnost se kaže tudi v ohranjanju habitatov lovne divjadi, ki je hkrati življenjsko okolje varovanih vrst. Lovski čuvaji so lahko tudi vodniki obiskovalcev pri ogledovanju narave in spremljevalci stanja v naravi.

Pri lovstvu se upoštevajo naslednje usmeritve:

- Za zmanjševanje pritiska rastlinojede divjadi na kmetijske površine za pridelavo kulturnih rastlin se spodbujata vzdrževanje ekstenzivnih travnikov in zmanjševanje obsega travniških površin v zaraščanju,
- Ekstenzivni travniki v upravljanju lovskih družin naj se za namene paše divjadi ne mulčijo, ampak kosijo. Odkošena biomasa naj se posuši in uporabi za zimsko krmljenje divjadi,
- V gozdu naj se ohranjajo in po potrebi vzpostavljajo nove jase za pašo divjadi, ki se jih ne mulči, ampak kosi. Odkošena biomasa naj se posuši in uporabi za zimsko krmljenje divjadi.

8.4. Ribišтво

Ribištvo naj se prednostno ohranja kot ljubiteljska rekreativna dejavnost, ki je vezana predvsem na upravljanje rib v zadrževalnikih in večjih vodotokih. Pri tem naj se upoštevajo varstvene usmeritve, ki zagotavljajo trajnost dejavnosti.

Pri ribištvu se upoštevajo naslednje usmeritve:

- Vodna telesa naj bodo zgrajena tako, da ob poplavih ali izpustih vode preprečujejo pobeg obstoječih tujerodnih vrst rib iz ribnikov v vodotoke,
- Izvaja naj se le ekstenzivno in polintenzivno ribogojstvo,
- Ribolovni režim naj se prilagaja življenjskim ciklom živali (predvsem drsti rib in gnezdenju ptic).
- Zajezitev vodotokov v zadrževalnike za komercialno vzrejo rib in namakanje naj se ne izvaja.
- Inventarizirajo naj se ribje vrste, predvsem na območju NV,
- Dopolnilna vlaganja za potrebe športnega ribolova se izvajajo z vlaganjem avtohtonih vrst rib v ribolovne revirje,
- Odstranijo naj se tujerodne vrste rib in rakov,
- V primeru prisotnosti tujerodnih vrst rib naj se izvaja stalni monitoring z ovrednotenjem vpliva teh vrst na avtohtone populacije v vodotoku ter se sproti predlagajo prilagoditve ribiškega upravljanja,
- V ribiško gojitvenih načrtih naj se določijo ribolovna mesta na območju NV,
- Na vodnih zadrževalnikih, ki imajo status NV, se ne dovoli ribolov z vodenimi čolni (usmeritve naj se vgradijo v ribiško gojitvene načrte),
- Spodbuja se urejanje ribnikov, namenjenih za prehrano vider, za zmanjševanje škod na ribogojnih območjih.

8.5. Upravljanje voda

Upravljanje voda naj temelji na ohranjanju naravnih strug potokov in rek, posegi v vodni in obvodni prostor naj se izvajajo sonaravno tako, da se v največji meri upoštevajo naravni procesi. Za varstvo vrst in izboljšanje stanja kakovosti voda se upoštevajo tudi usmeritve v skladu z NUV II in varstveni cilji po PUN 2015–2020.

Pri upravljanju voda se upoštevajo naslednje usmeritve:

- Ohranjajo se naravne struge potokov, obstoječih mlinščic in jezovnih zgradb,
- Ohranjajo se naravne plitvine, sipine, erodirane brežine, ostanki mrtvic in nekdanjih strug ter se omogoča vodna dinamika,
- Ohranja naj se obseg poplavnih površin, ki so v času visokih voda razlivno območje, zato se tam omeji gradnja,
- Ohranjajo se lesna zarast in ekstenzivno rabljeni travniki ob potokih,
- Ohranjajo ali obnovijo se migracijske poti vodnih in obvodnih živali (tako s popravilom prečnih objektov v strugi vodotokov kot z zasaditvijo obrežne zarasti),
- Morebitno povečanje pretočnosti struge naj se izvede tako, da se izboljša morfološko stanje struge (povečanje površine vodotoka z razširitvijo struge, okljuki),
- Sklepajo naj se dogovori o uravnavanju nihanja vode v zadrževalnikih, pri čemer naj se upoštevajo poplavna varnost, drst rib in ohranjanje obrežnih habitatov,
- Posebna pozornost naj velja sonaravnemu urejanju strug s preprečevanjem spiranja in ohranjanjem/vzpostavljanjem samočistilne sposobnosti voda ob izvajanju komasacij, izkopih novih jarkov in obnovi vtokov obstoječih jarkov v tekoče vode,

- Na melioracijskih sistemih naj se izvajajo ekoremediacije,
- Vaške mlake naj se ohranjajo kot habitat za dvoživke, zato naj se obnavljajo in naj se vanje ne naseljujejo rib,
- Čistilne naprave naj se gradijo na robovih naselij, kjer bodo pod nadzorom, in ne v odprti krajini ob tekočih vodah.

8.6. Usmeritve za rabo naravnih virov

Raba naravnih virov se v KPG kaže predvsem kot priložnost za oskrbo prebivalcev z gradbenim materialom in oskrbo z vodo. Uvajanje novodobnih alternativnih virov energije lahko pripomore k varčevanju fosilnih goriv in zmanjševanju vplivov podnebnih sprememb. Primerna raba naravnih virov lahko pripomore tudi k ohranjanju kulturnih spomenikov (mlinov) in ohranjanju biotske raznovrstnosti.

Pri rabi naravnih virov se upoštevajo naslednje usmeritve:

- Odvzem mineralnih in termo mineralnih voda mora biti okolju in naravi prijazen (sanacija obstoječih vrtin, od koder izhaja plin, in čiščenje odplak),
- Spodbuja se določitev vodovarstvenih pasov pri zajetjih pitne vode, ki so lahko v rabi kot ekstenzivni travniški habitati,
- Spodbuja se naravi in okolju prijazna raba vodne sile na vodotokih z vzdrževanjem jezov in ohranjanjem mlinščic,
- Geološke naravne vrednote (opuščeni kopi in kamnolomi) naj se uredijo za obisk in predstavitev naravnih procesov in sestavo zemeljske skorje – »Geotočke Goričko« – za interpretacijo geološke zgodovine območja,
- Na objektih se spodbujata namestitvev in raba sončnih kolektorjev in sončnih celic za napajanje.
- Spodbuja se nadaljnji razvoj tehnologij za uporabo biomase s travnikov kot vira ogrevanja objektov ali za prehrano domačih živali,
- Spodbujajo oziroma vzdržujejo se le bioplinarne, ki kot vir energije uporabljajo izključno travno biomaso, biološke odpadke iz gospodinjstev (ne kmetijskih pridelkov) ali v manjši meri gnoj znotraj istega kmetijskega gospodarstva (zaprti krog).

8.7. Turizem

Turizem tako kot drugje po Sloveniji narašča tudi na območju KPG, pri čemer se spodbujajo predvsem organizirane, trajnostne in naravi prijazne oblike turističnih dejavnosti, kot sta kolesarjenje po kategoriziranih cestah in pohodništvo. Priložnost so različni izobraževalni, raziskovalni in priložnostni programi.

Pri turistični dejavnosti se upoštevajo naslednje usmeritve:

- Na ožjih območjih življenjskih prostorov zavarovanih in varovanih rastlinskih in živalskih vrst naj se ne načrtuje turistična in rekreativna infrastruktura,
- Spodbujata se oblikovanje in izvedba sonaravne turistične ponudbe, ki ne zahteva velikih posegov v prostor,
- Obiskovalci naj se usmerjajo na markirane pohodne in kolesarske poti z urejeno infrastrukturo (parkirišča, počivališča),
- Načrtovanje in vzpostavljanje novih pohodnih ali kolesarskih poti ter druge turistično-rekreativne infrastrukture naj se izogneta rastiščem zavarovanih rastlin in varovanim habitatnim tipom,

- Spodbuja se povečanje nastanitvenih zmogljivosti v obnovljenih tradicionalnih hišah in na turističnih kmetijah,
- Spodbuja se gostinska ponudba z lokalno pridelanimi živili in pijačami ter kakovostno postrežbo v gostinskih obratih,
- Spodbuja se oblikovanje zaključenih turističnih produktov, ki izhajajo iz potencialov KPG in v katere se vključuje več ponudnikov z raznovrstno ponudbo,
- Turistična infrastruktura naj temelji na obnovi že obstoječih objektov, na gradnji energetske varčnih objektov ali tradicionalno grajenih objektih,
- Na območju KPG naj se ne načrtuje turistična in rekreativna infrastruktura, namenjena letenju z motornimi zmagi, športnimi letali in drugimi motornimi vozili,
- Vodenje skupin obiskovalcev po zavarovanem območju naj se izvaja s turističnimi in vodniki v naravi in krajini, ki poznajo značilnosti območja KPG in so seznanjeni z varstvenimi režimi narave in kulturne dediščine.

8.8. Urbanizacija (stanovanjska in industrijska gradnja, infrastrukturno omrežje)

Prostorski razvoj naj ohranja značilni vzorec poselitve Goriškega, kakovost in značilnost krajine. Ob tem naj se varuje kulturna dediščina ob sočasnem izboljšanju kakovosti bivanja in zdravega življenjskega sloga. Spodbujajo se ohranjanje osnovne preskrbe, razvoj družbenih dejavnosti, odpiranje novih delovnih mest, domače obrti in malo podjetništvo. Novi urbani posegi morajo pripomoči k oblikovanju skladne podobe naselij in odpravljanju degradiranih urbanih območij.

Pri načrtovanju prostorskega razvoja se upoštevajo naslednje usmeritve:

- Prostorsko načrtovanje naj se izvaja tako, da ohranja ugodno stanje varovanih rastlinskih in živalskih vrst ter habitatnih tipov tako, da se prednostno izogiba območjem varovanih habitatnih tipov, nahajališčem zavarovanih in varovanih vrst ter območjem naravnih vrednot,
- Spodbujajo se ohranjanje in kakovostna prenova objektov kulturne dediščine, gradnja na območju že obstoječih gradenj (nadomestna gradnja), če ne gre za kulturno dediščino, ali na degradiranih območjih,
- Javna razsvetljava naj se ne namešča zunaj strnjenih naselij vasi in naj se ugaša med 23. zvečer in peto uro zjutraj,
- Spodbuja se gradnja energetske varčnih in energetske samooskrbnih hiš, če se zagotovi skladna podoba naselij in se s tem prispeva k odpravljanju degradiranih urbanih območij,
- Naj se ne postavljajo objekti, ki imajo status začasnega objekta in lahko negativno vplivajo na stanje vrst in/ali habitatnih tipov in/ali krajinsko pestrost,
- Ohranjajo se robovi naselij in navezava objektov na obdelovalne površine,
- Spodbuja se prenova obstoječih objektov tako, da ne bo negativno vplivala na vrste (na primer na netopirje), oziroma naj se morebitne spremembe v čim večji meri nadomestijo (na primer nadomeščanje špranj z netopirnicami),
- Obnova in vzdrževanje objektov naj se prilagodita življenjskemu ciklu in potrebam živali (posegi zunaj razmnoževalnega obdobja),
- Na rastiščih zavarovanih vrst in območjih varovanih HT naj se ne vzpostavljajočasne deponije, skladišča gradbenega ali odpadnega materiala ali skladišča kmetijskih pridelkov in mehanizacije,
- Spodbuja se zasaditev vrtov in okolice stanovanjskih objektov z ekstenzivnimi visokodebelnimi travniškimi sadovnjaki ter avtohtonimi vrstami dreves, grmovnic in drugih rastlin.

- Krajinsko urejanje vrtov naj bo prilagojeno značilnostim krajine z izborom avtohtonih rastlin in starih, tradicionalnih sort zelenjave in dreves,
- V vrtovih naj se nameščajo gnezdilnice za ptice, netopirnice in hoteli za žuželke,
- Električno omrežje naj se vzdržuje in gradi tako, da bo varno za ptice in netopirje (izoliranje nadzemnih električnih vodnikov, zamenjava in nameščanje gnezdilnih podstavkov za belo štokljo),
- Spodbuja se prostorski razvoj, ki ohranja prostorska razmerja med obdelovalnimi in urbanimi površinami ter tako ohranja značilni vzorec poselitve,
- Spodbuja se umeščanje infrastrukturnih koridorjev tako, da niso umeščeni na vidno izpostavljenih legah,
- Spodbuja se komunalna opremljenost naselij in posamičnih objektov, vendar tako, da ne bo negativno vplivala na stanje vrst, habitatnih tipov in naravnih vrednot.

8.9. Usmeritve za promet

Prometna infrastruktura naj se redno vzdržuje in obnavlja za večjo kakovost življenja domačinov in obiskovanja zavarovanega območja. Zaradi zadovoljive pokritosti s cestno infrastrukturo naj se prednostno vzdržujejo obstoječe cestne povezave.

Pri načrtovanju prometne infrastrukture se upoštevajo naslednje usmeritve:

- Pri širitvi cest naj se ne poškodujejo rastišča zavarovanih rastlinskih vrst,
- Pri vzdrževanju, obnovi ali gradnji novih prometnic naj se posegi izvedejo tako, da se vzpostavijo varni prehodi za živali čez prometnice, nad ali pod njimi,
- Krajši odseki cest (na primer manj pomembne lokalne povezave, dostopne poti do posameznih hiš) naj ostanejo makadamski, saj so ti pomemben prehranjevalni habitat živali in upočasnjujejo hitrost,
- Pri vzdrževanju obcestnega prostora naj se bankine in cestni jarki raje kosijo kot mulčijo,
- Spodbuja se dostopnost do območja in v KPG z javnimi prevoznimi sredstvi,
- Pri načrtovanju novih prometnic naj se trase izogibajo znanim migracijskim potem živali oziroma naj se izvedejo ustrezni ukrepi za zmanjšanje nevarnosti trkov z živalmi.

8.10. Kulturna dediščina

Usmeritve pri obnovi in vzdrževanju kulturne dediščine se nanašajo predvsem na ohranjanje značilne mozaične kulturne krajine, kulturnih spomenikov ter materialne in nesnovne kulturne dediščine ob sočasnem upoštevanju naravovarstvenih ciljev območja. Z ohranjanjem in obnovo kulturne dediščine se krepi identiteta domačinov in bogati turistična ponudba za obiskovalce KPG. Ohranjena kulturna dediščina je dober temelj tudi za razvoj kulturnega turizma.

Za kulturno dediščino se upoštevajo naslednje usmeritve:

- Pri obnovi kulturne dediščine se varovane vrednote ohranjajo v skladu z usmeritvami in kulturnovarstvenimi pogoji ter soglasji pristojne službe za varstvo kulturne dediščine,
- Pri obnovi kulturnih spomenikov naj se poiščejo ustrezne rešitve. Pri projektih za obnovo se v čim večji meri upoštevajo zahteve za ohranjanje zatočišč netopirjev, kadar ta obstajajo v kulturnih spomenikih,
- Svetlobno onesnaženje, ki ga povzroča osvetljevanje kulturnih spomenikov in sakralnih objektov, naj se zmanjša z ugašanjem svetil v nočnem času med 23. in peto uro,
- Pri obnovi starih hiš se ohranjajo značilne oblike in materiali,

- Spodbujata se ohranjanje in obnova kulturnih spomenikov in dediščine z uporabo znanj, veščin in gradiv, ki so bistveni za ohranjanje dediščine kot prvine kakovosti življenja. Podpirajo se raba, ki izhaja iz dediščine in/ali jo podpira, javna dostopnost dediščine, njena interpretacija in oživljanje. Še posebno sta pomembna vključevanje dediščine v vsakodnevno življenje, delo, tradicionalne in ustvarjalne dejavnosti ter razvoj prostorov dediščine kot stičišč kulturnega življenja družbe (glasba, film, gledališče, ustvarjalnost),
- Spodbujajo se ohranjanje domačih obrti tudi z vključevanjem v turistično in izobraževalno ponudbo ter ohranjanje narečij in sodelovanje z zamejskimi Slovenci,
- Spodbujajo se za območje značilne etnološke prireditve, ki povečujejo raznovrstnost turistične ponudbe območja, in kulturne prireditve vrhunskih umetnikov na gradu Grad kot dopolnilna dejavnost v ponudbi doživljajskega in kulturnega turizma KPG.

9. OCENA URESNIČLJIVOSTI NAČRTA UPRAVLJANJA IN SPREMLJANJE IZVAJANJA PROGRAMA NAČRTA UPRAVLJANJA

Uresničljivost NUG za obdobje 2021–2025 je odvisna predvsem od dela zadostnega števila zaposlenih in razpoložljivih finančnih sredstev, ki naj bi se predvidoma z leti rahlo povečevala. V okviru rednega dela je pričakovati vsaj takšen obseg izvedenih nalog kot v času pred sprejetjem načrta upravljanja v skladu z letnimi programi dela. Z večjim številom zaposlenih se bo povečala učinkovitost upravljanja in bo zagotovljena kakovostna izvedba načrtovanih nalog. Povečan obseg nalog se deloma nanaša tudi na projektne aktivnosti, saj se v obdobju pričakuje izvajanje štirih projektov, od katerih sta dva zelo zahtevna in obsežna. Tako v okviru rednega dela kot v okviru projektnih aktivnosti imajo prednost varstvo NV ter vrst in habitatov Nature 2000 in ohranjanje krajinske pestrosti. Izvajanje teh nalog bo ohranjalo vsaj obstoječe stanje ohranjenosti habitatnih tipov in vrst na delih narave v območju KPG, ki jih upravlja JZ KPG, saj je pričakovati nadaljnje povečevanje pritiskov na spreminjanje kulturne krajine.

V tem obdobju bo treba posebno pozornost nameniti investiranju v grad in njegovo okolico za zavarovanje kulturnega spomenika pred nadaljnjim propadanjem ter izboljšati energetska učinkovitost vsaj v delu gradu, kjer so delovni prostori JZ KPG. Investiranje v grad pomeni tudi pridobitev novih prostorov, potrebnih za razlago in ozaveščanje ljudi o naravi in pomenu za njeno ohranjanje. Ureditev spomeniku ustreznega in privlačnega središča za naravo bo pripomogla k povečanju obiska in zato večjim prihodkom za pokrivanje stroškov vzdrževanja. Uresničljivost izvedbe bo odvisna tudi od razpoložljivosti javnih virov Ministrstva za okolje in prostor (Sklad za podnebne spremembe), proračunskih sredstev za izvajanje ZZSDNPK (Ministrstva za kulturo) in drugih virov.

JZ KPG v skladu s 16. členom uredbe letno poroča ministrstvu o izvajanju načrta. O uspešnosti izvajanja nalog, opredeljenih v programu NUG, bo JZ KPG poročal tudi v okviru letnih poročil o delu, v katerem bodo podani rezultati in sprotne doseganje kazalnikov.

Preglednica 24. Kazalniki operativnih ciljev.

Dolgoročni cilj	Operativni cilj	Kazalnik/rezultat	Izhodiščno stanje (leta 2018)	Ciljna vrednost kazalnika/rezultata (leta 2025)	Vir preveritve kazalnika/rezultata
I. Ohranjene NV, biotska raznovrstnost in krajinska pestrost	<i>Ohranjene naravne vrednote</i>	NV v dobrem (ugodnem) stanju	24	26	popis NV, ZRSVN
	<i>Ohranjeno ugodno stanje kvalifikacijskih vrst in HT Nature 2000 ter nahajališč zavarovanih vrst in prvin krajinske pestrosti</i>	ugodno stanje ohranjenosti kvalifikacijskih HT Nature 2000 (6210*, 6410, 6510) in nahajališč zavarovanih vrst v upravljanju JZ KPG in krajinske pestrosti	32 ha	90 ha	poročilo učinkovitosti izvedenih ukrepov
	<i>Spodbujene naravi prijazne dejavnosti z namenom izboljšanja ohranjenosti kvalifikacijskih vrst in HT Nature 2000</i>	strokovne ekscurzije za ključne deležnike (kmete, lastnike zemljišč, občinske uprave) za izboljšanje naravi prijaznejšega ravnanja z zemljišči	0	2	poročilo o izvedbi dejavnosti//nalog, fotografije
	<i>Učinkovito izveden neposredni naravovarstveni nadzor</i>	število terenskih dni neposrednega nadzora v naravi	30	200	poročila NN
	<i>Učinkovito sodelovanje in izmenjevanje dobre prakse z drugimi upravljavci zavarovanih in varovanih območij</i>	sprejet akcijski načrt za upravljanje ciljnih vrst Nature 2000 s povezovanjem območja Goričko - Őrség	0	1	izdelan akcijski načrt
	<i>Učinkovito varstvo narave na podlagi izvajanja NUG in priprava NUG za obdobje 2026–2030</i>	izdelana letna poročila o napredku izvajanja NUG	0	5	poročila o napredku izvajanja NUG
	<i>Zagotovljeno učinkovito podporno okolje za izvajanje upravljavskih, varstvenih in nadzornih nalog</i>	vzpostavljen sistem e-arhiviranja	0	1	vzpostavljen sistem

2. Naravi in kulturi prijazni obisk in ozaveščene ciljne skupine.	<i>Učinkovito ozaveščene ciljne skupine</i>	število sodelujočih osnovnih šol pri nalogah ozaveščanja o biotski raznovrstnosti, krajinski pestrosti in kulturni dediščini	6	10	letno poročilo zavoda
	<i>Usmerjen obisk v KPG in kulturnem spomeniku s kakovostnim in strokovnim vodenjem</i>	število otrok, ki so bili seznanjeni z biotsko raznovrstnostjo, krajinsko pestrostjo in kulturno dediščino* v KPG in območju Natura 2000 Goričko.	150 otrok/leto	250 otrok/leto	letno poročilo zavoda
	<i>Učinkovito upravljana parkovna infrastruktura za usmerjanje obiska v KPG</i>	načrt interpretacije narave v KPG in urejena parkovna infrastruktura	0	1	poročilo preverjanja na terenu
3. Spodbujanje razvojnih možnosti območja s podporo domačinom	<i>Spodbujanje gospodarskega razvoja s krepitvijo kakovosti kolektivne blagovne znamke</i>	upravičenci pravice do uporabe KBZ KPG	83 ⁶⁰	90	register upravičencev
	<i>Zagotavljanje učinkovite podpore domačinom in lokalnim skupnostim</i>	število organizacij, s katerimi sodeluje JZ KPG	25	30	letno poročilo zavoda
4. Učinkovito upravljanje kulturnega spomenika, - gradu Grad.	<i>Dokončni načrt rabe vseh prostorov gradu in okolice</i>	načrt rabe	0	1	soglasje lastnika
	<i>Središče za interpretacijo Nature 2000 Goričko in varno zavetišče netopirjev</i>	obnovljen severni trakt gradu	0	200 m ²	obnovljeni prostori z razstavo

*V sodelovanju z ZVKDS in Pomurskim muzejem Murska Sobota, ki imata ustrezno osebje.

⁶⁰ Upravičenci uporabe KBZ KPG po Pravilniku o kolektivni blagovni znamki KRAJINSKI PARK GORIČKO in pogojih podeljevanja pravice do uporabe kolektivne blagovne znamke »KRAJINSKI PARK GORIČKO« (Uradni list RS, št. 1/11 in 46/12), ki velja do 15. januarja 2030.

10. ZAKLJUČEK

Upravljavski načrt za obdobje 2021–2025 je pripravil JZ KPG na podlagi dela in izkušenj zaposlenih ter stanja v naravi in kulturni krajini na območju 11 občin v parku, ki jih vključuje zavarovano območje. JZ KPG je odgovoren za izvajanje upravljavskih, varstvenih in nadzornih nalog.

Zavarovano območje Goričko je bilo kot krajinski park ustanovljeno na podlagi nacionalne zakonodaje. Goričko je skoraj v celoti vključeno v omrežje Nature 2000 po evropski zakonodaji. Oba statusa, ki opredeljujeta to območje, ustvarjata priložnost za razvoj lokalnih dejavnosti z dodano vrednostjo ohranjene narave, pestre kulturne krajine in prilagojene kmetijske pridelave ter odgovornost, da se te vrednote ohranijo tudi za prihodnje generacije.

Konec leta 2020 je JZ KPG upravljal 104,65 hektarja zemljišč (preglednica 5). Med trajanjem NUG bo JZ KPG izvajal naravovarstvene ukrepe na približno 90 hektarjih v lasti RS, in to deloma z lastnimi človeškimi viri in opremo in deloma z oddajanjem habitatov v uporabo po pogodbah o skrbništvu. Da bi se povečala občutljivost lastnikov in obdelovalcev kmetijskih zemljišč za ohranjanje narave in kulturne krajine, bo v petletnem obdobju namenjenih več nalog za ozaveščanje domačih in priseljenih prebivalcev in obiskovalcev, zlasti v povezavi z vse izrazitejšimi posledicami podnebnih sprememb in preprečevanjem širjenja tujerodnih invazivnih vrst.

JZ KPG upravlja kulturni spomenik grad Grad, v katerem ima svoj sedež. Grad je najboljšejejša graščina v Sloveniji in je tudi dom prostoživečih živali – netopirjev. Z grajskim dvoriščem in parkom ponuja ponazoritev sožitja človeka z naravo v preteklosti, sedanosti in prihodnosti. Zaradi svoje obmejne lege je prostor, ki ponuja priložnost za sožitje treh narodov in njihovih manjšin na skupnem zavarovanem območju. Načrtovana obnova in ureditev središča za razlago delovanja narave in predstavitev flore in favne kot prostora učenja in doživljanja bosta še bolj pritegnili domačo in širšo mednarodno skupnost, saj je grad že zdaj med najbolj obiskanimi točkami v KPG ter je za domače in tuje obiskovalce izhodišče za obisk celotnega Goričkega.

V JZ KPG so še na voljo potenciali, ki bi jih zavod lahko v petletnem obdobju NUG 2021–2025 razvil z dejavnim vključevanjem različnih resorjev ter tako pripomogel k trajnostnemu razvoju zavarovanega območja.